

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
Навчально-науковий інститут післядипломної освіти
Магістратура державного управління
Кафедра економіки підприємства
Кафедра історії та права

Публічне управління: проведення реформи в Україні

Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції,
присвяченої тижню права в ДВНЗ «Донецький національний технічний
університет»
(за міжнародною участю)

(Покровськ, 10 грудня 2020 р.)

Редакційна колегія:

д-р техн. наук, проф. С.В. Подкопаєв;
канд. юрид. наук, доц. О.А. Ганич;
д-р. екон. наук, проф. В.М. Хобта;
канд. іст. наук, доц. Моїсеєнко Л.М.;
О.В. Александрова (відповідальний секретар).

Відповідальність за зміст, новизну та оригінальність наданого матеріалу несуть автори.

Контактна інформація організаційного комітету конференції:
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
Навчально-науковий інститут післядипломної освіти
Магістратура державного управління
Тел. (+380)50-012-92-48, e-mail: nnipo@donntu.edu.ua
офіційний сайт: [http:// donntu.edu.ua/ipu](http://donntu.edu.ua/ipu)

- П88 **Публічне управління: проведення реформи в Україні:** матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої тижню права в ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» (за міжнародною участю) (Покровськ, 10 грудня 2020 р.) / Донецький національний технічний університет; [редкол.: С.В. Подкопаєв та ін.]. – Покровськ, 2020. – 170с.

До збірника увійшли матеріали доповідей представлених на VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Публічне управління: проведення реформи в Україні», що була присвячена тижню права в ДВНЗ «Донецький національний технічний університет». Конференція проводилась Навчально-науковим інститутом післядипломної освіти ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» 10 грудня 2020 р.

У збірнику представлені доповіді слухачів магістратури державного управління, аспірантів, кандидатів наук, доцентів, професорів із наукових та навчальних закладів України, а також державних службовців, працівників органів виконавчої влади та посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Зміст

Соціальна політика: історична ретроспектива та сучасний стан

Богдан В.Г. <i>Духовність як фактор формування общественної життя</i>	6
Дейч М.Є. <i>Людський розвиток регіонів, як чинник соціально- економічного розвитку країни</i>	9
Шарлай Р.С., Мельник Є.І., Нікульчев М.О. <i>Особливості в управлінні (на прикладі твору Нікколо Макіавеллі «Державець»)</i>	13

Українське суспільство в умовах трансформацій: нові дослідження

Бекетова А.П., Фесенко А.М. <i>Релігія як соціальний феномен</i>	18
Василишина Л.М. <i>Аспекти кроскультурного менеджменту в публічному адмініструванні</i>	22
Дмитрик І.О. <i>Усвідомлення українським суспільством проблеми домашнього насильства щодо жінок</i>	27
Дяченко Н.І. <i>Гідність як інтегральна властивість особистості і детермінанта екзистенціала свободи</i> ...	31
Кухарський П.В. <i>Стрес сучасної людини</i>	36

Реформування законодавства у контексті євроінтеграційних прагнень України

Улицький О.А., Сухіна О.М., Єланська Н.О. <i>Реформування законодавства у сфері використання екосистем територіальними громадами</i>	41

Економічний та культурний потенціал держави

Гусак О.В., Сервачук М.О., Марина А.С. <i>Страхова медицина: найбільш прийнятна модель для України</i>	46
Мирошниченко Г.Б., Мирошниченко І.В. <i>Державне регулювання зовнішньої торгівлі, як один із чинників розвитку фондової біржи країни</i>	51

Державно-приватне партнерство: перспективи розвитку в Україні

Держак Н.О., Супрун Ю.П. <i>Державно-приватне партнерство: правове забезпечення та напрямки розвитку</i>	54
Слинько М.Ю., Гончаренко І.Г. <i>Орієнтація регіону на смарт-спеціалізацію як виклик сьогодення</i>	57

Бюджетна політика держави

Єсімов С.С. <i>Публічні слухання як спосіб реалізації принципу прозорості у бюджетному процесі</i>	60

Публічне адміністрування та державно-управлінська діяльність

Антоненко В.М., Янченко А.А. <i>Публічні фінанси в контексті реформування державно-управлінської діяльності в Україні</i> ...	65
Брадул К.С., Сита Є.С. <i>Походження та сутність політичних партій</i>	69
Горбас К.О., Держак Н.О. <i>Економічний аспект публічного управління в об'єднаних територіальних громадах</i>	72
Грудницький В.М. <i>Державна політика у сфері реформування вищої юридичної освіти</i>	76

Пилипець В.А.	
<i>Практика впровадження електронної системи охорони здоров'я eHealth</i>	79
Рябцева А.Ю.	
<i>Методи управління конфліктами на державній службі</i>	84
Степанова А.В., Сита Є.С.	
<i>Сутність та структура сучасних парламентів</i>	88
Суббота А.Ю., Ястремська Н.М.	
<i>Інформаційне наповнення сайтів органів системи МВС в регулюванні громадських процесів</i>	91
Матвсюк В.Є.	
<i>Особливості формування механізму державного регулювання економіки</i>	93
Матвсюк І.В.	
<i>Механізми державної інформаційної політики в сфері охорони здоров'я: міжнародний досвід</i>	98
Мохова Ю.Л., Орлова Н.С.	
<i>Реалізація національних проектів в публічному управлінні</i>	102
 <u>Проблеми забезпечення ефективності державної влади і публічного управління</u>	
Булгакова О.В., Фоміна О.О.	
<i>Стандарти надання електронних послуг як міра ефективності публічного адміністрування</i>	108
Гнатенко В. С.	
<i>Сучасний стан економічної безпеки України</i>	113
Грицишен Д.О., Лисак С.П.	
<i>Сутність економічної злочинності як об'єкту державного управління в сфері забезпечення національної безпеки</i>	118
Квочка Я.Є.	
<i>Особливості модельно-методичного інструментарію адаптації облікового забезпечення управління</i>	120
Оленцевич Н.В.	
<i>До питання визначення ефективності публічного управління</i>	123
 <u>Міжнародна діяльність. Міжнародне публічне управління</u>	
Ксендзук В.В.	
<i>Handel zagraniczny a handel międzynarodowy: różnica i cechy pojęć w zarządzaniu publicznym</i>	128
Нестерчук Д.А., Тарарышкина Л.И.	
<i>Формирование общего финансового рынка ЕАЭС</i>	131
 <u>Зарубіжний досвід державного управління</u>	
Мирошниченко Г.Б., Мельник Є.С., Шарлай Р.С.	
<i>Історичні аспекти зарубіжного досвіду в публічному управлінні</i>	136
Шумська Л. О.	
<i>Причини успіху норвезької антикризової політики у боротьбі з COVID-19</i>	140
 <u>Реформа державної служби – шлях до євроінтеграції</u>	
Жварницький Л.К.	
<i>Проблема взаємодії органів прокуратури з громадськими активістами</i>	144
Кулаков О.О.	
<i>Реформа державної служби в контексті більшої участі громадян у процесах державного управління як шлях до євроінтеграції</i>	146
Половін С.М.	
<i>Web applications to speed up learning languages</i>	151
 <u>Економіка та управління національним господарством</u>	
Кравченко С.І.	
<i>Формування сприятливого інвестиційного клімату для розвитку інноваційної сфери в Україні</i>	154

Розвиток підприємництва та його державна підтримка

Жуковська В. М, Сігуля В. С.

Привабливість чехії для трудових мігрантів з України 159

Мирошниченко Г.Б., Полегенька Ю.Е.

Удосконалення функції менеджера з кадрових питань в медичних закладах 162

Барбанова І.С., Захарова О.В.

Рівень інноваційного розвитку регіонів України та чинники, які його утримують 166

Соціальна політика: історична ретроспектива та сучасний стан

*Богдан В.Г., слушатель магистратуры госуправления,
Учебно-научный институт последипломного образования
Донецкий национальный технический университет
г. Покровск, Украина*

ДУХОВНОСТЬ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННОЙ ЖИЗНИ

Духовную жизнь можно определить, как чисто человеческую особенность, которая определяет разумность, характер жизни человека. XX век привел к бурным потрясениям человечества (войны, геноциды, конфликты, создание оружия массового поражения, научно-технический прорыв, нарушение экологии, и т.д.). Эти процессы продолжились в XXI веке. Сильные изменения в жизни привели к кризису духовности и поиску новых жизненных ориентиров, и определило актуальность проблемы духовной жизни общества.

Особую актуальность тема духовности человека и общества обрела в современной Украине. 2014 стал поворотным годом для многих украинцев. Война поставила вопрос о самоопределении украинцев как нации, дала толчок к формированию национального самосознания, вызвала острые потребности в духовности. Все это определило научный интерес к данной теме и сделало актуальным анализ и изучение вопросов духовной жизни человека.

Вопросы о духовности были подняты еще античными авторами (Пифагор, Сократ, Аристотель, Платон, Сенека, Марк Аврелий). В средние века понимание духовного бытия уходит в религиозную плоскость (Августин, Фома Аквинский). Сотходом науки от влияния церкви, различные представления о духе, духовной жизни человека и общества находят отражение в работах И. Кант, Г. Гегеля, Ф. Фихте, Ф. Шеллинга, М. Шелера и т.д. Также большой вклад к осмыслению духовности в философии внесла русская религиозная философия. (Н. А. Бердяев, И. А. Ильин). К понятию духовного мира человека также обращались исследователи психики человека (Э. Фромм, К.Г. Юнг и т.д.). В современной науке тема духовного мира активно разрабатывается в социальной философии и

философской антропологии, в истории и права. Следует отметить, что из советской философии понятия «дух», «душа», «духовность» были практически исключены и к теме духовного бытия долго не обращались. Однако в последние десятилетия внимание к этой теме в Украине и России усилилось, о чем свидетельствуют защищенные диссертации и выступления на конференциях.

Как уже было сказано раньше, необходимой стороной любого общества, является его духовная жизнь. Вместе с социальной, политической и экономической она определяет уровень и специфику общества. В идеальном представлении целью духовной жизни общества является организация благоприятного режима для духовного полноценного развития отдельных личностей, из которых складывается общество [1, с. 331].

В духовную сферу общественной жизни включают: мораль, науку, искусство, религию, право и государство. Под моралью понимают совокупность правил поведения, производных от представлений людей о добре и зле, хорошем и плохом, справедливости и несправедливости. Эти представления являются с одной стороны следствием внутреннего убеждения человека, а с другой силой воздействия общества на человека. Наука – это теоретически систематизированные взгляды на окружающий мир, воспроизводящие его существенные стороны в абстрактно-логической форме и основанные на результатах научных исследований. Искусство, как и наука, открывает взгляды на мир, но в художественных образах. Важной стороной духовной сферы является религия – совокупность определенных мифов, догматов, культов и обрядов, а также религиозных институтов (церковь), а так же право, которое в отличие от морали носит общеобязательный и принудительный характер, устанавливается и контролируется государством [2]. Право находится в тесной взаимосвязи с государством. Нормы права определяют систему государственного аппарата, принципы и основные направления его деятельности, компетенцию отдельных звеньев государственного механизма. Законы устанавливают юридическую основу взаимоотношений государства и граждан.

Духовные потребности людей направляют на создание и потребление

духовных ценностей, а также на отношения между людьми. Потребности имеют социальную направленность и обусловлены условиями жизни людей. То есть, по сути, духовные потребности приводят к духовной деятельности, результатом которой становятся представления о мире, научные идеи и достижения, религия, мораль. Материальным воплощением этого становятся произведения искусства, литература и т.д. Созданные духовные блага нуждаются в их духовном потреблении. Оно может быть стихийным, когда человек сам выбирает духовные ценности, а может быть навязанным через пропаганду, средства массовой информации, рекламой. Распространение духовных ценностей среди людей имеет большое значение для повышения духовной культуры отдельных людей и соответственно повышение духовности общества. Важную роль в этом играют государственная политика и государственные структуры, связанные с культурой и образованием [3, с. 193-194].

Также одной из составляющих общества является национальное самосознание. Оно отвечает за осознание людьми своей принадлежности к определенной социально-этнической общности и положения своей нации в мире. Механизм формирования национального сознания включает семейное воспитание, национальную и языковую среду, овладение национальной культурой и традициями [4 с. 18].

Для современного украинского общества вопросы духовности приобретают особую актуальность. После распада Советского Союза встал вопрос о возрождении национального самосознания, о формировании собственной культуры, духовной жизни украинского общества. Однако, на протяжении истории украинской государственности мы наблюдали скорее спад духовной жизни чем ее подъем. Прежде всего, это связано с тем, что вопросы духовной жизни практически не выходили на государственный уровень. События 2014 года подтолкнули украинское общество к осмыслению себя и могут служить отправной точкой для поднятия духовности в нашем обществе, которая наравне с социально-экономической, политической сферой играет важную роль в формировании успешного общества.

Подводя итоги, можно сказать, что вопросы духовности в современной науке не теряют своей актуальности. При этом духовная жизнь общества в научной литературе трактуется как сложная комплексная система, которая, будучи тесно связанной с другими сферами общественной жизни, с одной стороны, формирует духовный мир человека, с другой – находится под его влиянием. Именно она определяет способность человека создавать свой собственный внутренний мир, решать проблемы смысла жизни, осознавать себя самого и окружающего мира.

Литература:

1. Ширяева Т.П. Социально-философские коннотации понятия «духовность» / Т.П. Ширяева // Историческая и социально-образовательная мысль. – 2015. – № 5. – С. 331–332.
2. Философия / Г. И. Иконникова, В.Н. Лавриненко, В.П. Ратников, М.М. Сидоров. – М.: Юристъ, 2010. – 512 с.
3. Лавриненко В. Н. Духовная жизнь общества: социально-философское измерение / В. Н.Лавриненко. – Знание. Понимание. Умение . – 2012. – №. 3. – С. 193-198.
4. Некрасова Н. А. Феномен духовности, бытие и ценность: дис... д.ф.н.: 09.00.01 / Н. А. Некрасова. – Иванов. 2002. – 313 с.

*Дейч М Є., д е.н. професор кафедри розробки родовищ корисних копалин
Донецький національний технічний університет,
м. Покровськ, Україна*

ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ, ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Людину, як основу розвитку суспільства, відмічали Дж. Кларк, А. Лаувазье, Дж. Мілль, Д. Рікардо, А. Сміт та інші. Ще К. Гельвецій вважав, що всі люди мають від природи рівні здібності й можливості для розвитку: «человек – продукт обстоятельств (общественной среды) и воспитания. Гений, добродетели и таланты зависят не просто от различий в органах чувств, а являются следствием качественного образования, которое, в свою очередь, полностью зависит от характера законов и формы государственного правления» [1, с. 111]. Цілком зрозуміло, що освітній, інтелектуальний, творчий потенціал людини є не тільки одним з основних чинників економічного зростання, але й джерелом доходів населення, підприємств, держави. Тобто не тільки середовище впливає на

формування людини, але й людина змінює характер, умови й мотивацію своєї праці, умови життя, підвищує освітній, професійно-технічний та культурний рівень, впливаючи на рівень розвитку певного регіону та національної економіки взагалі.

Таким чином, розвиток окремих регіонів та економічного розвитку, доцільно розглядати за допомогою показників рівня людського розвитку. Порівняльний аналіз соціально-економічного розвитку регіонів, його окремих показників є надзвичайно актуальним з точки зору формування оптимальної стратегії сталого розвитку країни. Результати такого аналізу дозволять встановити, які саме аспекти соціально-економічного розвитку потребують більшої уваги до себе з боку місцевих та державних органів влади, при розробці регіональних стратегій сталого розвитку.

Питання сталого розвитку нашої країни та окремих її регіонів, їх диференціації за рівнем людського розвитку, динаміки такого розвитку, залежності ефективного економічного розвитку від соціальної політики держави, регіональних диспропорцій аналізувались та розглядались у роботах Г. Багратяна [2], Кліпи [2], Е. Лібанової [3], та багатьох інших вчених.

Інструментом для порівняння людського потенціалу, або людського прогресу, різних країн і регіонів у світі прийнято індекс людського розвитку – інтегральний показник вимірювання якості життя, який розраховується на підставі відповідних показників: ВВП на душу населення, рівня грамотності, освіченості, середньої тривалості життя, охорони здоров'я, соціальної захищеності, екології, злочинності тощо. Цей показник розраховується щорічно, починаючи з 1990 р., у 2010 р. його було скориговано з урахуванням соціально-економічної нерівності та введення ще двох нових індикаторів: індексу гендерної нерівності та індексу багатовимірної бідності. За роки незалежності Україна послідовно втрачає свої позиції у світі за індексом розвитку людського потенціалу. Порівняльний аналіз показників людського потенціалу наведено (табл.)

Таблиця – Порівняльний аналіз окремих показників людського потенціалу по регіонах за даними [3]

Регіони	Наявні доходи у розрахунку на одну особу по регіонах, грн	Природне скорочення населення по регіонах, %	Рівень економічно активних пенсіонерів від їх загальної кількості, %	Рівень вимушеної неповної зайнятості, % до середньооблікової кількості штатних працівників	
				через відпустки без збереження заробітної плати	внаслідок переведення з економічних причин на неповний робочий тиждень
Україна	45762,7	-5,1	13,9	0,9	2,7
Вінницька	43725,0	-6,3	12,0	0,6	2,3
Волинська	38068,7	-1,6	4,4	0,6	1,5
Дніпропетровська	54215,4	-7,3	10,9	0,5	2,2
Донецька	24947,5	-4,7	10,5	2,6	6,0
Житомирська	41786,6	-6,8	17,4	0,4	0,9
Закарпатська	33281,7	-0,4	11,8	1,0	1,3
Запорізька	52726,9	-7,8	10,8	0,4	7,2
Івано-Франківська	39325,5	-2,9	22,5	0,3	3,2
Київська	50320,5	-6,3	6,3	1,3	1,3
Кіровоградська	40877,2	-8,1	10,5	0,4	2,1
Луганська	16468,2	-3,9	19,8	2,4	4,1
Львівська	44194,2	-2,8	6,2	1,1	2,1
Миколаївська	43851,8	-6,0	11,5	0,9	2,7
Одеська	48473,7	-3,4	8,9	1,1	1,9
Полтавська	47075,3	-8,7	7,1	0,4	4,6
Рівненська	38881,8	-0,2	37,8	0,6	1,7
Сумська	44323,3	-8,7	20,5	0,2	3,2

Тернопільська	35211,2	-5,2	9,7	2,3	2,4
Харківська	46789,7	-7,2	11,8	1,1	4,3
Херсонська	40242,6	-5,6	6,8	0,7	2,8
Хмельницька	42349,6	-6,3	12,8	1,8	3,2
Черкаська	40589,0	-8,4	6,8	1,3	2,9
Чернівецька	35403,4	-2,0	48,5	1,6	1,8
Чернігівська	41320,7	-11,0	15,2	0,4	2,4
м. Київ	112704,7	1,6	29,0	0,5	1,0

Ці негативні дані розвитку людського потенціалу потребують від керівництва держави, регіонів прийняття невідкладних заходів, щодо формування умов і можливостей, щоб змінити ситуацію на розвиток, бо людський потенціал, його структура, територіальний розподіл, безпосередньо впливають на характер соціально-економічних процесів у різних регіонах. Специфіка людського потенціалу полягає у самовідтворенні, але його може нарощувати шляхом збільшення кількості населення та покращення його «якісних» характеристик, розширення вмінь, навичок, покращення фізичного стану тощо. Слід зазначити, що урахування можливостей, властивостей і характеристик населення також сприяє нарощуванню людського потенціалу, та використанню його в певному напрямку.

Сталий розвиток, подальше зміцнення стабілізаційних процесів у виробництві, розвиток та розширення виробництва, пріоритетний розвиток як базового виробництва, так й інфраструктурних галузей, соціальна орієнтація економіки. та інтеграція України у європейське співтовариство, можливі тільки при зміні акцентів в мотивації людської діяльності, переходу від переважання мотиву примноження особистого матеріального багатства до мотивів вдосконалення людини, переходу до від суто економічного до соціально-економічного розвитку держави. Підвищення якості життя людей, забезпечення сталого розвитку нашої країни повинно стати найважливішим пріоритетом всіх рівнів влади. Такий принцип повинен істотно вплинути на весь розвиток України в XXI сторіччі. Але, враховуючи надзвичайно складне фінансове становище в Україні, влада, на рівні

кожного регіону, замість надії на вирішення всіх проблем центром, має застосувати свій ресурсний потенціал і мобілізувати зусилля всього апарату управління, на заходи підвищення рівня та якості життя населення. При цьому, доцільно обґрунтувати мінімальні нормативи, які повинні забезпечуватися всіма регіонами.

Виявленні кращі досягнення серед регіонів повинні розглядатися як необхідні цілі для тих регіонів, що поступаются середнім показникам за регіонами, а кращі світові досягнення – як цілі для тих регіонів, що займають позиції лідерів. Людський чинник в сучасному суспільстві превалює, саме тому, що від урахування фактору людського розвитку, залежить стабільність та розвиток суспільства.

Література:

1. Гельвеций К. О человеке, его умственных способностях и его воспитании / К. Гельвеций. – М., 1938. – 438 с.
2. Багратян Г.А., Кліпа І.А. Соціальна політика та ефективна економіка / Г.А. Багратян, І.А. Кліпа // Ринок праці та зайнятість населення. – 2018. – № 1(54). – С. 26-31.
3. Людський розвиток в Україні: трансформація рівня життя та регіональні диспропорції (колективна монографія) / За ред. Е.М. Лібанової. – у 2-х томах. – Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2012. – 436с.
4. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Шарлай Р.С., студентка групи МЕН-19,
факультет економіки та менеджменту
Донецький національний технічний університет
м. Покровськ, Україна
Мельник Є.І., студентка групи ФБС-19,
факультет економіки та менеджменту
Донецький національний технічний університет
м. Покровськ, Україна
Нікульчев М.О., проф. д. богосл. н., к. філос. н.,
доцент кафедри історії та права
Донецький національний технічний університет
м. Покровськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВОЮ (на прикладі твору Нікколо Макіавеллі «Державець»)

Враховуючи проблеми в специфіці сучасного управління ми спробували зануритися в історію й знайти виважені рішення у керування державою на прикладі твору Нікколо Макіавеллі «Державець» в якому автор розмірковував над

рішеннями можновладців того часу, наводячи доволі вдалі та мудрі приклади. Ми вважаємо, що мудрість – це поведінка лідера та вміння віднаходити та приймати рішення у будь-яких ситуаціях. Ця виваженість, через збільшення благ для переважної більшості народу, має втримати його на своєму місці.

В енциклопедії епістемології та філософської науки «Мудрість – це характеристика знання, що містить в собі як оцінку його універсально-фундаментального рівня, так і життєво-практичну орієнтованість» [1]. За тлумаченням Володимира Даля «Мудрість – це заснований на добрі й істині; праведний, що з'єднує в собі любов і правду; надзвичайно розумний і благонамірний [2].

Розмірковуючи над твором Нікколо Макіавеллі «Державець», враховуючи що багато речей виконуватися тільки за наказом короля (на прикладі Франції), ми дійшли висновків, що управління державою є достатньо складним процесом. Проте, що без правильного керування суспільство буде знаходитися у складному становищі, говорилося ще за часів античності. Тому вибір правителя був дуже важливим. Свого часу Платон розглядав керування як науку «Поки в державах не будуть царювати філософи, або <...> нинішні царі і владики не стануть благородно і ґрунтовно філософствувати і це не зіллється воєдино – державна влада і філософія, <...> до тих пір <...> державам не позбутися від зол» [3]. Мудре керування має базуватися на законах, які би виконувалися на всіх рівнях, починаючи від правителя, який задавав би приклад своїм підданим щодо дотримування порядку. [4]. Але, для вдалого керування недостатньо дотримується лише законів. Також слід тримати під контролем армію й економіку та мати гнучке мислення, виваженість, твердість у прийнятті рішень, бути дипломатом тощо.

На наш погляд мудрість та вдалі рішення правителів проглядаються у наступному:

Мудрий правитель повинен розуміти, що держава має мати власну армію. В історії можна знайти багато прикладів коли державці використовували найманців або допомогу союзника. Обидві ці ситуації є складними для держави, тому що наймана армія втече з поля битви, а союзна за отриманням перемоги може вбити й

вашу.

Приклад за Макіавеллі: Карл VII, коли звільнив Францію від британців, нарешті, дійшов правди що потрібно мати свою армію. Його син Людовик розформував власну армію й наймав швейцарів. Цю помилку охоче повторили його нащадки. Замінивши своїх людей на швейцарців король підірвав дух народного війська. Після цього армія все не могла спромогтися йти у бій самотужки. Виходячи з цього воювати з Швейцарією вони не могли, а без них – боялись [5, с. 336].

Мудрий правитель повинен бути щедрим та бережливим. Проте той, хто проявляє щедрість, щоб вважатися щедрим, шкодить самому собі. Бо якщо проявляти її розумно і належним чином, про неї не дізнаються, а тебе все одно звинуватять в скупості, тому, щоб, поширити серед людей славу про свою щедрості, ти повинен будеш викручуватись в чудових витівках. Більше мудрості в тому, щоб, будучи скупим, здобути погану славу без ненависті, ніж в тому, щоб, бажаючи уславитися щедрим і тому по неволі розорювати свій народ, стежити погану славу і ненависть разом. Мудрий управлінець може зробити так, що скупий буде щедрим в очах народу. Загалом правитель не повинен боятися стати скупим у очах людей, бо згодом це стане для нього так званим п'єдесталом, бо населення побачить, що йому вдається вести правління і воєнні кампанії.

Приклад за Макіавеллі: Після досягнення папства, Папа Юлій перестав бути щедрим правителем, бо готувався до війни. У Франції король зміг провести кілька війн без податків, що завіщував тільки тому, що зберіг гроші. В Іспанії не виграли б стільки кампаній, якби правитель був щедрим. Цезар теж прямуючи до влади спочатку був щедрим, але потім забув про це [5, с. 346].

Яким повинен бути правитель: жорстоким або милосердним? Це питання в більшій його частині залежить від ситуації у країні але якщо дивитися на все під одною рамою, то краще обирати страх. Це допоможе контролювати у державі різні мітинги й повстання, а також тримати ворогів у постійній напрузі, бо жорсткий государь швидко вбирає непотрібні фігури з шахового поля. Але навіть в страху потрібно знати міру, бо можна отримати ненависть, що являється найгіршою стороною, бо правителя, якого ненавидять - не зможуть й захистити.

Приклад за Макіавеллі: через Сципіона можемо побачити, що м'якосердя не завжди приводить до влади, бо саме так він втратив контроль над військом в Іспанії. Через це його назвали «Загубником римського війська». В його житті був випадок, коли його легат розорював локров та не став у це лізти. Якби Сципіон не мав людей які б ним керували, тоді й слава його б пропала [5, с. 350].

Правитель повинен обирати собі у помічники тільки вірних й розумних людей, бо тільки у цьому випадку ми можемо сказати про його мудрість. Є один безпомилковий спосіб дізнатися, чого вартий помічник. Якщо він більше піклується про себе, ніж про правителя, він ніколи не буде гарним помічником. Бо міністр, в чиїх руках справи держави, зобов'язаний думати не про себе, а про правителя та не перевантажувати його непотрібними справами. Достойний помічник має витримувати баланс та уникати лестощів на адресу державця. Тому потрібно вибирати людей які будуть утверджувати авторитет керівника в очах інших.

Розглянувши історичні приклади розважливих рішень правителів 17-18 сторіччя ми прийшли до висновків, що мудрості як такої не існує. Мудрість – це сукупність правильно прийнятих рішень, вдалих виборів щодо виходу з ситуації, які засновані на власному досвіді та досвідченості правителя. Але й тут є свої нюанси, приклади яких наведено вище. Іноді, краще стати гіршим в очах народу, але мати повагу й не мати ненависті від нього. Отже, мудрий правитель завжди буде враховувати усі можливі випадки розвитку подій та аналізувати їх, намагаючись досягти якомога кращого результату для держави. В наш час приклади з твору Макіавеллі «Державець» є досить актуальними, адже дійсно «мудрі» правителі знають, що потрібно вчитися на помилках попередників, робити висновки та ухвалювати виважені рішення. Тільки так можна досягти квітнення та розвитку власної держави.

Література:

1. Гусев С. С. Энциклопедия эпистемологии и философских наук.
2. URL: https://gufo.me/dict/epistemology_encyclopedia/мудрость (дата звернення 26.11.2020р.).
3. Толковый словарь Даля.
4. URL: <https://gufo.me/dict/dal/мудрый> (дата звернення 26.11.2020).

5. Диалог Платона «Государство».
6. URL: <https://ru.citaty.net/tsitaty/458095-platon-poka-v-gosudarstvakh-ne-budut-tsarstvovat-filosofy/> (дата звертання 26.11.2020).
7. Управлінська думка: поняття та еволюція. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/management/14932/> (дата звертання 21.11.2020).
8. Макиавелли Н. Избранные произведения: «Государь». М.: "Художественная литература", 1982. – 514 с.
9. URL: https://imwerden.de/pdf/machiavelli_izbrannye_sochineniya_1982.pdf (дата звертання 26.11.2020).

Українське суспільство в умовах трансформацій: нові дослідження

Бекетова А. П., студентка спеціальності соціологія, 4 курс.
Фесенко А. М., доц., к. і. н., доцент кафедри історії та права
Донецький національний технічний університет
м. Покровськ, Україна

РЕЛІГІЯ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

У ХХІ столітті існують багато не вирішених соціальних проблем, більшість з яких є глобальними, і які негативно впливають на сучасне суспільство. Можливо, тому релігія у наш час відіграє не останню роль у житті соціуму, адже під час кризових ситуацій вона допомагає зберігати спокій та не втрачати віри в краще, щоб не потрапити у полон паніки. Щоб детальніше проаналізувати релігію як соціальне явище, спочатку потрібно визначити її сутність та довести або спростувати думку про те що релігія це складна соціальна система.

Складність тлумачення визначення «релігії» полягає в тому, що існують безліч типів, форм і функцій релігійних систем у сучасній інтерпретації. Зосередимо свою увагу на трьох групах різних поглядів у трактуванні поняття «релігії» (припускаючи певну умовність такого поділу).

Для першої групи визначення притаманні такі характеристики релігії, які досліджують її з позицій ставлення, що включає в себе людину, тобто це взаємозв'язок між окремим індивідом або різними соціальними групами і священним, богами або Богом, поклоніння, обряди, культи тощо.

Спираючись на наведену раніше диференціацією поняття «релігія», другу групу умовно можна описати за допомогою такої закономірності «релігія як людський феномен». Тобто іншими словами, релігію можна охарактеризувати як феномен, що знаходиться у тісному зв'язку з людськими особливостями: особистою вірою, пізнавальною здатністю, індивідуальними почуттями, а також у вигляді результатів опису й узагальнення даних, емпіричних феноменів тощо.

Ідея третьої групи полягає у визначенні релігії як субстанції, системи поглядів і дій, діяльний самовідтворюваний феномен, що породжує особливості індивідів і соціумів. Соціальний психолог представник франкфуртської школи Е.

Фром зазначав, що релігія це будь-яка система поглядів і дій, яких дотримується якась група людей і яка дає індивіду систему орієнтації та об'єкт поклоніння [1, с. 44 – 46].

Як ми вже з'ясували сутність феномену релігії багатогранне і не таке просте явище в соціумі, як здається на перший погляд, завдяки своїм типам, формам і функціям релігійних систем. Релігія як складна соціальна система має свою внутрішню структуру, розглянемо її більш детально.

Віра це елемент людської свідомості, її особливі риси – це істинність релігійного знання про існування абсолюту, надприродних сил. Предмет віри знаходить своє вираження в уявленні, певних образах, теоріях, надприродне, на думку віруючих, яке не можливо контролювати за допомогою законам оточуючого світу.

Релігійна свідомість: міфи, концепції, ідеї, теорії, уявлення про надприродне, догмати, зміст священних книг, легенд, молитов тощо. Релігійній свідомості притаманні два елементи: релігійна психологія та ідеологія, порівняємо ці елементи.

Таблиця 1 – Елементи релігійної свідомості»

Релігійна психологія	Ідеологія
Комплекс уявлень, настроїв, почуттів, які формуються у соціальної групи віруючих певної конфесії.	Це система ідей, яку розглядають богослови, служителі культу, релігійні організації. Джерело – Святе Писання.

Обряд це сукупність символічних індивідуальних або навпаки колективних дій, передумовами, яких були такі фактори: звичаї, традиції, ідеї, норми та ідеали тощо.

Під молитвою ми розуміємо вербальне (через слово) групове чи індивідуальне звертання людей до об'єктів своєї віри.

Релігійні організації можна трактувати як об'єднання соціальних груп, які мають схожі релігійні вірування та культ. Іншими словами, релігійні організації є складним соціальним інститутом. Він поділяється на 4 основні типи: церква, секта,

культ, а також до цього списку відносять деномінацію [2, с. 18 – 20].

Релігійні інститути – це об'єднання прибічників віровчення на основі спільності символу віри і культу, мета відтворити нормативну поведінку в соціумі за допомогою регулятивних інструментів, що через релігійну ідеологію та масову релігійну свідомість корегують діяльність членів релігійної спільноти стосовно один одного, формують ставлення до інших спільнот, держави і т. д [3, с. 199].

Один із важливих аспектів впливу соціальних інститутів на індивідів є соціалізація особистості (релігійна соціалізація). Релігійна соціалізація – це процес, особливість якого полягає в тому, що людина отримує знання, настанови, систему релігійної орієнтації, досвід (у свідомості формується образ поганого і доброго, правильного та неправильного в певному соціальному середовищі) від своїх пращурів у спадок. Іншими словами ті норми, стандарти, табу поведінки, які формувалися століттями в цьому суспільстві та ми можемо припустити, що вони переважають в референтних групах (групи які є взірцем для наслідування в соціумі). Наприклад, кара за вбивство або крадіжку ґрунтується не тільки на юридичних підставах кримінального кодексу, але і з боку суспільства, яке буде засуджувати та зневажати цю людину, яка скоїла такий злочин [4, с. 30 - 32].

Релігія настільки різнобічне та міждисциплінарне явище в науці, саме тому дослідженням цього явища займаються не тільки філософи, але і психологи, культурологи, політологи, історики та соціологи. Соціологи розглядають релігію як феномен, який є частиною соціального життя та реалізує свій вплив на соціум завдяки певним шаблонам поведінки (соціальний інститут, функції) [5, с. 10 - 15].

Функціональність релігії, по-перше, характеризує такий напрям впливу релігії на суспільні відносини, потреба в здійсненні якого зумовлюється історичною необхідністю її існування як соціального явища. По-друге, функціональності релігії притаманні виконання завдань, які виникають на певних стадіях її розвитку. По-третє, це напрям активної дії релігії, котра повинна упорядкувати певний вид соціальних відносин. По-четверте, важливою ознакою релігії в соціумі є стабільність, конкретність, концептуальність. Функціональність релігії знаходиться у тісному зв'язку з її функціями. Функції релігії постають

головними елементами характеристики релігії як суспільного феномену, які цілеспрямовано та послідовно впливають на масову свідомість великих соціальних груп. Однією із основних цілей це збереження віри в надприродне у індивідів. Функції поділяються на основні та не основні, в залежності від їх значення та впливу. Можна визначити наступні основні функції: світоглядна, компенсаційна, регулятивна, комунікативна, аксіологічна тощо [6, с. 346-347].

Таким чином, ми розглянули сутність і структуру релігії та її функції. Єдиного визначення цього феномену не має через складність та різноманіття типів, форм і функцій релігійних систем. Під час аналізу структури релігії як соціального феномену, була підтверджена думка, що дійсно вона є складною соціальною системою, а також її ототожнюють з соціальним інститутом за такими характеристиками: по-перше це об'єднання певної соціальної групи, яка має спільні або схожі погляди на символ віри та культу. По-друге має певну мету, у нашому випадку це відтворення нормативної, стандартної загальноприйнятої поведінки в соціумі, тобто іншими словами соціалізація індивідів, за допомогою регулятивних механізмів, що через релігійну ідеологію та масову релігійну свідомість корегують діяльність членів релігійної спільноти стосовно один одного, формують ставлення до інших спільнот, держави тощо. Існування релігії в житті суспільства було б не можливе без її функцій, завдяки яким відбувається вплив релігії на відносини в соціумі, упорядкування цих відносин до певного нормативного зразка, також функції релігії є важливими елементами релігії як суспільного феномену, мета яких спрямована на досягнення впливу на масову свідомість великих соціальних груп (або держави та нації), щоб зберегти віру в надприродне.

Література:

1. Пивоварова Н. П. Проблема інтерпретації та операціоналізації термінів "релігія", "віра", "релігійність": огляд наукових підходів / Н. П. Пивоварова // Український соціум. – 2014. – № 1. – С. 44-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2014_1_6
2. Гнот С. Релігієзнавство. Навчальний посібник. Львів. ЛДУФК. 2011 Релігієзнавство : навч. посіб. / Соломія Гнот. – Л.: ЛДУФК, 2011. – 164 с. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/Religia_Gnot%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Religia_Gnot%20(4).pdf)
3. Бортникова Е. Г. Методології дослідження функціонування релігії в

соціумі (постановка питання) / Е. Г. Бортникова // Філософія науки: традиції та інновації. – 2014. – № 1. – С. 194-205. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FilosNauk_2014_1_25

4. Ємець Н. А., Спас К. О. Релігійна соціалізація особистості у сучасному соціокультурному просторі/ Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія № 2 (10), 2017 р. URL: <http://psw.stu.cn.ua/uk/component/k2/item/492-emets-n-a-spas-k-o-religiyna-sotsializatsiya-osobistosti-u-suchasnomu-sotsiokulturnomu-prostori.html>

5. Кондратик Л. Релігія як соціальний інститут / Л. Кондратик // Соціологічні студії. - 2016. - № 2. - С. 10-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/socst_2016_2_4

6. Биков О. М. Соціальні функції релігії в житті суспільства / О. М. Биков // Університетські наукові записки. – 2010 – № 4 (36). – С. 345 – 350, URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/Unzap_2010_4_57%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Unzap_2010_4_57%20(1).pdf)

Василишина Л.М., к.е.н., ст. викл. кафедри управління і фінансово-економічної безпеки
Донецький національний технічний університет»,
м. Покровськ, Україна

АСПЕКТИ КРОСКУЛЬТУРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ

Сучасний етап розвитку країни пов'язаний з активізацією міждержавних зв'язків і посиленням кроскультурних комунікацій. Зазначені процеси охоплюють всі сфери діяльності, створюючи підґрунтя для подальшого співробітництва із зарубіжними партнерами і формування іміджу держави на міжнародній арені. Особлива роль в побудові міждержавних відносин належить сфері публічного адміністрування в силу того, що її діяльність реалізується в системі інститутів державної влади і спрямована на збалансоване задоволення потреб суспільства і держави.

Розвиток публічного адміністрування відбувається на національному, регіональному і місцевому рівнях, а також в області міжнародних відносин і в інших сферах життєдіяльності суспільства. Модернізація системи публічного адміністрування розглядається як державотворчий і соціально значимий проект, а державне регулювання і адміністрування процесів життя суспільства через ефективну комунікацію – як один із пріоритетних напрямків публічного адміністрування в цілому [1, с. 141-142].

Публічне адміністрування – це сфера, в якій взаємодіють люди різних

культур, в результаті чого виникає низка проблем у побудові ефективної міжкультурної комунікації. Отже, для підвищення ефективності публічного адміністрування є важливим дослідити основні аспекти кроскультурного менеджменту.

Кроскультурний менеджмент є, по-перше, відносно новим напрямом в публічному управлінні, а, по-друге, ефективним інструментом міждержавного співробітництва, в якому враховуються особливості національних менталітетів. Роль кроскультурного менеджменту полягає, насамперед, в тому, що його вивчення допомагає ідентифікувати особливості поведінки людей різних культур, проаналізувати їх систему цінностей, виявити передумови міжкультурних конфліктів з метою їх врегулювання [2, с. 109].

Головні джерела непорозуміння серед культур різних держав є результатом відмінностей в цінностях і пріоритетах. Деякі з найбільш поширених неправильних уявлень відображають шляхи, якими різні культури розуміють час, образи мислення і міркування, особистий простір, матеріальне майно, мову і релігію, а також етноцентричні вірування [3]. Перспектива таких непорозумінь створює реальну загрозу для органів державної влади.

Таким чином, представляється доцільним розглянути основні бар'єри міжкультурної комунікації.

1. Час.

В різних культурах властиві певні рівні важливості поняття «час». Холл запропонував концепцію, що культури організовують час одним з двох способів: монохронним (М-час) або поліхронним (Р-час) [4]. Наприклад, М-час є характерним для людей західного світу.

2. Різні способи мислення і міркування.

Часто труднощі виникають між людьми, залученими в міжкультурну комунікацію, внаслідок різних способів міркування. Так, представники східних і західних культур підходять по-різному до ієрархії і соціальних статусів.

3. Стереотипи.

Члени однієї культури можуть недоречно стереотипізувати учасника(ів)

іншої культури замість того, щоб реально їх сприймати. Наприклад, помилковість сприйняття того, що представники окремих країн мають більший досвід або рівень професіоналізму в окремих питаннях.

4. Особистий простір.

Культури підтримують неписані правила про відстані, яким один учасник відділяється від іншого у взаємодіях «обличчям до обличчя», в чергах і в громадських місцях. Хоча відстань залежить від відносин залучених людей, один член культури може бути ображений, якщо хтось з іншої культури, де правила особистого відстані відрізняються, порушує кордони, «вторгаючись» в його або її простір.

5. Матеріалізм.

Для більшості західних культур важливими є матеріальні придбання, має місце тенденція асоціювати матеріалізм з успіхом. На відміну від цього, існують суспільства, для яких цінність матеріальних надбань низька або взагалі несуттєва. Вони розцінюють матеріалізм як вульгарність і жадібність; вважають, що людині, яка хизується багатством, бракує смаку.

6. Мова.

Існує більш ніж 3000 мов, якими розмовляють у всьому світі, і мовні відмінності створюють реальні бар'єри для міжкультурного порозуміння та ефективного міжнародного співробітництва.

7. Невербальна комунікація.

Люди висловлюють свої думки і почуття за допомогою невербальної комунікації. Невербальна комунікація, яка включає вирази обличчя, відстань між людьми або використання простору, положення тіла, жести, зовнішній вигляд, одяг, етикет і фізичний контакт, грає важливу роль у взаєморозумінні людей різного культурного походження. Таким чином, розуміння ймовірного значення невербальної комунікації – ознака міжкультурної комунікаційної компетентності.

8. Одяг.

Одяг людини передає повідомлення про його соціальний і професійний статус. Наприклад, в європейських країнах людям високого статусу властиво

носити костюм і краватку протягом робочого часу, а в ісламських країнах люди високого статусу не носять краватку, віддаючи перевагу своїм власним традиційним сукням.

9. Положення тіла.

Положення і звички навіть під час стояння або сидіння пропонують розуміння такої структури культури, як повага і статус. Так, у східних культурах уклін означає набагато більше ніж вітання.

10. Вираз обличчя.

Розуміння культурних відмінностей у виразі обличчя – суттєва особливість міжкультурної комунікаційної компетентності. Китайці, наприклад, не показують емоції з причин, які містить їх культура. Для китайців демонстрація емоції через вираз обличчя порушує норми збереження престижу, руйнуючи гармонію і викликаючи конфлікт. На заході посмішка може бути ознакою щастя або дружнього підтвердження.

11. Зоровий контакт.

У різних культурах з метою передачі змісту повідомлення очі використовуються по-різному. У більшості азіатських країн, наприклад, не дивитися людині прямо в очі під час бесіди вважають ввічливим і шанобливим. Особливо це має місце, якщо один з учасників контакту має більш високий статус. У західних суспільствах така особливість носить повністю протилежний характер. У багатьох азіатських і арабських культурах вважається забороненим для жінок прямо дивитися в очі чоловікові.

12. Дотики.

Значення комунікацій можуть також бути передані дотиком. Наприклад, азіатські чоловіки висловлюють свою дружбу, через торкання і потиск під час бесіди. Це не прийнятий звичай на заході, оскільки чоловіки схильні триматися на відстані один від одного, і такі дії можуть викликати комунікаційні складнощі.

13. Запах.

Запах може також бути носієм різних значень в різних культурах. Так, в арабському світі, запах людини розцінюється як його продовження. Для араба

хороший запах повинен бути приємним і є способом бути пов'язаними один з одним. Американці, навпаки, вчать не дихати прямо в обличчя людини, що означає ганьба для араба.

14. Релігія.

Релігія – головний вплив в життях мільйонів людей в усьому світі. Наприклад, життя в консервативних ісламських країнах зосереджено навколо ісламських релігійних приписів і законів, і тому всі мусульмани зобов'язані дотримуватися цих законів, включаючи мусульманське право.

15. Етноцентричні вірування.

Найбільш руйнівний вплив на людські взаємодії і, отже, міжкультурні комунікації, чинять етноцентричні цінності, затверджені на вірі, що люди певної раси і релігії перевершують всі інші раси, і тільки вони – насправді є «центром всесвіту». Ця система поглядів може бути головною перешкодою для ефективної міжкультурної комунікації і може, в кінцевому рахунку, привести до сильного упередження та навіть ненависті до інших, що, в свою чергу, призводить до міжнаціональних, або міждержавних воєнних конфліктів [5].

Таким чином, врахування аспектів крос культурного менеджменту в публічному адмініструванні підвищить ефективність міжкультурної взаємодії за рахунок формування кроскультурних компетентностей, що дасть змогу розширити партнерських відносин в державному управлінні і уникати міжкультурних конфліктів.

Література:

1. Гоголев А. М. Публичное администрирование как правовая категория. Экономика. Налоги. Право. 2015. № 3. С. 141-146.
2. Прудиус Л. В. Щодо реалізації концепції кроскультурного менеджменту на державній службі. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 18. С.
3. Saeed J. Managerial Competence within the Hospitality and Tourism Service Industries Global cultural contextual analysis. London&N.Y.: Routledge, 2006. pp. 17-29.
4. Медведєва І. В. Концепції культури в міжнародному бізнесі. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 16. С. 58-63.
5. Деева Н. Э., Бутенко Т. О., Василишина Л. Н. Кроскультурный менеджмент в туризме и гостеприимстве. Донецк: ДонНТУ, 2010.

УСВІДОМЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ ПРОБЛЕМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ЖІНОК

Сучасне українське суспільство не звикло оцінювати себе негативно. Попри всі економічні та політичні кризи, що переживала країна за останні 30 років, попри наявні екологічні та демографічні проблеми, обсяг трудової міграції та поширеність девіантної поведінки, тривожні показники тривалості життя та рівня життя, український соціум воліє вважати себе прогресивним, демократичним, ерудованим тощо. Відбувається інтуїтивне відокремлення власної сфери відповідальності від сфери відповідальності держави. Більшість складних перелічених проблем як за джерелом походження, так і за суб'єктом вирішення зараховують до категорії державних. Однак у XXI сторіччі продовжують існують усталені девіантні практики, запобігання яким потребує системних зусиль та комплексних рішень як з боку органів влади, так і з боку громадських організацій, суспільства в цілому та кожної людини зокрема. Одним з таких прикладів є проблема домашнього насильства проти жінок.

Самооцінка українського суспільства в контексті зазначеної проблеми також має позитивний «фасад». Поверхове враження про ситуацію спирається на відсутність історичних підстав, релігійних або культурних традицій, які б пояснювали чи виправдовували існування гендерно-обумовленого насильства, зокрема в приватній сфері родини.

Дослідники називають тип гендерних відносин, сформований державною політикою ще у 1930-х рр., терміном «контракт працюючої матері» [1]. Він передбачав мобілізовану радянською владою працю жінок у народному господарстві та материнство як громадянський обов'язок. Держава, зі свого боку, надавала допомогу у вихованні дітей, запроваджувала декретні, післяпологові відпустки та відпустки по догляду за дитиною, пільги, забезпечувала безкоштовну охорону здоров'я. Відповідно до правил та норм радянського суспільства від жінок очікувалось поєднання виробничої діяльності з материнством та турботою про

родину. Влада проголошувала досягнення рівноправ'я між чоловіками та жінками, натомість справжньої системи гендерної рівності не існувало. «Контракт працюючої матері» накладав на жінок потрійне навантаження: у публічній сфері (професійній діяльності та громадській активності), а також у сфері організації родинного побуту та сфері виховання дітей. Протягом радянського періоду історії жінки не отримали рівних з чоловіками можливостей, але нові права та завищені очікування додали до соціального портрету пересічної жінки риси активності та ініціативності. З 1991 р. під впливом значних політичних, економічних та суспільних змін відбулася трансформація гендерних відносин, «контракт працюючої матері» ситуативно почав адаптуватися до нових умов, з'явилися його модифікації та протилежності. Сьогодні пересічна жінка часто поєднує домашні обов'язки побутової та доглядової роботи з професійною діяльністю. Сприйняття суспільством сучасної української жінки (яка працює та/або забезпечує себе і членів своєї родини фінансово, та/або має професійні досягнення, та/або вибудовує сімейні відносини, та/або реалізовує у себе у материнстві) не передбачає усвідомлення можливості вчинення по відношенню до неї домашнього насильства. На жаль, це соціальне явище існує.

Деконструкцію згаданого позитивного «фасаду» можна почати не з наукових фактів та досліджень. Оскільки мова йде про стереотип, що утвердився в масовій свідомості громадян, можна використати доволі розповсюджений у 2020 році у зв'язку з пандемією «народний» метод визначення показників захворюваності на COVID-19 через факт наявності або відсутності у найближчому оточенні чи серед знайомих людини, яка захворіла. Відповідь на це питання навесні та восени 2020 року могла бути неоднаковою, що спричиняє різну реакцію конкретного громадянина на протиепідемічні заходи та рекомендації держави, відмінні моделі поведінки. Якщо сьогодні запитати дорослу жінку, чи стикалася вона особисто або дізнавалась з моменту її повноліття про факт існування домашнього насильства серед найближчого оточення або знайомих, на жаль, відповідь у більшості випадків буде ствердною. Із респондентами-чоловіками складніше спрогнозувати відповідь, бо для когось з них тема фізичного насильства щодо жінок може бути табуованою.

В результаті проведення в 2018 р. в Україні соціологічного дослідження серед чоловіків 18-59 років було з'ясовано, що 32% респондентів мають знайомих чоловіків, які застосовують фізичну силу до власних дружин або партнерок. Думки респондентів щодо цих практик розділилися: 41% чоловіків були переконані, що їхні друзі чинять неправильно, чверть із них були обурені такою поведінкою, кожен п'ятий почувався через це некомфортно. Разом із тим, третина респондентів зазначили, що вони вважають це приватною справою подружжя, 6% чоловіків були переконані, що в знайомій родині існують вагомі причини, які виправдовують фізичне насильство [2, с. 83].

Жіноча комунікація більш відкрита, але точну статистику навести складно. За експертними оцінками в Україні кількість жінок віком 15-49 років, які пережили фізичне та сексуальне насильство протягом 2017 року, становить до 1,1 млн осіб. За даними 2014 р. фізичне насильство переживає майже кожна п'ята жінка, причому 16% жінок зазнають насильство від свого чоловіка або іншого родича [3, с. 32]. Поширеність девіантних практик гендерно-обумовленого насильства, зокрема в приватній сфері родини, підсилюється в умовах тривалої ситуації військових дій на сході України та вимушеної міграції. У 2020 р. у всьому світі громадські експерти б'ють тривогу щодо спалаху домашнього насильства під час пандемії COVID-19, називаючи це «пандемією всередині пандемії». Міжнародні дослідження підтверджують той факт, що в кризові періоди, коли зростають загрози життю та здоров'ю, а також економічній та фінансовій безпеці, збільшується домашнє насильство. [3, с. 33]. В Україні громадська організація «Ла Страда» вже навесні 2020 р. зафіксувала збільшення звернень про випадки домашнього насильства на 40% [4].

В масовій свідомості, особливо в межах жіночої комунікації з теми гендерно-орієнтованого фізичного насильства у родині, існує ще один міф під назвою «всі так живуть». Ця фраза може передбачати небажання старших за віком жінок втручатися у ситуацію та вживати заходи хоча б на рівні морального осуду моделі поведінки сина чи іншого родича. Якщо ж мається на увазі реальний власний травматичний досвід жінки з родинного кола, то подібна відповідь схожа на якусь

ганебну «дідівщину». Незрозуміло, яким чином двом стереотипам (у прогресивному демократичному українському суспільстві проблеми фізичного насильства в родині щодо жінок не існує /«всі так живуть»/) вдається співіснувати.

Насильством в сім'ї (домашнім насильством) в розумінні світової спільноти є насильство, вчинене інтимним партнером та іншими членами родини (за законодавством ООН також особами, які спільно проживають в одному домогосподарстві), що виражається через фізичне, сексуальне, економічне та психологічне насильство [5, с. 6]. В конкретному випадку може фіксуватися один вид чи комбінація з 2-х, 3-х чи всіх 4-х видів насильства, кривдником може бути як чоловік, так і жінка. Проте за статистикою найчастіше і найбільше потерпають від сімейного насильства жінки, діти та люди похилого віку. Українське законодавство надає таке визначення фізичному насильству: «форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру» [6].

Необхідно зауважити, що детальні визначення важливі не тільки для юридичного фундаменту протидії домашньому насильству на державному рівні, але й для проведення інформаційних та роз'яснювальних кампаній в ЗМІ, навчальних закладах тощо. Молоді жінки не завжди можуть ідентифікувати перші випадки фізичного насильства з боку чоловіка. Окрім того, що в такій ситуації людина засмучена та спантеличена, вона може бути переконана, що до фізичного насильства відноситься нанесення ударів, а, наприклад, заламування рук чи штовхання начебто не відноситься. Кривдник, якщо це молодий чоловік, для якого модель поведінки є новою, може не усвідомлювати, що вчиняє злочин. Психологи стверджують, що домашнє насильство має системний характер, тобто обов'язково буде повторюватись та набувати більш жорстоких форм прояву. Важливою для подальшої долі обох є реакція жінки на перший випадок.

Попередження фізичного насильства щодо жінок потребує як злагодженої та

ефективної діяльності держави, так і активної як мінімум просвітницької роботи громадських організацій та кожного дорослого громадянина. Українське суспільство має усвідомити проблему та на всіх рівнях протидіяти їй. Наприклад, у закладах вищої освіти проведення роз'яснювальної роботи серед студентів в межах щорічної Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства» та інших заходів, включення цієї теми до робочих програм дисциплін «Соціологія», «Правознавство», «Психологія» та інших з метою формування нульової толерантності до домашнього насильства щодо жінок видається важливим та необхідним.

Література:

1. Здравомыслова Е., Тёмкина А. Государственное конструирование гендера в советском обществе. Журнал исследований социальной политики. 2003. Т. 1. № 3/4. С. 299 – 321.
2. Сучасне розуміння маскулінності: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів і насильства щодо жінок. Київ, 2018. 126 с.
3. Кисельова О. Гендерний вимір пандемії COVID-19. Київ, 2020. 48 с.
4. Пилипюк С. Чому на карантині збільшилася кількість випадків домашнього насильства? URL: <https://www.wonderzine.com.ua/wonderzine/life/equality/217-yak-pandemiya-pidvischue-riven-domashnogo-nasilstva> (дата звернення: 09.12.2020).
5. Проблема насильства в українських сім'ях. Соціологічне опитування / за ред. С.О. Павлиш. Запоріжжя: Друкарський світ, 2010. 52 с.
6. Про запобігання та протидію домашньому насильству Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 09.12.2020).

*Дяченко Н.І., к.і.н., доцент, доцент кафедри історії та права
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
м.Покровськ, Україна*

ГІДНІСТЬ ЯК ІНТЕГРАЛЬНА ВЛАСТИВІСТЬ ОСОБИСТОСТІ І ДЕТЕРМІНАНТА ЕКЗИСТЕНЦІАЛА СВОБОДИ

Розвиток суспільства залежить від активності окремих його членів та їх вибору щодо цінностей матеріального і духовного характеру. Сучасна ситуація вимагає від людини не тільки підвищення соціальної активності, але й переоцінки сталих цінностей та ідеалів, які довгий час були регуляторами соціального буття. На думку Ф.Фукуями, в умовах Великого Розриву аномічність сучасного соціуму

сприяє не тільки зміні, але і втраті соціальних цінностей. Деструктивізм і нігілізм захоплюють все більше життєвого простору [5, с.401]. Людині стає все складніше відстояти своє право бути людиною в ноуменному світі. Реалізацію своєї природженої здібності до особистісної автономії надає гідність. Гідність як морально-етична категорія і вища духовна цінність актуалізована не тільки потребою протистояти безмежним можливостям влади і багатства до приниження інших, але і прагненням знайти духовні орієнтири.

Метою нашого аналізу є категорія гідності як сенсоутворююча властивість особистості і детермінанта екзистенціалу свободи.

Проблема гідності завжди цікавила дослідників як прояв життєдіяльності особистості (Б.Г.Ананьєв, В.А.Роменець, С.Л.Рубінштейн та інші), як прояв інтегральної духовної цінності (М.М.Бахтін, Л.Ф.Свендсен, І.С.Кон), як соціально-історичне явище, пов'язане з іншими феноменами духовного буття (В.Валле, Г.Йонас), як основа суб'єктно-центричного виміру людини в умовах сучасного державотворення (І.І.Карівець) тощо. Разом з тим, недостатньо висвітлені питання співвідношення феномену становлення гідності з поняттям свободи і відповідальності через детермінацію вчинку та життєвого вибору особистості.

Інтерес науковців, як вітчизняних, так і зарубіжних, не випадковий. Гідність – домінуюча риса, яка характеризує людське в людині. Але до цього часу чіткого визначення поняття немає: його пов'язують з філософією, етикою, психологією, соціологією з відповідними акцентами. Найбільш повним є визначення надане М.М.Бахтіним: «гідність – це самоповага, підставою якої є висока самооцінка, яка можлива при досягненні людиною відповідної значущості в сфері соціального і культурного буття» [1, с.8]. В основі цієї самооцінки – діяльність самої людини; вчинки, на які вона здатна в тих чи інших обставинах, в умовах свободи чи несвободи. На жаль, сучасні дослідники все частіше звертають увагу на появу кетменів в поведінці людей.

Поняття «кетмен» ввів в філософський обіг Ч.Мілош в роботі «Поневолений світ» (1953), підкресливши, що люди можуть приховувати незгоду з оточуючим середовищем та використовувати розумову акробатику для виживання в

агресивному суспільстві. Вони навіть створюють симулякри вчинків задля збереження цілісності та цінності свого внутрішнього «Я».

Сучасний світ технологічної цивілізації знаходиться в пошуках нової етики, яка прагне до одноманітності та стандартизації, але на засадах «вибіркової моралі»: швидкість самого буття провокує відмову від традиційності, яка забезпечувала стабільність духовного світу людини. Людина перестає бути мірою всіх речей, її самооцінка стає непевною внаслідок складного вибору між «бути», «мати» або просто «виглядати».

На думку М.Хайдеггера, гідність потребує роботи мозку, саме тому сучасна людина, яка не може подолати швидкість змінного світу, не має часу для роздумів, – і біжить від «бути». Або, за висловом філософа, «блуждає». [4, с.104]. На жаль, реалією нашого часу стає «одномірною» людина, яка продукує релятивістські погляди на базові особистісні кластери: свободу, совість, відповідальність. Тому саме девальвація гідності, неповага до себе і дозвіл на неповагу до себе стає проявом духовної кризи. До епохи модерну особа набувала гідність в модусах знання, святості, героїзму, професіоналізму, влади та багатства. Але засоби для набуття останніх досить обмежені – це праця, творчість і війна [3, с.159].

В умовах фінансової цивілізації соціальними складовими гідності стають індивідуальна активність широкого спектру, багатство і успішність за будь-яку ціну його набуття. Сьогодні на психологічних тренінгах набуття успіху проголошують нескладні принципи: відрізняйся, не соромся, дій! Але складовою гідності є не просто діяльність: можна бігти добре, але в іншу сторону! Її підґрунтям є творча енергія особистості, усвідомлення самодостатності та внутрішньої свободи, відповідальності за власні вчинки не тільки перед суспільством, а впершу чергу, – перед власним сумлінням. Не випадково Ф.Фукуяма підкреслює, що криза духовності в сучасному суспільстві пов'язана з двома проблемами: свободою і прагненням до визнання людини як істоти з гідністю [5, с.108].

Гідне життя обумовлене наявністю реальної свободи особистості. Свобода може розглядатися, як відомо, в площині політичній, економічній, соціальній,

духовно-культурній. Відомий вислів: людина без власності не має Батьківщини, – актуальний як ніколи. Тому до проблем формування середнього класу, боротьби з олігархатом, подолання бідності звертаються не тільки економісти. До їх вирішення залучені соціологи, психологи, філософи тому, що суспільство і держава, які принижують у будь-який спосіб своїх громадян, – не мають майбутнього. Люди, які викинуті суспільством за матеріальні межі існування, за попану гідність відповідають агресією, жорстокістю, бажанням руйнувати той спосіб життя, який вважають ситим та безтурботним незаслужено. Іноді ми не пов'язуємо вандалізм, сімейне насилля, булінг приниженням людської гідності та спробою протесту за відновлення своїх прав у суспільстві. Але дослідники свідчать, що люди, гідність яких перекреслена, є соціально небезпечними для всього суспільства. Більш того, гідність є критерієм наявних в суспільстві норм і традицій. Саме тому порушення звичного сприйняття суті гідності викликає конфліктогенні ситуації. На думку Дони Гікс, гідність є виміром «внутрішнього стану миру», а відсутність її сприйняття в суспільстві як найвищої духовної цінності призводить до соціальних конфліктів різного рівня [3, с.94].

Як відомо, мотивом Революції Гідності було бажання реалізувати свій шанс на гідне життя, в умовах, коли наявні соціальні структури і інститути влади, діючи від імені народу, не надавали можливостей для цього. Відсутність дієвої нормативної легітимності; аномія, яка, на жаль, панує в суспільстві, породжує не тільки девіантну поведінку. Думаюча людина, яка переживає за майбутнє своєї Батьківщини та її духовні основи, відчуває приниження своїх почуттів як патріота, страждає її національна гідність.

Політична несвобода сприяє формуванню ідеології «прихованого приниження», коли людина, яка відчуває себе приниженою, прагне відійти від суспільних справ, а мовчанням демонструвати незгоду із встановленими нормами. Шлях ескапізму може завершити цей процес суспільної руйнації: людина відновлює гідність, але виключно для себе.

На думку Д.Гіддінса, і Дж.Леннокса, «свобода належить нам по праву народження: ніхто не має права отняти її у людини проти її волі. Але в житті

каждый из нас поступает своей личной свободой ради общего блага, но не в принципе» [2, с.225]. Якщо ми можемо поступитися заради колективного блага власною свободою, то чи можемо поступитися і гідністю? Логіка підказує, що саме так. Але це не означає, що людина згодна поступитися власною гідністю в принципі, забути про неї. Це означає, що за умови хибності «колективного блага» особистість має право вимагати відновлення своєї гідності і свобод в більшому обсязі в якості морального збитку. Зважаючи на це, маніпуляція суспільною свідомістю є вкрай небезпечним соціальним явищем, адже породжує постійну соціальну нестабільність. В свою чергу, деструктивність суспільного життя викликає в людині відчуття попраної гідності, якої людина позбавлена в умовах конфлікту.

Десятиріччя панування нормативної етики, пригноблення людського прагнення до свободи в творчій діяльності призвели до морального релятивізму, догматизму, ксенофобії, а головне, – до апатії людей. Тому духовне перетворення суспільства є найскладнішою та важливішою за політичні та економічні реформи, а відновлення гідності детерміновано реальною свободою особистості в суспільному житті.

Висновки:

1. Феномен гідності трактується неоднозначно у філософській літературі. Але аналіз показує, що це складне, системне явище, яке відіграє організуючу роль в забезпеченні духовної стійкості особистості.

2. Гідність формується за певних умов духовного стану суспільства та його відношення до морально-етичних цінностей. Обмеження у будь-який спосіб вільного вибору людини призводить до втрати нею морального стрижня та девіантної поведінки, що, в свою чергу, впливає на суспільство і руйнує його підвалини.

3. Відновлення гідності як системного явища вимагає цілу низку заходів політичного, економічного та морально-етичного змісту, які будуть розглянуті в подальших студіях.

Література:

1. Бахтін М.М. До філософії вчинку/ М.М.Бахтін// Психологія і суспільство,

2019, №1. – С. 5-34.

2. Гуддинг Д., Леннокс Д. Человек и его мировоззрение: для чего мы живем и каково наше место в мире. – Пер. с англ.; под общей редакцией Н.А.Жукалюка. – Львов: МБФ, 2010. – Т.1. – 448 с.

3. Смирнов П.И. Социология личности/ П.И.Смирнов. – СПб.: Изд-во Ковалевского, 2001. – 380 с.

4. Хайдеггер М. Отрешенность/ Мартин Хайдеггер// Разговор на проселочной дороге; под ред А.Л.Доброхотова. – М.: Высшая школа, 1991. -192 с.

5. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек/ Френсис Фукуяма// Пер. с англ. М.Б.Левина. – М.: АСТ, 2007. – 588 с.

Кухарський П.В. студент

*Донецький національний технічний університет
м. Покровськ, Україна*

СТРЕС СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Актуальність. В даний час увесь соціум знаходиться в стресогенній ситуації. Сучасне життя перенасичене різними стресами, зумовленими проблемами в економіці, із працевлаштуванням, непередбачуваних соціально-політичних та територіальних перетворень, конфліктами в суспільному та особистісному житті. Багато професій це робота в стресових ситуаціях, вимагають від працівника вміння вчасно і правильно реагувати на них. В даний час, проблеми пов'язані зі стресом є дуже актуальними.

Вивченням проблеми професійного стресу займались як вітчизняні (В. І. Барко; О. М. Бандурка; Л. М. Балабанова; О. В. Землянська; В. А. Лефтеров; О. В. Тімченко) так і зарубіжні психологи (В. Я. Апчел; Н. І. Бережна; В. А. Бодров; Л. А. Китаєв Смик; Г. Сельє; Р. А. Тигранян; Е. А. Тарасов; Ю. В. Щербатих; К. Л. Шрайнер).

Мета дослідження: дослідити вплив стресу на сучасну людину.

Об'єкт дослідження: стрес як особлива емоція людини.

Предмет дослідження: особливості стресового стану людей.

До числа основних причин стресу у сучасної людини традиційно заведено відносити:

- роботу (погані умови праці, аврали, робота у вихідні та святкові дні, незадоволеність роботою, великий обсяг роботи);

- рольові конфлікти (суміщення ролі матері та успішної бізнес-леді);
- міжособистісні відносини й сімейні конфлікти (роз'єднаність, сварки, недовіру, заздрість, ревності);
- психологічний клімат в установі;
- соціально-економічні умови;
- екстремальні ситуації та інші.

Стрес в загальному сенсі – це захисна реакція організму, що виникає у відповідь на несприятливі зміни середовища.

Стресові реакції можна розділити на чотири види:

- 1) поведінкові;
- 2) інтелектуальні;
- 3) емоційні;
- 4) фізіологічні.

Слово «стрес» в перекладі з англійської означає «напруга». Вперше слово стрес з'явилося в 1303 р. у віршах поета Р Маннінга: «... ця мука була манною небесною, яку Господь послав людям, які перебували в пустелі 40 зим і знаходились у великому стресі» [1].

За класичним визначенням Г. Сельє, стрес – це неспецифічна форма відповідь організму на будь-яку пред'явлену йому вимога. Ця відповідь є напруга організму, спрямоване на подолання утворюваних труднощів і пристосування до збільшених вимог.

Медведєв В. І. виділяє різні типи відносин людини до самого собі в ситуації стресу. Перший – ставлення до себе як до «жертви» екстремальної ситуації. Фіксація на ньому посилює стрес, можна назвати це ставлення «примітивно-егоїстичним». Другий тип поєднує ставлення до себе як до «жертви» з розумінням себе як цінності, довіреної собі ж, таке ставлення можна назвати об'єктивно-індивідуалістичної, воно сприяє самозбереження особистості. Третій тип – ставлення до себе як до одного з ряду людей, воно, мабуть, найбільше сприяє збереженню ефективної діяльності при стресі.

Всі симптоми, викликані стресом, є психосоматичними, це значить, що у

відповідь на стрес беруть участь всі системи людини. Стрес викликає погіршення діяльності найслабшої ланки в організмі, вже хворого органу, наприклад, утворення виразки шлунка на тлі хронічного гастриту. Найбільш часто стрес впливає на стан серцево-судинної системи.

Є індивідуальні реакції на стрес. Відзначається взаємозв'язок стресу і захворювань серцево-судинної системи в залежності від типу реагування на стресор. Є два типи поведінки – тип А і тип Б.

Тип А (Симпатичний) – це поведінка, орієнтована на успіх і життєві досягнення. Для типу А є характерний рівень активності й постійної готовності до дії. Люди цього типу реагують на стресовий вплив зростанням артеріального тиску та іншими реакціями нервової системи. Цей тип поведінки значно підвищує ризик серцево-судинних захворювань і раптової смерті при наявності стресових ситуацій.

Тип Б (парасимпатичний) – в тих же умовах люди цього типу реагують зниженням частоти серцебиття та іншими відповідними вегетативними проявами. Для типу Б є характерним зниження рухової активності й відносно низька готовність включатися в дію. Ці відмінності визначають різну чутливість людей до стресогенних впливів.

На психологічному рівні – постійно зростає напруження, що пов'язане також і з постійною готовністю організму до дій. Але тривала готовність може негативно відбитися на здоров'ї людини, бо тривалий стрес призводить до виснаження, розвитку типових психосоматичних розладів; до зміни всього характеру людини, в якому з'являються нові риси чи підсилюються наявні: інтроверсія, схильність до самообвинувачення, занижена самооцінка, підозрілість, агресивність, що може свідчити також і про посттравматичний стресовий розлад [4].

Патогенний вплив надмірного стресу на здоров'я людини відбувається за такими трьома основними напрямками:

- розлад опорно-м'язового апарату (постійне напруження м'язів призводить до порушення іннервації тканин внаслідок чого розвивається запалення у м'язах; людина може відчувати болі в спині, шиї);
- порушення обміну речовин (у людей може зникати чи зростати потреба у

їжі, хтось відчуває знесилення, сонливість, хронічну втому тощо);

- порушення психоемоційної регуляції (надмірна активізація організму не тільки спричиняє безсоння, а й знижує якість сну, людина не висипається, навіть якщо вона спала достатньо часу, неповноцінний сон підвищує нервозність, збудливість, дратівливість, знижує уважність, пам'ять, самоконтроль).Список використаних джерел.

Частина втіленого майбутнього – це швидкість змін, це ризики. Суспільство ризику – так називає його Ульріх Бек. Це постійні виклики, з якими стикається людина, і на них він відповідає стресом.

Кожен другий українець в минулому році зазнав стресу. за результатами всеукраїнського дослідження Київського міжнародного інституту соціології (КМІС). Більша частина українців (53%) за минулий рік виявлялися в стресовій ситуації. КМІС виділив 8 найпоширеніших причин стресу. Найчастішою причиною своїх переживань в опитуванні назвали почуття безпорадності перед життєвими обставинами (13% опитаних). Стрес через хворобу родичів 12%, за ними – ті, у кого був стрес через власну хворобу або операцію - 9%. Українці, які постраждали від підлості оточення і втрати віри в інших людей, стало менше – всього 8%. Менш поширеними причинами стресу стали смерть родичів, втрата роботи і вимушене безробіття [2].

Кажучи про схильність українців до стресу, соціологи кажуть, що виправити стан речей допоможе поліпшення соціально-політичної ситуації в країні.

У сучасної людини стресу в житті стало більше. Долати вплив несприятливих може тільки зріла особистість.

Виділяють чотири основних компонента особистісної зрілості: відповідальність, терпимість, саморозвиток та інтегративний компонент (позитивне мислення, позитивне ставлення до світу, що визначає позитивний погляд на світ) [5].

Для того щоб людина успішно та продуктивно могла вирішувати складні життєві ситуації, їй слід адекватно використовувати всі особистісні ресурси подолання. Вона повинна узгоджувати власні цілі, проектувати та прогнозувати

засоби трансформації життєвих труднощів в завдання розвитку та можливості.

Все вище сказане важливо. І тому це треба вивчати, будувати систему захисту, профілактики та формувати у людей навички самодопомоги в стресових ситуаціях, бо саме вони часто мають довгострокові та руйнівні наслідки.

Література:

1. Бережкова Л. В. Как сохранить здоровье нервной системы: советы невролога / Л. В. Бережкова. – М.: О ЛМ А-ПРЕСС Экслибрис, 2002. – 160 с.
2. КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ СОЦІОЛОГІЇ URL: <https://www.kiis.com.ua/>
3. Китаев-Смык Л.А. Психология стресса. Психологическая антропология стресса / Л.А. Китаев-Смык. – М.: Академический Проект, 2009. – 943 с.
4. Короленко Ц.П. Психофизиология человека в экстремальных условиях / Ц.П. Короленко. – Л.: Наука, 1978. – 271 с.
5. Реан А.А. Психологические проблемы акмеологии. Акмеология личности / Психологический журнал 2000, №3 с.84-95.

Реформування законодавства у контексті євроінтеграційних прагнень України

Улицький О.А., доктор геологічних наук, доцент;
директор Навчально-наукового інституту екологічної безпеки та управління,
Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління Міністерства захисту
довкілля та природних ресурсів України,
м. Київ, Україна;

Сухіна О.М., к.е.н., с.н.с.;
старший науковий співробітник відділу екосистемного оцінювання природно-ресурсного
потенціалу,

Державна установа «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку Національної академії наук України»,
м. Київ, Україна;

Єланська Н.О., магістр,
випускниця Державного вищого навчального закладу
«Донецький національний технічний університет»,
м. Покровськ, Україна

РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОСИСТЕМ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ

Асиміляційний потенціал (АП) екосистем як актив територіальних громад є критично важливим для добробуту населення і сталого розвитку економіки територіальних громад, у тому числі об'єднаних. Пріоритетом оптимізації сфери природокористування та охорони навколишнього природного середовища є реформування законодавства, яке відповідатиме праву Європейського Союзу. Те прогресивне, що запроваджується за кордоном, буде введено і в нашій державі, як і плата за використання екосистемних послуг [1]. В Україні декілька років здійснюється децентралізація владних повноважень, і локальні екосистеми стають активами територіальних громад, тобто передаються громадам. Платне використання екосистемних послуг потенціально дозволить наповнити бюджет територіальних громад, і в тому числі об'єднаних. Проте для справляння плати за використання АП екосистем доцільно розробити ряд методологічних підходів. Дуже точною та адекватною повинна бути методика оцінювання вартості «роботи» АП екосистем.

В розділі III «Стратегічні цілі та завдання» [2], у Цілі 2 «Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України» зазначено завдання: «створення екологічно та економічно обґрунтованої системи платежів за

спеціальне використання природних ресурсів, у тому числі природних ресурсів з асиміляційним потенціалом». Це положення запропоноване автором к.е.н., с.н.с. Сухіною О.М. У вересні 2020 р. нами надані пропозиції до проекту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2020-2025 роки», який пов'язаний із Законом України [2], що стосуються цілі 2 (Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України) та цілі 4 (Зниження екологічних ризиків для екосистем та здоров'я населення до соціально прийняттого рівня). Оскільки, як передбачається, виконання «Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2020-2025 роки» забезпечить збереження природних екосистем, в умовах поглиблення процесів децентралізації владних повноважень в Україні, нами сформований рамковий концепт оцінювання АП екосистем як активу територіальних громад.

Рамковий концепт вартісного оцінювання АП екосистем як активу територіальних громад є складною, цілеспрямованою, динамічною системою фундаментальних знань про феномен вартісного оцінювання, що повно і всебічно розкриває його сутність, зміст, особливості, а також технологію оперування з ним в умовах сучасної економіки та децентралізації владних повноважень в Україні. Він передбачає наступні етапи.

Етап 1. На першому етапі доцільно здійснювати вартісну оцінку асиміляції відходів екосистемами. Необхідно визначити вартість «роботи» АП ґрунту, ризосфери, водойм, біоресурсів з асиміляції відходів з допомогою розробки відповідної дієвої методики.

Етап 2. На другому етапі необхідно розробити методику вилучення екологічної ренти, яка б дозволяла державі (чи органам місцевої влади, в т. ч. об'єднаним територіальним громадам) вилучати у суб'єктів господарювання (які залучають у свій господарський обіг природний ресурс, що належить громадам) її певну частку (можливо, 25 %) задля того, щоб і держава, і територіальна громада не перебували у ролі статистів, а в ролі активного рантьє, тобто отримували б екологічну ренту від використання забруднювачами асиміляційних послуг

екосистем у розмірі, що дозволить вирішити проблеми із забрудненням відходами локальних та великих екосистем.

Етап 3. На третьому етапі доцільно розробити ефективні економічні механізми вилучення екологічної ренти.

Етап 4. На четвертому етапі доцільно визначити ефективність запропонованих методологій оцінювання АП екосистем та економічних механізмів вилучення екологічної ренти.

На виході, тобто в кінці наукового дослідження, повинен бути розроблений інструментарій вартісного оцінювання АП екосистем; отримані конкретні цифри, оцінений АП окремих екосистем та ін. Й тоді буде і наповнення бюджету, яким громада повинна управляти.

Запропоновані нами концептуальні методологічні підходи до оцінювання АП екосистем як активу територіальних громад можуть бути оформлені у вигляді чинного державного документу – Методики вартісного оцінювання асиміляційного потенціалу екосистем як активу територіальних громад, яка в умовах децентралізації владних повноважень матиме широкий спектр впровадження, зокрема: при встановленні ставок екологічного податку (чи в майбутньому – екологічного рентного платежу, як пропонує автор к.е.н., с.н.с. Сухіна О.М.), при здійсненні оцінки впливу на навколишнє природне середовище, при визначенні розмірів збитків від забруднення та деградації екосистем, при встановленні штрафів за їх забруднення та ін. При розробці відповідної методики доцільно зазначити окремі положення про якісну та кількісну оцінку стану екосистем та їх АП.

При затвердженні вищезазначеної методики може бути отримано наступний економічний ефект: зменшиться вплив забруднювачів на екосистеми, ставки екологічного податку та штрафи будуть економічно обґрунтованими, господарюючі суб'єкти змінять своє ставлення до природи на більш дбайливе через стимулюючі економічні інструменти тощо. Очікувана результативність впровадження такої методики також проявлятиметься в економічному використанні асиміляційних властивостей екосистемних активів місцевого природно-ресурсного

потенціалу у процесі просторового управління шляхом запровадження наукових засад оцінювання АП екосистемних активів територіальних громад, у тому числі об'єднаних. Адже екосистемні активи територіальних громад продукують асиміляційні послуги екосистем, які повинні бути оцінені, еквівалентовані, монетизовані, фінансизовані, а в окремих випадках – капіталізовані, і включені до національного багатства України. Це дозволить формувати раціональну систему прийняття зважених, збалансованих, екологічно орієнтованих, конструктивних і своєчасних стратегічних управлінських рішень для подолання проблем у природоохоронній сфері, а особливо – із забезпечення заходів зі збереження екосистем, у процесі формування нормативно-правового та інституціонального базису; відповідати викликам сучасності.

Запропоновані методологічні підходи можуть бути складовою методики оцінювання екосистемних послуг, а також можуть доповнити Загальну міжнародну класифікацію екосистемних послуг «The Common International Classification of Ecosystem Services» (CICES). З такою пропозицією Сухіна О.М. ще у 2016 р. від імені інституту зверталася до Європейського екологічного агентства (European Environment Agency, Данія, Копенгаген) із аналітичною запискою «Classification of assimilative services of ecosystems, complemented by assimilation coefficients for various ecosystems».

Висновки. Таким чином, для реформування законодавства у сфері використання екосистем територіальними громадами нами пропонується рамковий концепт вартісного оцінювання АП екосистем як активу територіальних громад. Таке оцінювання є базою економічного механізму, з допомогою якого буде забезпечене ефективне його використання територіальними громадами, і в тому числі об'єднаними, в умовах децентралізації владних повноважень в Україні. З огляду на специфіку еколого-ресурсних компонентів навколишнього природного середовища кожної територіальної громади, вартісна оцінка визначається за наступними видами АП екосистем та їх складових: АП ґрунтових екосистем, АП водних екосистем, АП атмосферного повітря, АП біоресурсів екосистем, що є новизною наукового дослідження.

Надалі доцільно розробити методику вилучення екологічної ренти, яка б дозволяла державі (чи об'єднаним територіальним громадам) вилучати у суб'єктів господарювання її певну частку (можливо, 25 %) задля того, щоб і держава, і територіальна громада отримували б екологічну ренту від використання забруднювачами асиміляційних послуг екосистем у розмірі, що дозволить вирішити проблеми із забрудненням природи.

У подальших дослідженнях та процесі наукового пошуку прийняті початкові положення рамкового концепту вартісного оцінювання АП екосистем як активу територіальних громад будуть перевірятися, розвиватися, коригуватися, за необхідності – відкидатися, тобто буде зміна або модернізація концепту, що сприятиме реформуванню законодавства у сфері використання екосистем територіальними громадами.

Література:

1. На природу по билетам? Власти делают платным посещение лесов и парков. Дата оновлення: 15.09.2020. URL: <https://www.svoboda.org/a/30839602.html> (дата звернення: 18.09.2020).

2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19?find=1&text=%E4%B3%E4%F8%E4%F4+%E7%E1%E8%F2+%E5%EA%E1%E8%F1%F2> (Документ 2697-VIII, чинний, поточна редакція — Прийняття від 28.02.2019 (Остання подія — Введення в дію, відбудеться 01.01.2020).

Економічний та культурний потенціал держави

Гусак О.В., головний лікар КП Олександрівський ЦПМСД
Сервачук М.О., студент гр. ФБС-17 факультету економіки та менеджменту
Марина А.С., к.е.н., доцент, доцент кафедри
управління і фінансово-економічної безпеки
Донецький національний технічний університет
м. Покровськ, Україна

СТРАХОВА МЕДИЦИНА: НАЙБІЛЬШ ПРИЙНЯТНА МОДЕЛЬ ДЛЯ УКРАЇНИ

Світова пандемія, викликана коронавірусним захворюванням (COVID-19) змусила не тільки громадськість, а й керівництво країн та світових організацій переглянути цінності та перемістити акценти в галузь охорони здоров'я. Відповідно до дослідження Світової організації охорони здоров'я (*World Health Organization*) [1] тривалість здорового життя у глобальному вимірі стає довшою, проте, звісно, залишаються істотні дисбаланси в наданні медичних послуг в різних регіонах світу. Разом з поширенням медичних послуг, зростає їх вартість: в країнах що розвиваються в середньому на 6 % в рік дорожчає медицина, в розвинених країнах щорічний приріст вартості медичних послуг складає 4 %. У 2019 р. витрати на медицину становили 10 % глобального ВВП, випереджаючи за темпами зростання світову економіку. Разом з тим у переважній більшості країн що розвиваються існує проблема фінансування галузі охорони здоров'я.

У світовій практиці в основному використовуються три основних джерела фінансування медичної допомоги населенню країни (рис. 1). Відсутність єдиного «ідеального» підходу до фінансування галузі охорони здоров'я є наслідком появи чисельних аналітичних звітів, оглядів та рейтингів, для побудови яких використовуються різні показники, фактори, умови. Проте переважна більшість країн використовує моделі страхової медицини, яка, звісно ж залежить від джерела фінансування медичних послуг. Вітчизняна галузь охорони здоров'я на сьогодні також опинилася перед необхідністю впровадження певних елементів системи страхової медицини, що обумовлено необхідністю залучення додаткових джерел фінансування та розвитку галузі.

Рис. 1. – Джерела фінансування медичних послуг

На думку [2] усі існуючі на сьогодні системи фінансування охорони здоров'я можна привести до одного з чотирьох основних типів: модель Бісмарка, модель Беверіджа, гібридна модель та модель прямої оплати. За моделлю Бісмарка передбачається функціонування приватних медичних закладів, а фінансування послуг з охорони здоров'я за рахунок спільних внесків роботодавців та робітників. Модель Беверіджа навпаки описує надання медичних послуг державними закладами охорони здоров'я за рахунок фінансування урядом країни. «Гібридна» модель передбачає використання елементів обох попередніх моделей: певні державні (національні) страхові програми обмежуються відшкодуванням за окремі медичні послуги, встановлюючи черговість отримання медичних послуг громадянами. В умовах застосування моделі прямої оплати можливе існування і державних і приватних закладів охорони здоров'я, послуги яких оплачуються безпосередньо споживачем. Порівняльна характеристика зазначених моделей наведена в табл.1.

Україна розпочала реформування як самої системи охорони здоров'я так і форм її фінансування, при чому необхідність впровадження страхової медицини вже не викликає гострих дискусій. Окремі дослідження свідчать про необхідність подальших суттєвих змін в системі формування та перерозподілу коштів на медичне забезпечення населення.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика основних моделей страхової медицини

Модель	Країни, в яких застосовуються	Форма власності закладів охорони здоров'я	Фінансування медичних послуг	Формування фонду фінансування
модель Бісмарка	Німеччина, Франція, Бельгія, Нідерланди, Японія, Швейцарія, деякі країни Латинської Америки	Приватні медичні заклади	Фонд страхування працівників	Спільне фінансування роботодавцями та працівниками шляхом вирахувань з заробітної плати
модель Беверіджа	Великобританія, Іспанія, більша частина Скандинавії, Нова Зеландія	Більшість медичних закладів державні	медичне обслуговування надається та фінансується урядом	за рахунок податкових відрахувань
«Гібридна модель»	Канада, Тайвань та Південна Корея	Приватні медичні заклади	Державні програми страхування	За рахунок внесків кожного громадянина
Модель прямої оплати	застосовується у багатьох розвинених країнах	Приватні та державні медичні заклади	За рахунок споживачів медичних послуг	Персональні фонди громадян

Складено за матеріалами [2]

Наявний на сьогодні механізм фінансування передбачає покриття поточних медичних витрат всім пацієнтам за рахунок загального фонду державного бюджету. При чому спостерігалось скорочення видатків на охорону здоров'я в структурі державного бюджету за функціональною класифікацією. Для продовження функціонування державної моделі фінансування потрібні чималі видатки з бюджету, зокрема у Великобританії в середньому на рік на одного пацієнта витрачається майже 4 500 дол. США, в Норвегії та Швейцарії – 7 000 дол. США, Люксембурзі – 8 000 дол. США, Сполучених штатах – 10 000 дол. США. В Україні ж обсяг витрат на медичне обслуговування одного пацієнта складає близько 100 дол. США, це з урахуванням того, що майже 60 % медичних послуг сплачуються безпосередньо пацієнтом, а не державою [2, 3]. Відсутність окремих страхових фондів покриття витрат на охорону здоров'я значно ускладнюють процес реформування системи фінансування охорони здоров'я. В формуванні спеціалізованих фондів доречно скористатися позитивним досвідом зарубіжних

країн (табл. 2), які використовують збори на обов'язкове медичне страхування (ОМС) з доходів населення.

Таблиця 2 – Використання зборів обов'язкового медичного страхування

Країна	Розмір ставки	Принцип розподілу	Примітка
Молдова	7% від доходу працівника	3,5% – роботодавець, 3,5% – працівник	за непрацюючих платить держава
Польща	7,77% від доходу працівника	повністю сплачує роботодавець	
Казахстан	5% від доходу працівника	3% – роботодавець, 2% – працівник	Поступова система впровадження до 2020 р. для роботодавця: 1%; 1,5%; 3%; для працівника 1%, 2%
Литва	9% від доходу працівника	3% – роботодавець 6%– працівник	
Естонія	13% від доходу працівника	повністю сплачує роботодавець	
Латвія	5% від мінімальної заробітної плати	за працівника сплачує роботодавець	Фіксований річний платіж

Складено за матеріалами [3]

Відповідно до дослідження [2] за 2015-2020 рр. країна вже зробила перші кроки до впровадження медичного страхування й робота в цьому напрямку передбачає активізацію. Впровадження повноцінної системи обов'язкового медичного страхування з формуванням окремого страхового фонду дозволить вирішити чималу кількість проблем у процесі фінансування як закладів охорони здоров'я так і самих медичних послуг. В цілому ж становлення страхової медицини в Україні можна умовно поділити на три етапи.

На першому етапі створено центральний орган виконавчої влади, який має реалізовувати державну політику у сфері фінансового забезпечення медичного обслуговування населення країни. Національну службу здоров'я України (НСЗУ) було створено у грудні 2017 р. і вона мала стати попередником органу обов'язкового державного страхування. НЗСУ реалізує програми державних медичних гарантій, в межах яких вже функціонує первинна допомога.

На другому етапі передбачається адаптація медичних закладів до нових умов функціонування, підпорядкування та фінансування. Передбачається формування

конкурентного середовища на ринку медичних послуг шляхом надання можливості пацієнтам самостійно обрати медичний заклад для отримання медичної допомоги. Неефективні підходи до управління медичними закладами або невідповідний рівень послуг призведуть до того, що з ринку піде частина медичних установ.

На третьому етапі передбачається прийняття закону про загальнообов'язкове добровільне медичне страхування із залученням до цього процесу як державних так і приватних страхових компаній. Державний страховальник повинен забезпечувати мінімальний набір медичних послуг з врахуванням пріоритезації, а приватні страхові компанії в змозі забезпечити додаткові страхові програми на більш широкий спектр медичних послуг та для окремих верств населення, наприклад, для працюючих осіб.

Загалом впровадження страхової медицини має сприяти покращенню якості надання медичних послуг, рівня фінансування закладів охорони здоров'я та надати гарантії отримання необхідної медичної допомоги. При цьому держава має забезпечити мінімальний рівень страхування (невідкладна допомога) для малозабезпечених верств населення та надати можливість розширеного страхування через приватні страхові компанії

Література:

1. World Health Statistics 2020. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/332070/9789240005105-eng.pdf> (звернення 10.11.2020)
2. Чотири моделі страхової медицини. Яку обрала нова влада? URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/strahova-medicina-v-ukrajini-shcho-varto-znati-ostanni-novini-50065848.html> (звернення 10.11.2020)
3. Медичне страхування, страхова медицина чи державне фінансування: що зробить медицину доступною, якісною і безоплатною/ URL: <https://kievvlav.com.ua/mind/medichne-strahuvannya-strahova-meditsina-chi-derzhavne-finansuvannya-shho-zrobit-meditsinu-dostupnoyu-yakisnoyu-i-bezoplatnoyu> (звернення 10.11.2020).

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ, ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ ФОНДОВОЇ БІРЖИ КРАЇНИ

Державне регулювання зовнішньої торгівлі, механізм її функціонування, а також його практична реалізація є необхідною передумовою вступу України до світового співтовариства як повноцінного суб'єкта міжнародних економічних відносин.

На наш погляд, під механізмом державного регулювання зовнішньої торгівлі слід розуміти низку різних форм, правових, економічних, адміністративних методів та інструментів, які доповнюють і доповнюють один одного та виконують функції стримування та сприяння зовнішній торгівлі [1].

Показники зовнішньої торгівлі є важливими ознаками, що відображають визнання країни на світовому ринку. Тому доцільно проаналізувати тенденції розвитку при аналізі макроекономічного середовища на фондовій біржі.

Державний комітет статистики опублікував дані по зовнішній торгівлі України за першої півріччя 2020 року. Негативне сальдо зовнішньої торгівлі України товарами в 2020 році склало \$1.4 млрд.грн. За підсумками першого півріччя 2020 р. зовнішня торгівля товарами України скоротилася на 9,5 % у порівнянні з аналогічним періодом 2019 р. Переважно скорочення відбулось через зменшення імпорту товарів на 12,3 %, в той час як їх експорт скоротився на 6,3% [2].

Незважаючи на загальне зниження товарообігу в Україні спостерігалось збільшення як експорту, так і імпорту продовольства та сільськогосподарської продукції, що призвело до збільшення їх частки у товарній структурі зовнішньої торгівлі України. Скорочення торгівлі з країнами ЄС та СНД базується на збільшенні обсягів з іншими країнами за умови, що позитивне сальдо торгового балансу з цими країнами буде зберігатися. Таким чином, позитивні рухи у зовнішній торгівлі свідчать про зростання конкурентоспроможності українських товарів на зарубіжних ринках і привабливість українських ринків для іноземних

товарів.

Аналіз показників обороту зовнішньої торгівлі України наведені на рисунку 1.

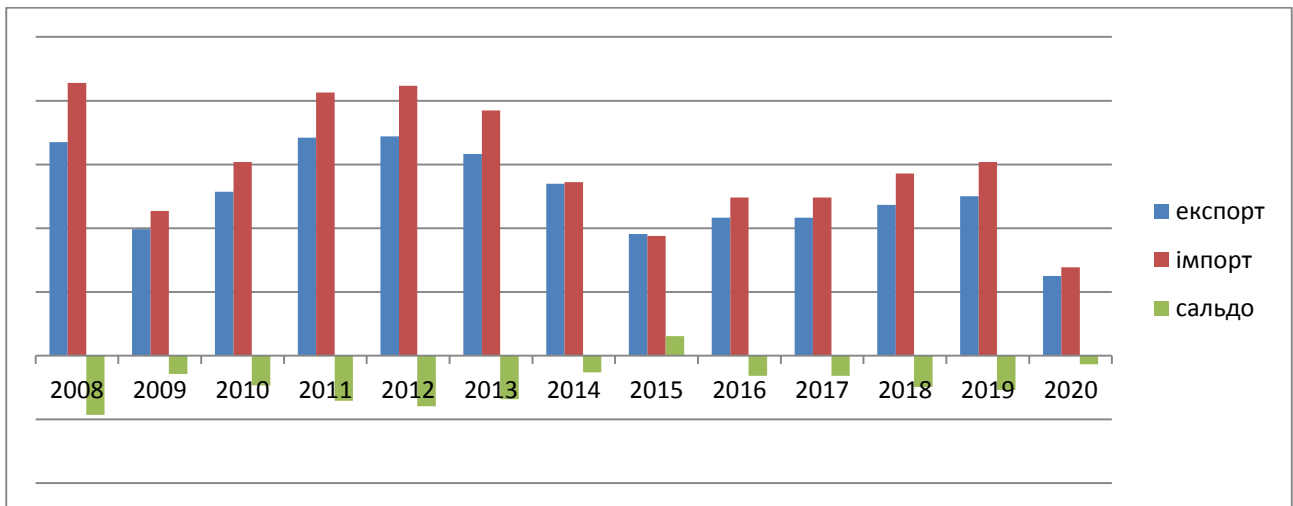

Рисунок 1 – Показники обороту зовнішньої торгівлі України 2008-2020рр.,
млн. долл.

Зовнішня торгівля є одним із об'єктів державного регулювання. І вплив держави на зовнішню торгівлю відбувається за загальною схемою державного регулювання всіх економічних процесів. Етапи державного регулювання можна визначити наступним чином [3]:

1. Отримання інформації про стан об'єкту
2. Отримання інформації про стан зовнішнього середовища
3. Обробка інформації
4. Прийняття рішень
5. Реалізація управлінських рішень
6. Отримання інформації, щодо зміни початкового стану об'єкту.

Таким чином державне регулювання зовнішньої торгівлі впливає на всю сферу економічних відносин країни. Одним із важливіших впливів зовнішньої торгівлі є її вплив на фондовий ринок країни, через зміну макроекономічних показників у суспільстві.

Література:

1. Оніщенко А.О. Механізм державного регулювання зовнішньої торгівлі. Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку. Теорія і практика управління. 2009. №2(25). С. 1-8.
2. Ус І.В. Підсумки зовнішньої торгівлі України за перше півріччя 2020 р. Доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень. 2020. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-07/zovnishnya-torgivlya-ukrainy-1.pdf>
3. Васильєв А.А. Особливості державного регулювання зовнішньої торгівлі в контексті економічної безпеки. Економіка Наукові праці. 2009. Т. 109. В.96. С. 11-14.

Державно-приватне партнерство: перспективи розвитку в Україні

*Держак Н.О., доц., к.е.н., доцент кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу
Супрун Ю.П., здобувач I курсу магістратури
Східноукраїнський національний університет ім. В.Даля
м. Сєвєродонецьк, Україна*

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО: ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ

Наявні проблеми соціально-економічного характеру в Україні та низький рівень розвитку інфраструктури в умовах нестачі бюджетних коштів потребують значних фінансових інвестицій та ефективного механізму реалізації проектів з модернізації різних секторів економіки. Таким потужним механізмом виступає взаємодія держави та приватних партнерів (бізнесу). Державно-приватне партнерство стало звичним явищем для більшості розвинених країн та дедалі більше поширюється в країнах з колишньою соціалістичною системою, серед яких і Україна.

Дослідженню державно-приватного партнерства у сучасній літературі присвячено роботи багатьох вітчизняних вчених. Однак з останніми змінами в законодавстві України постає потреба подальшого дослідження правового забезпечення державно-приватного партнерства в сучасних умовах та визначення перспектив підвищення ефективності його реалізації.

За законодавством України державно-приватним партнерством визначається співробітництво між нашою державою в особі державних органів та юридичними особами (за виключенням державних та комунальних підприємств), здійснення якого відбувається на основі договору [1]. Тобто державно-приватне партнерство об'єднуючи активи держави та приватного сектору забезпечує фінансування, будівництво, підтримання в належному стані інфраструктури чи надання послуг. Зазначимо, що в світовій практиці в подібній співпраці беруть участь також благодійні та громадські організації.

Ми під державно-приватним партнерством розуміємо систему взаємовідносин державних органів та бізнесу, основаної на узгодженні завдань, гармонізації інтересів суспільства і приватного сектору та розподілі ризиків, відповідальності, вигод між обома сторонами з метою вирішення соціально-економічних проблем. При цьому державно-приватне партнерство реалізується в різних формах: концесійний договір, договір управління майном, договір про спільну діяльність та ін. [1].

В період своєї незалежності Україна набула певного досвіду в державно-приватному партнерстві та створила законодавчу базу для її реалізації. Серед законодавчих актів в цій сфері варто виділити спеціальні Закони України «Про державно-приватне партнерство», «Про концесії», «Про фінансовий лізинг», а також Цивільний та Господарський кодекси України, які здійснюють регулювання загальних питань державно-приватного партнерства.

В 2019 році державно-приватне партнерство набуває подальшого розвитку. Так, у березні 2019 року розпочала працювати Агенція з питань державно-приватного партнерства. Основне завдання цієї Агенції проведення заходів направлених на реалізацію в Україні проектів державно-приватного партнерства, які є інвестиційно-привабливими та якісними.

Позитивним чинником для інноваційної діяльності в сфері державно-приватного партнерства стало заснування Державної фінансово-кредитної установи, яка покликана створювати умови для розвитку інноваційного бізнесу.

В жовтні 2019 року було прийнято новий Закон «Про концесію» [2]. Необхідність його прийняття пояснюється такими проблемами: незрозумілість механізму концесії та його відмінності від інших механізмів державно-приватного партнерства, що спричинило його непопулярність; труднощі при укладенні договорів концесії; відсутність спеціалістів в державних органах, які могли б повноцінно розробити проект; не передбачення можливості замінити концесіонера при реалізації проекту, якщо він виявився неплатоспроможним, що призводило до замороження проектів; проблеми при визначенні розмірів концесійних платежів тощо. Все це призводило до неефективності проектів, чи взагалі до відмови їх

реалізації. Тому розробка цього законопроекту була направлена на вирішення вище зазначених проблем, при цьому взято до уваги міжнародну практику та стандарти європейського законодавства. Крім того, для сприяння розвитку даної форми державно-приватного партнерства в Законі було визначено низку гарантій для суб'єктів підприємницької діяльності (концесіонерів).

Все це сприяло розвитку державно-приватного партнерства в нашій країні. Однак цей процес гальмується нестабільністю в економіці, слабкими зовнішньоекономічними зв'язками України, наявністю фінансових ризиків для бізнесу.

Подальшими напрямками розвитку державно-приватного партнерства може бути забезпечення громадського контролю в цій сфері (громадськими об'єднаннями, професійними спілками та іншими громадськими організаціями і окремими громадянами), соціально-економічне реформування; створення сприятливого середовища для інвестування, підготовка спеціалістів для реалізації проектів, а також подальше удосконалення законодавства в питаннях регулювання державно-приватного партнерства.

Таким чином, Україна досягає певних результатів у вирішенні проблем державно-приватного партнерства. Однак подальший його розвиток потребує деяких організаційних, економічних та правових перетворень.

Література:

1. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI // База даних «Законодавство України» / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 25.11.2020).
2. Про концесію : Закон України від 03.10.2020 155-IX // База даних «Законодавство України» / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-IX#Text> (дата звернення: 25.11.2020).

*Слинько М.Ю., здобувач ступеня «доктор філософії» кафедри фінансів
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна
Науковий керівник:
Гончаренко І.Г., д.е.н., проф., завідувач кафедри фінансів
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

ОРІЄНТАЦІЯ РЕГІОНУ НА СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЮ ЯК ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ

Україна, хоч і повільними темпами, проте впевнено рухається у напрямі євроінтеграції і тому поступово опановує провідні інструменти державного та регіонального управління, які тривалий час застосовуються у розвинених країнах світу та впровадження яких має забезпечити підвищення загального рівня ефективності управлінських функцій в країні. Одним з таких інструментів виступає розумна спеціалізація або смарт-спеціалізація регіону.

В українському регіональному менеджменті взято курс на розуміння доцільності запровадження смарт-спеціалізації починаючи з розробки проєкту Стратегії розвитку відповідної області країни на період до 2027 р., що по всій країні було здійснено впродовж 2019-2020 рр. Проте реалізацію заходів, намічених у означених Стратегіях заплановано реалізовувати починаючи з 2021 р. Отже, процес смарт-спеціалізації є абсолютно новим для українського державного і національного менеджменту і тому дослідженню питань організаційно-правової та методико-методологічної підтримки цього процесу має бути присвячено достатньо уваги у науковому середовищі.

Детальне дослідження праць зарубіжних науковців [1-3] дозволило встановити особливості здійснення процесу реалізації процедур смарт-спеціалізації на рівні регіону. Отже, за усталеним змістом процедури смарт-спеціалізації регіону можуть бути реалізованими шляхом здійснення трьох основних послідовних блоків операцій:

1) на підставі ґрунтовного кваліфікованого оцінювання наявних ресурсів (матеріальних й нематеріальних) і закріплених на практиці та у суспільній думці конкурентних переваг території здійснюється фахове обґрунтування вибору тієї сфери економічної діяльності, цілеспрямована реалізація якої дозволить з

мінімальними зусиллями та витратами досягти швидких темпів підвищення конкурентоспроможності регіону. У майбутньому саме з цією сферою діяльності має асоціюватися регіон як на національному, так і на міжнародному рівнях;

2) розробка стратегії перспективного розвитку обраної домінуючої сфери економічної діяльності регіону із забезпеченням можливостей перерозподілу і поєднання наявних ресурсів і можливостей та отримання на цьому підґрунті синергетичного ефекту. Внесення смарт-спеціалізації регіону у пріоритетну сферу державного фінансування та підтримки. Наповнення означеної стратегії дієвими інструментами, заходами та підходами до її реалізації та впровадження всього комплексу заходів на практиці з метою започаткування ознак смарт-спеціалізації та подальшого їх поширення в економіці регіону;

3) моніторинг результатів реалізації смарт-спеціалізації регіону, внесення за потреби, коригуючих заходів щодо спрямованості та обсягів потоків інвестиційних коштів з різних джерел, залучення достатнього числа висококомпетентних фахівців з різних сфер діяльності, забезпеченості всіх технологічних процесів обраної спеціалізації необхідними видами і обсягами ресурсів тощо.

При цьому слід зазначити, що ефективність реалізації смарт-спеціалізації регіону буде визначатися у короткостроковому періоді рівнем інноваційного розвитку обраної сфери економічної діяльності, а у довгостроковому – ступенем поширення позитивних тенденцій на інші сфери економічної діяльності території та підвищенням рівня і якості життя людини у даному регіоні та країні в цілому.

У процедурах реалізації смарт-спеціалізації найбільш складним та важливим завданням постає саме обґрунтування пріоритетного напрямку діяльності, на інноваційний розвиток якого мають бути спрямованими всі ресурси та можливості. Такий вибір доцільно робити на основі детального аналізу всіх конкурентних переваг території, для чого слід запросити професіоналів зі всіх сфер діяльності, представлених в регіоні. Координувати роботу по організації засідань робочих груп щодо обґрунтування смарт-спеціалізації регіону мають органи регіональної влади. Доцільним також є проведення інтерактивних опитувань

населення про їх думку стосовно того, з чим у майбутньому мають асоціювати регіон, де воно проживає і які сфери мають найбільший потенціал інноваційного зростання вже сьогодні. При цьому мають бути врахованими нагромаджений науковий потенціал та число перспективних молодих науковців, які працюють у науковому напрямі, що лежить у основі смарт-спеціалізації регіону; освітній потенціал регіону та перспективи ліцензування нових спеціальностей, фахівці за якими будуть потрібні у регіоні для реалізації смарт-спеціалізації; виробничі потужності та інноваційні технології, які вже існують та можуть бути запровадженими.

Систематизація отриманих зрізів суспільної думки та ґрунтовних висновків професіоналів, помножена на досвід державних службовців і їх знання потенційних можливостей та конкурентних переваг території у комплексі дозволять вірно визначитися зі смарт-спеціалізацією регіону.

Література:

1. Foray D., David P.A., Hall B. Smart Specialization: The Concept. *Knowledge for Growth. Prospects for Science, Technology, and Innovation*. Selected papers from Research Commissioner Janez Potochnk's Expert Group. November, 2009. Pp. 20-24.
2. Todtling F. One size fits all? Towards a differentiated regional innovation policy approach. *Research Policy*. 2005. № 34. P. 1204.
3. Vanthillo T. Paradigm change in regional policy: Towards smart specialisation? *Lessons from Flanders (Belgium). Belgeo*. 2012. № 1-2.

Бюджетна політика держави

Єсімов С. С. доц., к. ю. н.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна

ПУБЛІЧНІ СЛУХАННЯ ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПРОЗОРОСТІ У БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ

В умовах системних змін правового регулювання фінансових правовідносин зумовлених реалізацією Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони набуває актуальності питання про реалізацію принципу прозорості практично у всіх сферах державного управління.

Стосовно до бюджетних правовідносин в Україні особливо актуальним є розгляд способів реалізації принципу прозорості. Самостійне місце в механізмах реалізації займають громадські слухання.

Громадські слухання передбачені статтею 13 «Громадські слухання» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Але безпосередньо Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» не вказує на необхідність проведення громадських слухань щодо розгляду та затвердження проекту бюджету. Зазначене питання повинно регулюватися статутами територіальних громад [1].

Громадські слухання здатні забезпечувати зворотний зв'язок влади з суспільством, що відповідає демократичному ладу України. Наявність такого роду зворотного зв'язку сприяє не тільки підвищенню громадянської активності, але дозволяє державі давати відповіді на виклики, упереджувати появу складних проблем, переводити в русло вирішення на позитивній основі назріваючих конфліктів. Це підвищує рівень національної безпеки країни, дозволяє виявляти проблемні питання на ранніх стадіях виникнення, допомагати у врегулюванні конфліктів, мобілізувати додаткові ресурси в соціальній сфері, здійснювати інноваційні проекти у сфері соціальної політики.

Аналіз положень бюджетного законодавства показав, що принцип прозорості

реалізується на всіх стадіях бюджетного процесу всіх рівнів національної бюджетної системи. У Бюджетному кодексі України не міститься норм про публічних слуханнях, що є значною прогалиною [2].

Публічні слухання є однією з форм участі населення у здійсненні місцевого самоврядування. Публічні слухання – це можливість громадян впливати на зміст прийнятих правових актів є важливим засобом демократії.

Аналіз інституту публічних слухань на рівні місцевих органів влади показує, що публічні слухання проводяться у певній мірі формально [3].

У науковій літературі вказуються проблеми, що перешкоджають підвищенню відкритості бюджетних даних, серед яких: відсутність зацікавленості фінансових органів у максимальному задоволенні потреб громадян у процесі планування та виконання бюджету; аморфність діяльності депутатів, спрямованої на реалізацію повноважень від імені громадян щодо здійснення державного управління у частині бюджетних коштів; відсутність мотивації у фінансових органів, які є менеджерами з управління бюджетними коштами, у контролі діяльності з боку громадян, як власників бюджетних коштів, відсутність практики ефективної реалізації інституту публічних слухань.

Беручи до уваги складність і значимість питань, які підлягають обов'язковому обговоренню на публічних слуханнях, для якісного та всебічного розгляду, виявлення різних точок зору населення, систематизації позитивних пропозицій, необхідно ретельно планувати та готувати публічні слухання.

Як показує аналіз правових актів та офіційних сайтів місцевих органів влади, на сьогоднішній день, такий спосіб реалізації принципу прозорості як публічні слухання втілюється по-різному.

Як заходи, що забезпечують належну підготовку та проведення публічних слухань, що визначають особливості реалізації принципу прозорості при проведенні публічних слухань в адміністративно-територіальних утвореннях, можна виділити: завчасне інформування населення про хід підготовки публічних слухань, про час і місце ознайомлення зацікавлених жителів з матеріалами, що виносяться на публічні слухання; залучення експертів (фахівців) і підготовка

експертних висновків за представленими матеріалами; підготовка проектів рішень, пропонуванних для розгляду на публічних слуханнях; аналіз матеріалів, представлених ініціаторами проведення публічних слухань.

Сьогодні існує чимало питань до організації та порядку проведення публічних слухань на місцевому рівні. Це обумовлено наявністю в органів місцевої влади права самостійного нормативно-правового регулювання даного питання. Наприклад, спірним представляється використання такого критерію, як проживання на певній території в якості підстави допуску до участі у публічних слуханнях.

Однак, введення таких обмежень можна пояснити з точки зору складності розробки та технічної реалізації процедури публічних слухань. Часто відсутні чітко встановлені цілі проведення публічних слухань, наприклад, за проектом місцевого бюджету, відсутні норми про мінімальну чисельності жителів, які беруть участь у публічних слуханнях, при якій слухання вважаються такими, що відбулися. При подібній ситуації явка декількох громадян, які проживають в адміністративно-територіальній одиниці, дозволяє провести публічні слухання.

Організатором публічних слухань на рівні місцевої влади є відповідний орган влади. Як форма обговорення актуальних і значущих питань з предметів ведення з залученням посадових осіб, експертів і громадськості, як форма громадської участі в нормотворчому процесі, слухання можуть бути відкритими або закритими.

На відкриті слухання допускаються представники громадськості та журналісти. На закритих слуханнях обговорюються питання, що становлять державну таємницю або мають конфіденційний характер. Процедура призначення, проведення та хід слухань визначається нормативним актом. За підсумками слухань можуть бути прийняті вмотивовані висновки та рекомендації. Участь громадських діячів або організацій можлива за попередньою заявкою або за запрошенням. Мета участі полягає у можливості публічно викласти свою точку зору та донести її до державної влади.

Однак, аналіз процедур прийняття законодавчих актів показав, що залучення громадськості не є обов'язковою вимогою при підготовці чи проведенні публічних

слухань. По суті, мова йде про «легітимне» позбавлення права на отримання інформації, яка не становить державну таємницю і на участь в управлінні справами держави, яке надано Конституцією України та законодавством. У даному випадку проблема криється у відсутності обов'язку державних органів на надання права кожному в обговоренні законопроекту про бюджет. Існує лише розсуд державних органів, підкріплений підзаконними актами.

У Постанові Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» затверджено перелік нормативно-правових актів та інших документів, включаючи програмні, що розробляються органами виконавчої влади, які не можуть бути прийняті без попереднього обговорення з громадськістю [4].

Закон про бюджет, будучи прийнятим, закріплює в особливому порядку – бюджетному процесі, досягнуту між органами публічної влади з одного боку, і суспільством (населенням відповідної території) з іншого, угоду з приводу використання фінансових ресурсів на певний період.

На нашу думку, обговорення проекту місцевого бюджету повинно бути обов'язковим. У зв'язку з викладеним вважаємо корисними наступні пропозиції:

- необхідно впровадити норми про мінімальну чисельності жителів, які беруть участь у публічних слуханнях, при якій слухання вважаються такими, що відбулися. Це дозволить забезпечити участь значної кількості жителів у публічних слуханнях. Для однаковості запропонованих змін до правових актах місцевих органів влади доцільно внести зміни у Бюджетній кодекс України;

- доцільно прийняти закон, який регулює загальні положення, що закріплюють форми, порядок, правові наслідки проведення громадських слухань, зокрема у мережі Інтернет, а відповідні правові акти підзаконного характеру привести у відповідність з таким законом.

Література:

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР. Законодавство України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80?find=1&text>
2. Бюджетній кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Законодавство України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/stru#Stru>

3. Громадська думка населення щодо реформи децентралізації та її результатів (серпень 2020р.). Центр Разумкова. URL. <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/gromadska-dumka-naselennia-shchodo-reformy-detsentralizatsii-ta-ii-rezultativ-serpen-2020r>

4. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політик : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996. Законодавство України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>

Публічне адміністрування та державно-управлінська діяльність

Антоненко В.М., доц., к.е.н., доц. кафедри управління
і фінансово-економічної безпеки
Янченко А.А., магістрант кафедри управління
і фінансово-економічної безпеки
*ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
м. Покровськ, Україна*

ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В управлінні сучасною державою важливе місце займають публічні фінанси, які засновані на економічних і юридичних нормах і залежать від форми державного устрою. Публічні фінанси являють собою підсистему фінансової системи держави, яка складається з самостійних ланок, що мають певні особливості і виникають у процесі формування, управління, розподілу та використання публічних коштів, які існують у державі. Розгляду цих питань присвячували свої дослідження такі вітчизняні вчені, як: Т.Г. Бондарук, Н.Я.°Борсук, Н.В. Винниченко, І.В. Влялько, А.В. Дем'янюк, В.В. Зубар, С.О.°Корецька, О.О. Критенко, Т.Ф. Куценко, І.О. Луніна, А.А. Нечай, А.О.°Олефір, В.М. Опарін, Г.І. Пінькас, М.С. Письменна, А.І. Пустовіт, Я.С.°Сіренко, А.П. Телегін, Т.С. Тоцька, Н.В. Федірко, В.М. Федосов, М.Л.°Швайко, І.О. Школьник, С.І. Юрій, П.І. Юхименко та багато інших. Інтерес вчених до зазначеної тематики обумовлений тим, що: по-перше, ця проблема наразі залишається вкрай актуальною для здійснення ефективних реформ у сфері державно-управлінської діяльності в Україні; по-друге, означені питання, на жаль, ще надто далекі від свого логічного розв'язку: названі вище науковці здійснюють певні кроки на шляху вирішення цього надто актуального сучасного напрямку досліджень, але не вирішеними залишається ще ціла низка вагомих питань щодо дослідження реформування публічних фінансів та забезпечення ефективності їх функціонування.

В цьому напрямку розглядаються такі категорії, як «публічні кошти», «публічні фінанси», «державні фінанси», які є в певній мірі пов'язаними між собою, але різними за своєю сутністю. Тож варто розібратися із їх близькістю та

відмінністю.

Законом України «Про відкритість використання публічних коштів» визначено, що до публічних коштів належать: кошти державного бюджету та місцевих бюджетів, кредитні ресурси, надані під державні та місцеві гарантії, кошти Національного банку України та державних банків, державних цільових фондів, Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також кошти суб'єктів господарювання державної і комунальної власності, отримані ними від їхньої господарської діяльності [1]. Тобто, з позиції законодавців, публічні кошти – це кошти різних рівнів і цільової спрямованості фондів держави, які є в розпорядженні органів державної влади. Але в цитованому Законі відсутнє визначення цільового спрямування цих коштів, що відносяться до публічних.

Акцент уваги тільки на кошти (хоч і публічні) є недостатнім і навіть дещо примітивним. На наше переконання, більш вагомим і необхідним є визначення державних та публічних фінансів, а також їх ієрархії в фінансовій системі країни. Цього, на жаль, бракує в вище вказаному законі.

Класична фінансова наука трактує «фінанси» як економічні відносини з приводу розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів. Наприклад: «Фінанси як економічна категорія – це сукупність економічних відносин, які виникають між державою, фізичними та юридичними особами з приводу розподілу та перерозподілу ВВП, а в окремих випадках й національного багатства держави, з метою формування фінансових ресурсів для забезпечення розвитку суспільства» [2, с. 12]. Або: «Фінанси – це система економічних відносин, які склалися в суспільстві між економічними суб'єктами з приводу створення, формування та використання фондів грошових коштів на основі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту» [3, с. 10]. Варто наголосити, що у відносинах розподілу фінансових ресурсів завжди мають місце економічні інтереси суб'єктів, між якими відбувається такий розподіл, причому зазвичай ці інтереси є протилежними, бо кожний з суб'єктів прагне в процесі цього розподілу отримати більшу, або хоча б не менше якогось розміру, частку цих ресурсів. Нехтування ж

проблемою врегулювання цих відносин є теоретично хибним і практично небезпечним.

Отже, публічні кошти – це те, що розподіляється, а саме розподіл залежить від суб'єктів розподілу: від їх інтересів, планів, активності тощо. Абсолютно погоджуємося із тезою про те, що державні фінанси трактуються як «сукупність розподільно-перерозподільних відносин, що виникають у процесі формування і використання централізованих фондів грошових коштів, призначених для фінансового забезпечення виконання державою покладених на неї функцій» [4, с. 13-15].

На жаль, у вітчизняній науковій літературі поняття «публічні фінанси» доволі часто ототожнюється з поняттям «державні фінанси» або вказується на те, що відмінністю державних фінансів від публічних є те, що останні за своєю сутністю трактуються ширше, об'єднуючи в собі фінансові взаємовідносини як між органами державної влади, так і органами місцевого самоврядування [5; 6]. Але і центральна, і місцева влада за рахунок фінансових ресурсів виконують свої функції, які їм було призначено суспільством; крім того, певна частка цих функцій разом із їх фінансовим забезпеченням передається центральною владою до місцевої.

Тут варто зосередитися на наявності тих самих розподільно-перерозподільних відносин, та поставити важливе питання: чи тільки між різними гілками (рівнями) влади мають місце такі відносини? Адже джерелом формування того, що потім підлягатиме розподілу (перерозподілу) не може бути ані центральна влада, ані місцева. Таким суб'єктом, який безпосередньо генерує публічні кошти, є суспільство, а саме особи, що наповнюють бюджет держави. Звісно, що якщо публічні фінанси функціонують для забезпечення виконання державою покладених суспільством на неї функцій, та, крім того, саме суспільство й наповнює державні фонди фінансовими ресурсами, то роль і повноваження суспільства (громад) у вказаних розподільно-перерозподільних процесах та подальшому використанні цих коштів має бути набагато більшою й більш значущою, ніж це відбувається наразі (рис. 1).

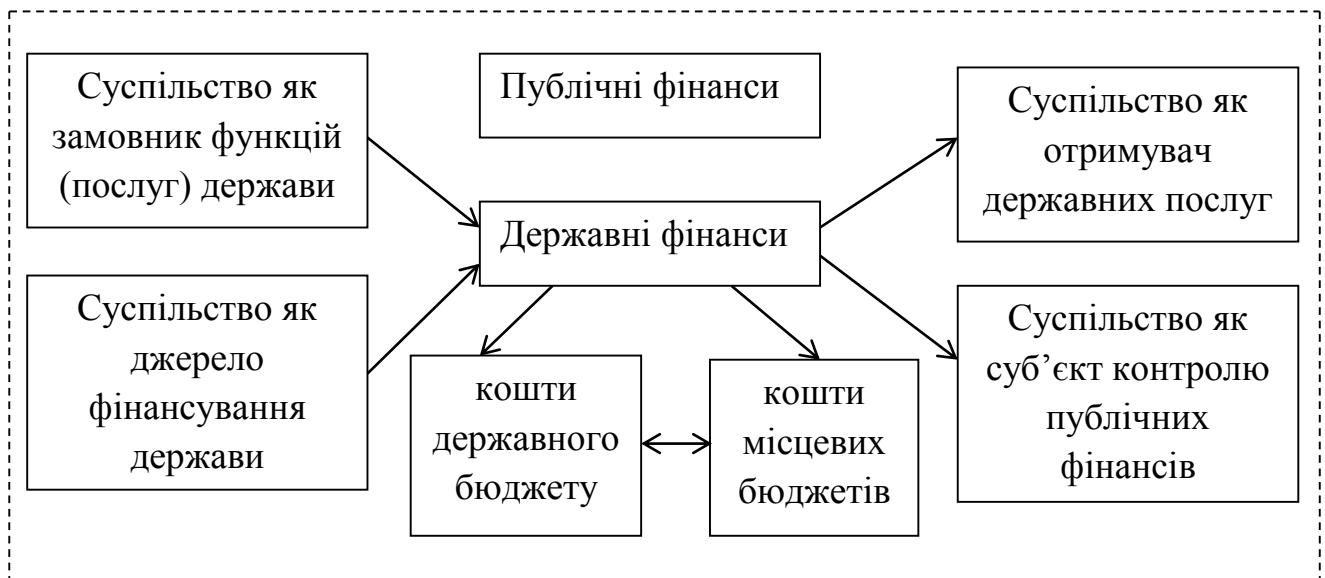

Рисунок 1 – Структура публічних фінансів

Іншими словами, якщо посилити акцент на тому, що держава виконує певні функції задля і на користь суспільства й за рахунок його (суспільства) коштів та додати до цього, що суспільство отримує те, що воно замовляє і фінансує, то логічним є висновок, що суспільство є безпосереднім суб'єктом вказаних вище розподільно-перерозподільних відносин. Саме суспільство як суб'єкт цих відносин й створює сутнісну різницю між поняттями «публічні фінанси» і «державні фінанси». На рисунку 1 наочно показано різницю між цими поняттями: державні фінанси є розподільно-перерозподільними відносинами тільки в межах розподілу (перерозподілу) коштів держави між різними її фондами. А публічні фінанси містять в собі державні фінанси як окрему фінансову підсистему і мають тлумачитися з позиції фінансових відносин як між державою та суспільством, так і між різними суб'єктами, в розпорядженні яких знаходяться державні кошти. А нехтування чи приниження ролі суспільства (громад) породжує проблему нерационального та нецільового використання публічних коштів та є причиною реалізації різного роду корупційних схем у їх використанні.

Закріпити роль громадськості у публічних фінансах можливо за рахунок: по-перше, забезпечення населення об'єктивною та достовірною інформацією про стан формування і використання бюджетних коштів як на державному, так і на

місцевому рівнях, по-друге, – відкритості дій органів влади в прийнятті рішень у цій сфері. Закріплення положень про бюджетну прозорість у нормах права забезпечить її розвиток, можливість об'єктивно оцінювати діяльність органів влади в сфері управління бюджетами різних рівнів, та брати участь громадськості у вирішенні бюджетних питань. А в цілому це сприятиме ефективному реформуванню державно-управлінської діяльності в Україні.

Література:

1. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11.02.2015 р. № 183-VIII (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text> (дата звернення: 14.10.2020).
2. Волохова І.С., Шикіна Н.А., Волкова О.Г. та ін. Фінанси: Навч. посіб.: експрес курс; за заг. ред. Волохової І.С. Харків: «ПромАрт», 2018. 262 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7066/1/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B8.pdf> (дата звернення: 05.12.2020).
3. Журавльова І.В., Гаврильченко О.В., Полтініна О.П. та ін. Фінанси: навч. посіб.; за заг. ред. І.В. Журавльової. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 330 с.
4. Луніна І.О., Бондарук Т.Г. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини: навч. посіб. К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2019. 304 с.
5. Куценко Т.Ф. Публічні фінанси в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. Економіка та держава. 2016. № 6. С. 62-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2016_6_15.
6. Корецька С.О. Аналіз категоріального апарату публічних фінансів. Інвестиції, практика та досвід. 2011. № 19. С. 25-27.

Брадул К.С., студентка 1 курсу
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»,
Сита Є.С., к.е.н., доцент кафедри адміністративного менеджменту та проблем ринку
Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса, Україна

ПОХОДЖЕННЯ ТА СУТНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Найбільш поширеним і авторитетним громадським рухом є політична партія, що представляє собою політичну організацію, яка складається з об'єднаної добровільної групи людей зі спільними інтересами і бореться за владу та реалізацію керівництва державною владою.

Термін «партія» у перекладі з латини означає частину певної великої групи населення. Він вживався ще Аристотелем, але саме таке поняття як політична організація бере свій початок з XVIII ст. Першими прототипами сучасних партій

вважаються британські «торі» (консерватори) та «вігі» (ліберали). До XIX ст. термін «партія» прирівнювався до певних об'єднань людей, що змагалося з іншими групами за владу чи за вплив на тих, хто її має.

Одним із перших, хто взяв до уваги вивчення політичних партій, був Моріс Дюверже. Він розглянув політичну організацію з трьох позицій:

- групи, що об'єднані певними зв'язками чи спільними поглядами на владу;
- суспільна організація індивідів;
- об'єднання представників певного соціального стану, що виражає і відстоює їх інтереси.

У XIX ст., через появу на політичній арені робітництва, у Західній Європі з'являються прототипи сучасних соціал-демократичних партій. Цікаво те, що тоді, як і сьогодні, суспільство в цілому чи окремі діячі ставилися до цих партій неоднаково, тобто думки щодо цих політичних організацій різнилися. Але в той час партії формувалися лише як тимчасові об'єднання для боротьби між прошарками населення. Тодішнє бачення сутності партій зовсім не суперечить його сучасному розумінню.

На процес створення партій впливали такі чинники:

- існування різних інтересів, для відстоювання яких у суспільстві необхідним було створення певних угруповань;
- різні погляди на здійснення державної влади та вирішення питань, що стосуються політики;
- наявність невдоволення певних верств населення своїм становищем та бажання змінити його;
- потреба у врівноваженні міжнаціональних конфліктів та суперечностей.

Загалом, можна сказати, що причинами виникнення партій є саме потреба у захисті класових, релігійних, національних, політичних та інших інтересів, а також урегулювання соціальної нерівності.

Тобто, виникнення партій це явище, що відбулося за певних підстав, як

допомога у розвитку суспільства. Адже партія це ядро, де об'єднанні різні політичні інтереси; знаряддя розвитку демократії в суспільстві; центр створення громадської думки. Уявлення про ту чи іншу партію дає наступна інформація:

- мета партії – завоювання й реалізація влади;
- характер організації партії;
- зміст ідеології партії;
- діяльність партії щодо забезпечення соціальної бази, підтримки з боку населення.

Сутність політичної партії можна охарактеризувати наступним чином (рис.1).

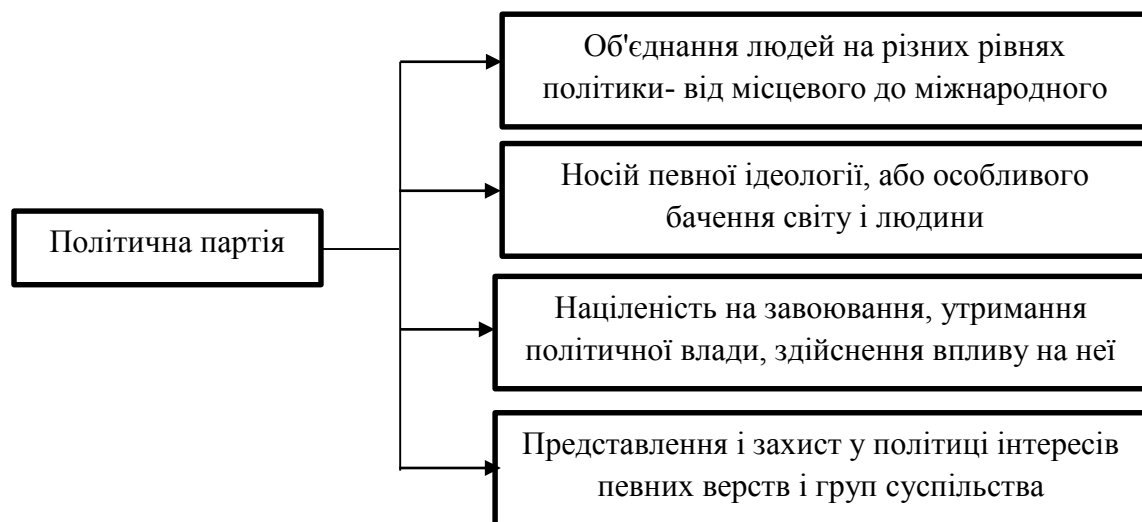

Рис. 1. Сутність політичної партії

Сьогодні політичні партії мають складну структуру, яка і відрізняє їх від інших політичних організацій чи рухів.

Партія складається з таких вагомих частин:

1. Керівні органи – це можуть бути: лідери партії, ідеологія та програма партії, ціль партії, партійний апарат і комітети;
2. Політична платформа, навколо якої об'єднуються рядові члени партії;
3. Статут та організаційні засади політичної діяльності;
4. Контрольні та фінансові органи партії;

5. Людський потенціал, на якій саме і будується функціонування партії, тобто особи, що займаються політичною діяльністю.

Отже, сьогодні політичне життя не можливе без партій. Адже вони є одним з основних частин політичного процесу суспільства. Саме завдяки політичним партіям виконується прямий і зворотній зв'язок між населенням і державою. Також політичні партії формують характер політичного процесу та його спрямування, утримують політичну стабільність суспільства і є важливою ланкою політичної системи.

Література:

1. Кройтор А. В. Роль, місце та функції політичних партій у процесі формування паритетної демократії / А.В. Кройтор // Актуальні проблеми політики. – 2012. – Вип.47. – С. 108–113.

2. Політичні партії: теорія та функціональні практики: [Навчальний посібник] / Новакова О.В., Агафонова Г.С., Моїсеєва А.С., Струнін П.А. – Луганськ: Вид-во СНУ ім.В.Даля, 2014. – с.300

3. 3.Обушний М. І. Партологія: [навч. посібник] / М.І. Обушний, М.В. Примуш, Ю.Р. Шведа; [за ред. М. І. Обушного]. – К.: Арістей, 2006. – с. 432.

Горбас К.О., Держак Н.О.,
*доц., к.е.н., доцент кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу,
Східноукраїнський національний університет імені В. Даля
м. Сєвєродонецьк, Україна*

ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Сьогодні публічне управління, як самостійна галузь, є доволі новою для України. Проте концепція соціально-економічного розвитку, стратегія інноваційного розвитку України, що реалізуються в контексті адміністративної та бюджетної реформ, визначили формування системи публічного адміністрування на всіх ієрархічних рівнях. Надання доступних та якісних публічних послуг для населення та виконання публічних функцій – пріоритетна задача органів місцевого самоврядування.

Проблематику становлення та розвитку публічного управління на рівні місцевого самоврядування в контексті рішення правових, організаційних,

кадрових, фінансово-економічних та соціальних питань розглядали в своїх працях А. Мельничук, П. Остапенко, П. Біленчук, В. Кравченко, М. Підмогильний, А. Коваленко, О. Амосов, О. Батанов, А. Мороз та інші. В той же час значні наукові дослідження спеціалістів не можна назвати закінченими, так як, система місцевого самоврядування в Україні знаходиться в процесі динамічного розвитку [1].

Проаналізувавши визначення авторів, ми під публічним управлінням будемо розглядати наукову сферу, що має свої пов'язані та одночасно автономні області дослідження: операційні та адміністративні аспекти функціонування державних органів, включаючи державну службу; аналітику державних програм і політик, в тому числі стратегічне планування; взаємодію держави та населення, включаючи взаємовідносини приватного бізнесу з державними та місцевими органами [3]. У цьому сенсі публічне управління можна визначити як систему кооперації державних, муніципальних, некомерційних і змішаних структур, покликану забезпечити задоволення суспільних інтересів і рішення колективних проблем.

Таким чином, публічне управління, об'єднуючи діяльність державних, муніципальних, неурядових (некомерційних) організацій, фактично представляє суспільно-державну систему реалізації загальнонаціональних і місцевих інтересів і виробництва суспільних благ. Звичайно, публічне управління має враховувати автономність особистості, залишаючи їй можливість самостійного вибору.

Будь-яке суспільство і держава зацікавлені в успішному управлінні своїми соціальними справами. Це справи публічні, що відображають загальний інтерес і потреби суспільства, держави і громадян в самозбереженні і забезпеченні своєї життєдіяльності. Для цього доводиться організовувати, упорядковувати і регулювати поведінку людей, діяльність державних і соціальних інститутів, підтримувати громадський порядок. Інакше не налагодити виробництво, не забезпечити розвиток культури, не допомогти людині в задоволенні її потреб та інтересів.

В даний час українська влада реалізує масштабну програму реструктуризації і реформування системи державного управління та державної служби. Ця програма є складовою частиною комплексу заходів, спрямованих на створення сильної

держави.

Однією зі складових програми є створення об'єднаних територіальних громад, що передбачає створення механізму передачі повноважень від центру на місця і створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ), які отримували можливість самостійного розподілу місцевих доходів і зборів [2, с.139]. На рисинку 1 представлена динаміка розвитку об'єднаних територіальних громад.

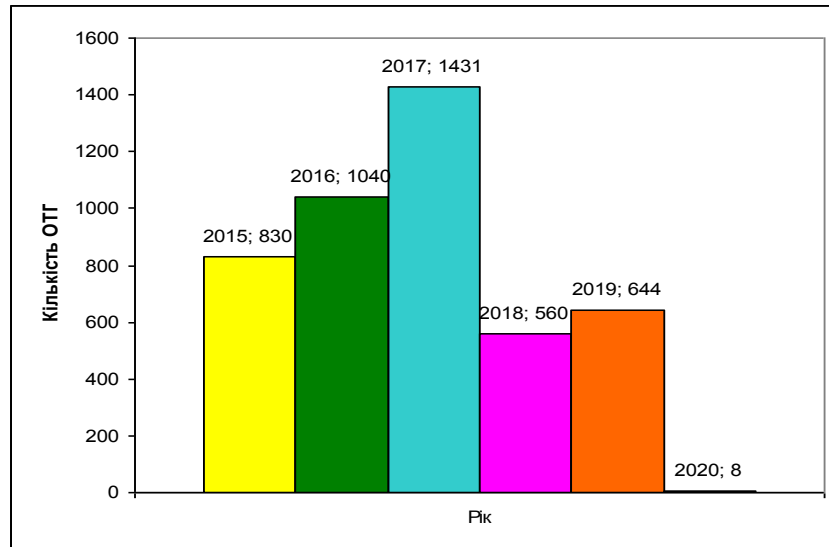

Рис. 1. Динаміка розвитку ОТГ [складено автором за 5, с.25]

З рисунку, можна зробити висновок, що майже вся територія країни децентралізована в об'єднані територіальні громади. Саме тому надалі гостро постає проблема публічного управління в об'єднаннях, а особливо його економічний аспект.

Розвиток місцевого самоврядування та створення об'єднаних територіальних громад насамперед передбачає підвищення фінансової спроможності, економічної та інвестиційної привабливості об'єднаних територій.

Публічне управління економічною складовою розвитку об'єднаних територіальних громад передбачає створення конкурентоспроможних регіонів, здатних підтримувати привабливе економічне середовище для розвитку бізнесу та інвестицій [4]. Для підвищення рівня фінансової незалежності громад, сьогодні, відбувається розвиток стратегічного управління, популяризація територій, залучення інвестицій, підтримка малого бізнесу та розвиток галузей. Перед публічними управліннями стоїть завдання розкрити економічний потенціал

регіону, визначити пріоритетні галузі та перспективи розвитку територіальної громади.

Підсумовуючи вище зазначене, можна виділити основні напрямки підвищення економічного потенціалу ОТГ:

- стимулювання створення нових робочих місць;
- залучення експертів до навчання населення та підвищення кваліфікації;
- удосконалення трудової міграції;
- сприяння зайнятості населення;
- модернізація виробництва та впровадження інновацій.

Децентралізація в Україні вже має безліч прикладів успіху у вигляді об'єднаних громад і реалізованих ними проектів. Ефективність реформи також підтверджена зростанням місцевих бюджетів. За допомогою злагодженої системи публічного управління в об'єднаних територіальних громадах процес економічного розвитку регіонів та України в цілому, має високі перспективи розвитку.

Література:

1. Білоус Я.Ю. Аналіз показників оцінки соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад Вісник СНУ ім. В. Даля. 2017. № 10(240) С. 12-17.
2. Держак Н.О. Техніка адміністративної діяльності: навчальний посібник / Н.О. Держак. – Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2019. — 144 с.
3. Публічне управління та адміністрування: освітньо-професійна програма. Другий (освітньо-професійний) рівень «магістр» / [Гарант ОП – проф. Галгаш Р.А. Проектна група: проф. Галгаш Р.А., проф. Овчаренко Є.І.] // Розглянуто та схвалено на засіданні Вченої ради СНУ ім. В. Даля 31.05.2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mdl.snu.edu.ua/course/view.php?id=341#section-2>
4. Овчаренко, Є., Н. Держак, і Я. Білоус. «Формування стратегічного мислення як професійної компетентності працівників органів місцевого самоврядування в об'єднаних територіальних громадах». ВІСНИК СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ імені Володимира Даля, вип. 1(257), Лютий 2020, с. 54-58.
5. Территориальная громада как базовая ниша административно-территориального устройства Украины: проблемы и перспективы реформирования. Киев: НИСИ, 2016. 61 с.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Формування якісної системи вищої юридичної освіти займає важливе місце у розбудові демократичної, правової, соціально орієнтованої держави. Високий рівень підготовки фахівців у правничій сфері має також важливе значення і для розвитку інститутів громадянського суспільства. Якісна вища юридична освіта повинна сприяти як правовому вихованню, розширенню світогляду сучасного праворозуміння, що ґрунтується на повазі до прав і свобод усіх учасників правовідносин, так і підготовці висококваліфікованих випускників для роботи у різних сферах правничої діяльності. Професіонал у юридичній сфері – це не лише можливість отримання гідного правового захисту у судах різних інстанцій, підготовка та оформлення документів, а це й питання іміджу держави у міжнародних відносинах і, як свідчить практика, питання національної безпеки країни.

Розуміючи важливість даних питань, в Україні протягом тривалого часу ведеться дискусія у середовищі науковців, державних діячів, представників громадськості щодо вироблення оптимальної концепції розвитку вищої юридичної освіти. За підсумками такої довгої роботи було запропоновано проєкт «Концепції розвитку вищої юридичної освіти». Ознайомлення зі змістом даної концепції викликає чимало питань і заперечень, але варто відмітити наявність і позитивних пропозицій та напрацювань у запропонованому проєкті.

Згідно з Концепцією підготовка фахівців за спеціальністю «Право» передбачає лише денну форму здобуття освіти і запровадження наскрізного навчання на базі повної загальної середньої освіти. Виходячи з наведеного, велика кількість потенційних здобувачів юридичної освіти позбавляються такої можливості. Але на практиці ми маємо безліч прикладів, коли вищу юридичну освіту отримують особи, які безпосередньо не займаються правничою діяльністю. Мотивація для здобуття юридичної освіти у кожного з них різна, наприклад, є

професії де юридичні знання є необхідними для підвищення професійного рівня спеціаліста, зокрема, політолог повинен добре розумітися в конституційному, виборчому праві, економіст знати особливості правового регулювання економічних відносин (господарське право, цивільне право), менеджер мати знання з правового регулювання відносин найму робочої сили, особливості правового регулювання державного управління (трудове, адміністративне право) тощо. Аргумент, що отримати потрібні знання можна і шляхом викладання окремих юридичних дисциплін на відповідних спеціальностях є недоречним, оскільки таке викладання надає можливість ознайомитися лише з деякими особливостями правового регулювання у відповідній сфері, і не надає цілісного світогляду праворозуміння, засвоєння механізму правового регулювання, його ефективності тощо. Варто згадати і категорію осіб, які займаються підприємницькою діяльністю, або осіб, що вирішили отримати вищу юридичну освіту з метою підвищити свою обізнаність у сфері права.

У свою чергу, дана пропозиція суперечить як Конституції України та і закону «Про вищу освіту».

Нарікання на неякісну підготовку майбутніх фахівців правничих професій, зокрема на заочній формі навчання, корумпованість навчальних закладів, пропаганда необхідності запровадження випускних ЗНО, як гарантії централізованого контролю за якістю підготовки фахівців, спонукає розробників концепції до пропозиції відлучити навчальні заклади від права приймати випускні экзамени. Але слід нагадати, що державою, окрім факту наявності вищої юридичної освіти, встановлено цілий ряд додаткових критеріїв, вимог до кандидатів на здійснення професійної правничої діяльності, зокрема, індивідуалізоване екзаменаційне оцінювання, стаж роботи, які передбачені низкою нормативно-правових актів «Про судоустрій та статус суддів», «Про нотаріат», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про прокуратуру» тощо. Окрім цього, введення централізованого контролю за якістю підготовки фахівців правничих професій не є гарантією подолання корупційної складової у діяльності навчальних закладів, а навпаки, може зрости корупція у відносинах між

міністерством освіти і науки іншими контролюючими державними органами, а також між навчальними закладами і окремими експертами.

Відносно питання запровадження контролю якості підготовки фахівців у формі тестів, свідчить про неповне розуміння, якими компетентностями повинен володіти майбутній випускник, адже в кращому випадку випускник буде знати лише конкретні норм права, а для здійснення професійної діяльності окрім знання норм потрібно вміти вирішувати практичні завдання, вміти застосовувати юридичну термінологію, аргументовано вести дискусію, демонструвати логіку мислення, оцінювати сукупність доказів тощо. У свою чергу, запровадження контролю у формі тестів буде вимагати проводити уніфікацію освітніх програм, що в свою чергу негативно вплине на спеціалізації у юридичній науці.

Залучення правників-практиків до акредитації освітніх програм та викладання юридичних дисциплін, а саме до розгляду практики національних та міжнародних судів, практики Європейського суду з прав людини є позитивним моментом, але тоді потрібно переглянути і вимоги щодо ліцензування спеціальності «Право», щоб не лише штатні співробітники могли входити в групу забезпечення, а й практики-правники.

Запровадження високих стандартів, вимог щодо якості надання освітніх послуг, підвищення конкуренції між науково-педагогічними працівниками повинно передбачати і відповідне збільшення фінансування, яке збільшиться в разі і недекларативно, а реально. Адже, наприклад, масова «скопусизація» має ряд проблем, одна із них має фінансовий характер, для українського дослідника публікуватися у виданні включеному до наукометричних баз SCOPUS та Web of Science є досить дорого. Інша проблема полягає в тому, що, як правило, переважна більшість видань, які індексуються в SCOPUS знаходяться за межами України та їх не цікавлять особливості правового регулювання в Україні. Виходить, що науковець повинен займатися дослідженням, яке є цікавим для відповідного видання. Абсурдна ситуація – отримав юридичну освіту в Україні, а повинен бути фахівцем в галузі правового регулювання підприємницьких відносин в Китаї, щоб твою статтю було прийнято до публікації.

Необхідно пам'ятати, по-перше, що здійснення реформи заради самої реформи є безглуздою тратою часу і коштів, окрім того можливе навіть і погіршення існуючого стану справ. По-друге, реформатори досить часто говорять, що запропоновані зміни передбачають врахування зарубіжного досвіду, але механічне його копіювання та порушення загальної логіки досить часто призводить лише до негативних результатів такого запозичення. По-третє, зруйнувати існуючу систему, яка може за умови вмілої реформи працювати значно ефективніше, є набагато простіше ніж побудувати нову.

*Пилипець В.А., слухач магістратури державного управління,
Донецький національний технічний університет
м. Покровськ, Україна*

ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я eHealth

Питання якості обслуговування пацієнтів, їх відносини з лікарем, а також взаємодія лікаря з лікувальним закладом є одними із актуальних у системі охорони здоров'я в Україні.

Виникає питання – куди піде людина щоб отримати кваліфіковану медичну допомогу ? У нашій країні, поки що, пацієнт йде в першу чергу в той лікувальний заклад, де він може отримати безкоштовну медичну допомогу, тому що лєвова частка пацієнтів не спроможна оплатити послуги, нехай і більш фахового та відповідального, але приватного лікаря.

Це позиція пацієнта. А що з позицією лікаря?

У соціальному значенні, лікарі в Україні є однією із незахищених категорій. Незахищеність полягає не тільки в тому, що заробітна плата лікаря, встановлена нормативними актами галузевого законодавства, знаходиться на рівні виживання, а ще і завдяки структурі організації МОЗ України від Києва до місцевого рівня.

Ніхто не може сперечатися з тим, що фізичні, моральні та психологічні затрати лікарів не є спів розмірними з встановленою заробітною платою, а середній та молодший медичний персонал взагалі знаходиться поза межею виживання та перебувають в зубожінні.

Всім, хто хоч колись був працевлаштований в лікувальний заклад і це не тільки лікарі, відчули на собі застарілість системи, яка просто кишить всілякого роду посередниками.

Яким чином позбутися застарілої системи та піти шляхом істинного реформування? Одним з методів є впровадження сучасних технологій наряду з мінімізацією супутніх факторів. Втілення в життя принципу золотого трикутника: пацієнт, лікар, держава – якщо ми говоримо про комунальну медицину.

Теперішній світ дуже розвинутий. Гаджети різного рівня стали звичними атрибутами нашого життя і мають дуже великий діапазон можливостей, який гріх не використовувати. Не дивлячись на певне обережне і навіть десь вороже ставлення до новітніх технологій, можна з впевненістю сказати – цікаві та корисні, як для пацієнтів, так і для лікарів, нововведення ще попереду.

З розвитком інтернету, доступ до життєво важливої інформації стає більш простим та доступним. За допомогою сучасних технологій, державні структури знаходять нові способи, задіюючи соціальні мережі та веб-сайти, для того, щоб донести до населення країни більшого об'єму інформації та впровадження програм охорони здоров'я жінок та дітей.

Яким чином провести трансформацію медичних закладів держави? У першу чергу це питання взаємодії лікаря та пацієнта, що і стало основною метою створення eHealth. Це система, за допомогою якої стає можливим доступу спеціалістів різного профілю до здоров'я пацієнта, а також ведення обліку укладених договорів між пацієнтом та лікарем. EHealth, не тільки є інструментом, а і націлена на покращення медичного обслуговування як загалом так і на етапі персональних відносин. Робота лікарів у відношенні пацієнтів, це перш за все командна робота. Якщо раніше лікарів до цього привчали в основному тільки в межах лікувального закладу, то завдяки цьому продукту до командної роботи можливо буде долучати будь-якого фахівця де б він не знаходився.

EHealth це сукупність інформаційних, доступних та простих сервісів в такій важливій галузі як охорона здоров'я та створення достойних та якісних умов життя громадян.

Меморандум про створення ефективної і прозорої системи надання послуг у сфері охорони здоров'я в Україні, підписаний між МОЗ України, ГО «Transparency International Ukraine, БО «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ/СНІД» та Державним агентством з питань електронного урядування, визначили початок роботи над проектом eHealth, з розділенням відповідальності та повноважень для різних сторін. У 2016 році Кабінетом міністрів України було розпочато підготовку нормативної бази для проведення реформи та фінансування охорони здоров'я в Україні.

Україна, за рахунок цієї системи повинна не тільки наздоганяти Європу з її інноваціями, але і стати достойним та рівним гравцем на ринку медичних послуг. Впровадження eHealth дозволяє зробити відносини пацієнт, лікар, держава прозорими з зрозумілими правилами гри. Пацієнт отримує фахову медичну допомогу і розуміє де працюють державні програми, а де платні послуги. Широко розгалужена система гарантує якість обслуговування; лікар, що працює над своїм високим професійним рівнем розуміє, що він надаючи певні послуги належного рівня, отримує передбачену грошову винагороду до якої не долучені «прокладки» типу облздраву та райздраву.

Завдяки системі, пацієнт може бути ознайомлений з лікарем, навіть не відвідаючи лікувальний заклад.

З розвитком сучасних технологій, в наше життя входять різноманітні можливості, eHealth не виняток, а навпаки – вона впроваджує та забезпечує єдиний інтерфейс, який є універсальним і покликаним забезпечити захищений віддалений доступ з наступного: інформація про взаємодію між лікувальними закладами та установами; можливості від запису до лікаря до інформації про державні гарантії та забезпечення ліками; від пошуку інформації до зберігання даних різного рівня, що стосуються як особистого здоров'я, так і інших медичних даних, фактично є помічником в організації роботи медичних працівників. Функціональна адекватність системи повинна стати базою для подальшої реформи охорони здоров'я.

Всі фахівці медики чітко розуміють, що для якісного надання медичних

послуг велику роль відіграє не тільки фахова підготовка, а і оснащення сучасним обладнанням. Ініціативи введення сучасної системи направлені по тому шляху, що якщо на даний час ми не можемо мати у всіх лікарнях якісне та добротне обладнання, то завдяки цьому ресурсу лікарі в будь-якій лікарні можуть скористатися обладнанням там де воно вже є. Забезпечити це можливо завдяки високому рівню передачі даних. Об'єднання інформаційних технологій та інших сервісів у системі МОЗ і не тільки. Це робиться за декількома напрямками:

- використання спеціальних інформаційних технологій і програмних продуктів у професійній діяльності всіх учасників системи охорони здоров'я;
- підвищення доступності інформації та покращення життя населення, потенційних пацієнтів через прозорість сервісів;
- прозорі відносини між МОЗ України та закладами на місцях через впровадження зрозумілих та фіксованих правил через договірні відносини, що регулюються законодавством України.

Створення центрального компоненту eHealth Міністерства охорони здоров'я в Україні, є важливою умовою, яка забезпечує отримання та акумулювання інформації від медичних закладів. Система представляє собою програмний продукт – центральний компонент, з чіткою схемою підключення місцевих систем на місці до найменшої амбулаторії.

Зазначена система повинна забезпечити прозорість та контроль бюджетних коштів усіх рівнів за рахунок яких будуть надавати послуги не тільки комунальні заклади, а і заклади приватного сегменту що будуть співпрацювати на рівні договірних відносини. За для цього передбачено обов'язкову реєстрацію в центральному компоненті eHealth. Якщо будуть започатковані договірні відносини, то тут вступає в силу правило рівності сторін в договорі, що стосується як держави, так і медичних закладів.

Повномасштабне введення системи дозволить отримати інструменти для цільового використання і контролю компонентів на лікування і профілактику захворювань, а крім того ще і прозорість показників та оцінювання лікування відповідно до певних конкретизованих якісних ознак.

Для чого ми заходимо до інтернет сервісів – в основному за для пошуку необхідної нам інформації. З впровадженням системи, пацієнти отримують певний ресурс в загальній мережі з простим доступом з безліччю сервісів для себе, а саме – інформація про лікувальний заклад і навіть про розклад конкретного лікаря та якість лікування.

Чим важлива для сучасної системи охорони здоров'я eHealth? Тим, що в ній мається можливість оперативного отримання інформації про кількість пацієнтів на рівні ланки сімейного лікаря, обслуговування пацієнтів на II а III рівнях надання медичного обслуговування, де витрати бюджетних коштів становлять значні розміри. Крім того, забезпечено контроль за якістю надання послуги фахівцями різного профілю та спеціалізації за рахунок унеможливлення фальсифікації медичних документів та даних про параметри надання послуги, як то час, місце, діагноз, призначення лікування. Таким чином унеможливаються виправлення недобросовісними лікарями своїх помилок, внесення змін або підробка історії хвороби, аналізів, тощо. Кожен буде отримувати за свою роботу або помилки особисто. Коли лікарі будуть бачити прозорість у відносинах і розуміти, що кожен особисто відповідає за свій фаховий рівень і роботу, виникне зацікавленість надати більше якісних послуг та отримати чітко визначену матеріальну винагороду.

Отже, Україна знаходиться у більш вигідному становищі ніж ті держави, які вчилися на своїх помилках під час електронізації медичної системи. Ми можемо самоорганізуватися і маємо самовдосконалюватися. Не тільки центральний орган, а і медична спільнота на місцях має взяти на себе відповідальність і створити підґрунтя в своїх медичних закладах.

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

На шляху розвитку та становлення України, як незалежної держави, необхідним завданням уряду є створення власної державної політики в різних сферах діяльності. В умовах докорінного реформування державного управління в Україні велике значення приділяється проблемі розвитку державної служби, наближення її до європейських стандартів для збудження рушійних сил модернізації державної служби і приведення їх у стан активних дій з реалізації цілей і завдань Стратегії реформування державної служби.

Статтею 1 Закону від 16.12.1993 №3723-ХІІ «Про державну службу» визначено державну службу як професійну діяльність посадових осіб органів державного управління, які виконують функції та завдання держави та отримують заробітну плату з державного бюджету [1].

Підвищення та упорядкування ефективності процесів реалізації та формування державного управління та державної влади при поєднанні соціально-економічних гарантій державної служби та відповідальності за виконання посадових обов'язків є метою державної служби.

Забезпечення стабільної, результативної, справедливої діяльності органів державного управління, враховуючи покладені на них компетенції, повноваження, завдання для створення умов розвитку громадянського суспільства, захисту свобод та прав громадян, є головними завданнями та цілями державної служби [2].

Саме в реалізації функцій держави, виконанні поставлених завдань полягає суспільна роль державної служби. Надання якісних послуг об'єднанням громадян, територіальним громадам, громадянам є важливим напрямком діяльності державної служби України. Формування ефективної системи управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування та на державній службі з урахуванням навичок, умінь, особистісних якостей, знань, посадових осіб місцевого самоврядування та державних службовців, що сприятимуть оптимізації управлінських рішень з вирішення конфліктів у державній службі, формуванню

корпусу лідерів-управлінців, є одним з головних напрямків державної політики.

В процесі виконання поставлених обов'язків, функцій, завдань професійна діяльність у сфері державної служби вимагає від посадовця навичок та умінь розв'язувати конфлікти та долати конфліктні ситуації.

Конфлікт – набір обставин, ситуація, в якій відбувається зіткнення протилежних поглядів, сил, сторін через відсутність згоди між суб'єктами. Конфлікт на державній службі розглядають як систему відносин між структурними підрозділами, колективами державних службовців, систему відносин державного службовця до самого себе, тобто як систему функціонування структурних компонентів конфлікту.

В державній службі важливим є володіння основними підходами та принципами до управління конфліктами. Тому, знання основ конфліктології, враховуючи ключові характеристики існуючої ситуації, в якій може виникнути або виникає конфліктна взаємодія, є актуальною вимогою для сучасних державних службовців.

До передумов конфліктної ситуації можна віднести фактор інформації, характер ситуації, психофізіологічні фактори, особистісні передумови. Визначення та знання передумов конфліктної ситуації допоможе державним службовцям знайти конструктивну позицію стосовно конфліктної ситуації в цілому та окремо кожного учасника конфлікту, визначити специфіку кожної конкретної ситуації, зорієнтуватись у ситуації конфлікту [3].

Єдине визначення терміну «управління конфліктом» на даний час в теорії управління відсутнє. Узагальнюючи сутнісні характеристики процесу, які досліджені в наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, можна дійти висновку, що управління конфліктом в діяльності державних службовців – обумовлений об'єктивними законами цілеспрямований та свідомий вплив на динаміку конфлікту в інтересах розвитку соціальної системи, якої стосується даний конфлікт. Метою процесу управління конфліктом на державній службі є повне або часткове розв'язання конфлікту на суб'єктивному рівні на основі кардинальної зміни образів конфліктної ситуації; на об'єктивному рівні – повне або часткове

розв'язання конфлікту шляхом перетворення об'єктивної конфліктної ситуації. Елементами процесу управління конфліктами є уявлення про зміст, підстави, умови, способи, характер, динаміка, суб'єкти конфлікту.

В сучасній теорії управління виділяють різноманітні форми роботи з конфліктами, яка дозволяє державним службовцям серед широкого спектру підходів до управління конфліктом вибрати найоптимальніший спосіб врегулювання конфліктів (табл.1).

Таблиця 1 – Підходи до управління конфліктами на державній службі

Підхід	Характеристика	Переваги	Недоліки
Аналітичний підхід	Заснований на аналізі етапів проходження конфлікту, його структурних складових, навколишнього середовища та ін. для формування напрямків виходу із конфлікту	Детальність розгляду, комплексність, можливість оцінити державним службовцем специфіку конфліктуючої сторони та власних позицій	Довготривалість, цілковита зосередженість на процесі аналізу, наявність навичок синтезу та логічного аналізу у державного службовця.
Організаційний підхід	Розглядає процес управління конфліктом з точки зору підтримування та організації у певному напрямку конфліктної взаємодії.	Дозволяє ініціювати розвиток колективу державних службовців як професіоналів, розв'язати складні за структурою конфлікти, сприймати конфлікт як професійне завдання, використовувати нестереотипні шаблони поведінки у конфлікті	Процес управління конфліктом може приймати вид циклічно повторюваних обговорень однакових питань.
Ситуативний підхід	Передбачає подолання та розв'язання конфліктів в залежності від конкретної ситуації.	Індивідуальний підхід до конфліктної ситуації. Використання педагогічних, моральних, психологічних, адміністративних шляхи вирішення конфліктів. Допомагає виявити своєчасно симптоми напруження стосунків	Необхідність володіння компетентного рівня знань та навичок державних службовців для реалізації ситуативної методики. Складність процедури по управлінню конфліктом.
Діяльнісний підхід	Реалізація державним службовцем послідовної діяльності по прогнозуванню, стимулюванню, попередженню, прогнозуванню, регулюванню конфлікту.	Комплексність та структурованість дій державного службовця	Складна процедура реалізації, яка потребує професійного, управлінського досвіду та досвіду розв'язання конфліктів.

На практиці аналітичний, організаційний, ситуативний, діяльнісний підходи у рамках однієї процедури можуть застосовуватись комплексно. Зазначені підходи можуть органічно включати в себе діяльність третіх осіб по ефективному та конструктивному розв'язанню конфліктів, здійснення медіації, процедури ведення переговорів, тощо.

Процес вирішення конфліктів здійснюється за такими напрямками: управління реальними (відкритими) конфліктами та управління прихованими (латентними) конфліктами. В управлінні реальними конфліктами виділяють наступні напрями реалізації управлінських технологій: фактичне розв'язання відкритих (реальних) конфліктів та обхід відкритих конфліктів. Перший напрямок передбачає вирішення конфлікту на основі реалізації конструктивних та раціональних дій через поведінкові акти. Обхід відкритих конфліктів проводиться за допомогою використання таких заходів, як введення штрафних санкцій, ізоляція сторін, обмеження можливостей, витискування, співіснування, зміна напрямку енергії.

Управління прихованими конфліктами направлене на усвідомлення та діагностування конфліктів та дозволяє з метою ефективного розв'язання спільних завдань та налагодження дієвих комунікацій скоординувати цілі співробітників, узгодити інтереси державних службовців в трудовому колективі.

Таким чином, проведення адміністративної реформи в Україні зумовлює підвищення ролі та значення державної служби як ефективного інструмента, що забезпечує реалізацію функцій і завдань державного управління в демократичній, правовій, соціальній державі. Сучасні тенденції розвитку управлінських процесів доводять, що одним із пріоритетних напрямів державного управління є формування високопрофесійних кадрів державної служби, здатних не тільки управляти конфліктами, але й запобігти їх виникненню. Державні службовці мають підвищувати свою кваліфікацію, володіти необхідними навичками щодо врегулювання конфліктів, щоб бути провідниками системних реформ, лідерами у змінному суспільстві.

Література:

1. Про державну службу: Закон України від 16 груд. 1993 р. № 3723-XII //

Відом. Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.

2. Оболенський О. Ю. Державна служба. – Київ: КНЕУ, 2006. – 468 с.

3. Тимофієв В. Г. Технологія управління конфліктами в діяльності державних службовців // Центр підвищення кваліфікації Кіровоградської області. URL: <http://center.kr-admin.gov.ua/index.php?q=Elibr/28.html> (дата звернення 22.11.2020).

4. Волянський П. Б. Шляхи запобігання конфлікту інтересів на державній службі // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2014. – №6. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=726> (дата звернення 22.11.2020).

Степанова А.В., студентка 1 курсу
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»,
Сита Є.С., к.е.н., доцент кафедри адміністративного менеджменту та проблем ринку
Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса, Україна

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА СУЧАСНИХ ПАРЛАМЕНТІВ

Головним чинником у характеристиці парламенту звичайно є його структура. Протягом тривалого часу науковці вважають дуже суперечливим питання щодо кількості палат, з яких має складатися парламент.

Довгий час панівною була саме двопалатна структура парламенту, тобто та, яка складалася з верхньої і нижньої (або першої і другої) палат. Ця система була притаманна великій кількості країн, оскільки прийняття рішень або текстів законів мало бути узгодженим між обома установами (тобто між обома палатами). Рівноправність між двома палатами є визначною ознакою двопалатного парламенту.

У сучасному світі домінуюча кількість країн має однопалатну структуру парламенту, у якій існує лише одна установа, яка не повинна узгоджувати свої рішення з іншими колегіальними органами.

Звичайно, що парламент поділяється не лише на палати, цей поділ є основним у їх структурі, але не єдиним. У великій кількості країн існують різноманітні підлеглі парламенту органи: комісії, бюро, комітети, президії. Окрім цього парламенти (як однопалатні, так і двопалатні) мають і власну внутрішню структуру, яка здебільшого складається з різноманітних політичних фракцій, керуючих органів та комісій. В цілому будова парламенту має більш політичний,

аніж організаційний характер – це є її особливістю.

Одним з найголовніших елементів структури парламенту є політичні фракції, що утворюються у політичних партіях з певної кількості депутатів, які мають однакову точку зору щодо подальшого розвитку і функціонування держави. Також важливим елементом парламенту є його керівні органи, які можуть бути як одноособовими, так і колегіальними.

Взагалі керівні органи палат можна поділити на три загальні групи:

- органи з одноособовим керуванням. Зазвичай керуючу особу називають спікером, у якого є певна кількість замісників;
- колегіальні органи керування, такі як комітети і президії;
- органи, у яких одночасно функціонують і голова, і колегія. У цьому різновиді органів керування, який поєднує у собі одноособове і колегіальне правління, повноваження поділяються рівномірно.

В однопалатному парламенті однією з головних керуючих осіб є голова палати. В його повноваження входять проведення парламентських слухань та організація діяльності парламенту. Також він організовує взаємодію парламенту з іншими органами державної влади та виконує ряд церемоніальних функцій.

Не менш важливою складовою внутрішньої структури парламенту (палати) є парламентські комісії та комітети. Вони складаються з депутатів та займаються оцінюванням законопроектів, а також контролюють вже діючі закони та виконавчі органи влади у державі. Комісії та комітети відрізняються один від одного за певними критеріями. У порівнянні з комісіями, комітети грають більш важливу роль, а також мають злагоджену внутрішню структуру. У деяких країнах комітети навіть набувають конституційного статусу. Взагалі вони мають свій напрям та свою спеціалізацію, кожен комітет керує своєю сферою, вирішує виникаючі проблеми у певній галузі, за яку несе відповідальність.

Серед усіх країн саме США мають найскладнішу систему парламентських комітетів, оскільки в склад кожного існуючого комітету входять десятки інших підкомітетів, які мають досягати компромісу між собою. Підкомітети – це підрозділи Конгресу, в яких тісно співпрацюють три сторони: законодавчі органи,

відомства виконавчої влади, а також лобісти, які зацікавлені в проходженні того чи іншого законопроекту.

Окрім внутрішніх елементів структури парламенту існують і певні органи влади, які допомагають здійснювати його завдання або підкоряються його наказам. До них відносяться:

- органи, які контролюють обсяг витрат з державного бюджету (рахункова палата, верховна палата контролю, бюджетне управління Конгресу, генеральне рахункове управління);
- омбудсмени, що займаються розглядом скарг (уповноважені з прав людини, посередник, адвокат народу, парламентський комісар);
- дитяче представництво, представництво рівних можливостей та Рада новобранців (військовослужбовців);
- національна рада економіки і праці.

Звичайно невід'ємною частиною будови парламенту також є різноманітні адміністративні органи, які існують задля допомоги у виконанні повноважень. Такі органи називаються допоміжним апаратом парламенту і складаються з державних службовців, які надають спеціалізовану допомогу в процесі роботи парламенту. Зазвичай працівниками цього апарату є висококваліфіковані кадри різних профілів.

Безумовно, з часом, у процесі поступової трансформації структура парламенту удосконалюється та реформується, зростає роль певних складових, оскільки саме в реформуванні їх діяльності треба вбачати резерви підвищення ролі сучасних парламентів в житті суспільства.

Література:

1. Словська І. Є. Порядок формування і повноваження керівних органів парламенту: порівняльно-правова характеристика / І. Є. Словська // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – Вип. 58. – С. 228–234.
2. Ковальчук О. Порядок формування, структура та повноваження двопалатного парламенту в Україні / О. Ковальчук // Вісник національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки – 2017. С. 286 – 291.

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ САЙТІВ ОРГАНІВ СИСТЕМИ МВС В РЕГУЛЮВАННІ ГРОМАДСЬКИХ ПРОЦЕСІВ

Одним із вагомих здобутків демократичних перетворень в Україні є реальне, а не деклароване, «право громадян брати активну участь в державних справах», також знайшло своє закріплення у статті 38 Конституції України [2].

Одним із здобутків стало прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011р. «Мета закону є доступ до інформації органів влади (яким є і МВС), її прозорість та відкритість для кожного громадянина, що створює, забезпечує та реалізує право» [1].

На сьогоднішній день Україна входить до 10 країн Європи за чисельністю інтернет-користувачів – близько 15 млн українців користується всесвітньою мережею [3]. З огляду на те, що більшість соціально активного населення країни отримує інформацію про діяльність органів державної влади через мережу Інтернет, аналіз офіційних сайтів органів державної влади України є важливим засобом формування корпоративного іміджу влади.

Сьогодні багато зроблено щодо дослідження, проектування і впровадження інформаційних комп'ютеризованих систем правоохоронних органів. Головною метою їх створення є: підвищення рівня керівництва підрозділами; зниження впливу суб'єктивних чинників при прийнятті управлінських рішень; контроль дотримання законності; зниження трудомісткості і підвищення культури обробки інформації; повніше використання фондів і джерел інформації в попередженні правопорушень, розшук злочинців, осіб зниклих безвісти та інших завдань; раціональна розстановка сил і засобів.

Наповнення сайту МВС оцінюється за наступними показниками:

- 1) наявність інформації на сайті;
- 2) власність інформаційного наповнення (якість, повнота, актуальність, доступність);

- 3) інформаційна прозорість;
- 4) зміни інформаційної прозорості в динаміці.

Моніторинг сайтів територіальних органів МВС України показав значне підвищення технічного рівня роботи з контентом. Очевидно, що значну роль в цьому зіграли заходи щодо наповнення нових сайтів, що проводилися в межах адміністративної реформи України, а також заходи підвищення професійного рівня адміністраторів регіональних сайтів. Для багатьох сайтів характерні наступні недоліки:

- наявність недіючих посилань, перехід за якими веде на сторінки верхнього рівня, повертає помилку 404;
- некоректне налаштування обов'язкових модулів, наприклад, модуля прийому звернень;
- розміщення на головній сторінці банерів та іншої графічної інформації, що не вписується в оновлений дизайн.

Інформаційне наповнення сайтів органів системи МВС має дуже багато недоліків:

- бракує інформації про фінансові ресурси (в розрізі статей витрат, їх обсягах та механізмах використання бюджетних коштів);
- інформація про плани проведення засідань відсутня;
- відсутній інформаційний доступ для користувачів з вадами зору.

«Стаття 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації» з врахуванням пунктів 3-9, 15-26 положення «Про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» [1], а також додатку до згаданого положення:

- інформаційне наповнення про обов'язкові набори даних, що мають бути опубліковані на сайті МВС, відсутнє;
- відсутність опублікованої інформації в форматі відкритих даних всі бази даних, які здійснює міністерство» [1].

Нові технології дозволяють оперативно, повно і об'єктивно донести до суспільства питання ефективності діяльності органів державної влади, надати

громадянам ту чи іншу публічну інформацію, взяти громадянам участь в управлінні державними та місцевими справами і, тим самим, забезпечити їхнє конституційне право щодо участі в керуванні державою в цілому. Також сайту МВС потрібно покращити програму і додати більше інформації для громадян.

Література:

1. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
2. Конституція України: України Закон від 28.06.96 р. № 254к/96-ВР. – (База даних «Законодавство України» / ВР України). URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/print1510215496295_548. – Дата звернення 03.10.2020
3. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: uk.wikipedia.org/wiki

Матвсюк В.Є., студент гр.ДС 22-19 А,
Донецький національний технічний університет
м. Покровськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Ефективний механізм державного регулювання, який гарантує добробут населення та виконання соціально-економічних функцій держави, є головною умовою розвитку соціально-орієнтованої конкурентоспроможної економіки. Ключовими чинниками макроекономічних зрушень, необхідних під час суспільно-економічних трансформацій для країни, є цілеспрямований вплив державного регулювання в галузь управління економікою, ефективне державне регулювання економіки, які надають певної спрямованості економічним процесам відповідно до завдань, інтересів, цілей країни.

Цілі державного управління економікою визначаються середовищем функціонування та рівнем національної економічної системи з урахуванням можливостей, слабких, сильних сторін, загроз та направлені на забезпечення ефективного розвитку національної економічної системи.

Основною метою державного регулювання економіки є гарантування сприятливих умов для підвищення рівня глобальної конкурентоспроможності країни, стабільності, економічного зростання та сталого економічного розвитку в

Україні [1].

Цільовою спрямованістю економічної політики є постановка раціональних цілей і завдань, визначених необхідністю отримання максимально можливих результатів при мінімальному використанні коштів платників податків виходячи з орієнтацій, заданих публічною владою. Відповідно до мети державної економічної політики основними завданнями державного регулювання економіки України є:

- забезпечення економічного розвитку та стабільного зростання;
- нарощування трудового потенціалу, досягнення продуктивної, ефективної, повної зайнятості трудових ресурсів;
- зменшення соціальної напруженості та створення справедливого та прозорого перерозподілу доходів населення;
- досягнення економічної ефективності та її послідовне підвищення;
- забезпечення стабільності грошей та цін, збалансування зовнішньоторговельного балансу країни, подальший інституційний розвиток, раціоналізація природокористування.

Реалізація вказаних завдань сприятиме вирішенню соціальних проблем та створенню необхідних умов для економічного розвитку.

Сукупність правових норм, способів, методів, економічних форм за допомогою яких органи державного управління забезпечують вирішення у соціально-економічних системах суперечностей, впливають на економічні процеси, – зміст механізму державного управління економіки [2]. Відносини між органами державної влади та господарюючими суб'єктами щодо господарської діяльності є сутністю механізму державного управління економіки як загальної категорії.

Визначальними принципами державного управління економіки є публічність, науковість, погодження інтересів, демократизм, доцільність та пріоритетність, цілеспрямованість, комплексність, системність, принцип достатності, адаптації та гнучкості, об'єктивності, принципи економіко-організаційного та організаційно-правового забезпечення, принципи етапності та поступовості реалізації державного регулювання економіки, правової

порядкованості, єдності політики та економіки, прозорості, пріоритету права над економікою, відповідальності, ефективності [2].

Механізм державного управління економікою має в структурі два ключових елементи:

- систему органів управління всіх рівнів (організаційно-правових структур) – це суб'єкти державного управління економікою на всіх рівнях;
- систему форм державно-управлінського впливу та організаційно-правових методів у галузі економіки – це форми, методи управлінської діяльності суб'єктів управління, засоби і прийоми, що ними використовуються для реалізації своїх повноважень [3].

До суб'єктів державного регулювання економіки відносять Верховна Рада України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Фонд державного майна України, Антимонопольний комітет України, органи виконавчої влади всіх рівнів, асоціації, союзи, об'єднання, союзи. Для підтримки і розвитку систем зворотного зв'язку створюються окремі відомства, які спеціалізуються в даному напрямку. Вони проводять роботу на різних рівнях влади, дозволяючи підвищити прозорість і підзвітність діяльності державних органів та забезпечують зниження трансакційних витрат в процесі взаємодії різних інститутів, координуючи роботу різних груп і комітетів при міністерствах.

За допомогою використання певного набору методів державного регулювання економіки здійснюється втручання у ринкові механізми владних структур [1]. Для забезпечення безпосереднього втручання держави в економічну діяльність суб'єктів та економічні процеси використовують методи прямого регулювання. До таких методів відносять використання бюджету в частині державних асигнувань, здійснення заходів із застосуванням інструментів адміністративного регулювання. Прямі методи державного регулювання економіки базуються на силі державної влади та не пов'язані зі створенням матеріального додаткового стимулу [4].

Методи непрямого регулювання використовують для формування такого сприятливого економічного середовища, при якому суб'єктів ринкової економіки

змушують діяти в необхідному для держави напрямі.

Для створення правового поля функціонування суб'єктів ринку шляхом прийняття нормативних та законодавчих актів, їх реалізації та контролю за виконанням використовують правові методи. Діяльність держави щодо встановлення обов'язкових правил (норм) поведінки суб'єктів ринку називають правовим регулюванням. Правове регулювання в Україні здійснюється за допомогою системи законодавчо-нормативних актів: Конституція України; закони України; розпорядження та укази Президента України; нормативні акти центральних та місцевих органів виконавчої влади (розпорядження, накази, методичні рекомендації, інструкції); інші нормативно-правові акти Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України (прогнози, концепції, програми).

Адміністративні методи поділяються на заходи примусу, дозволу, заборони і ґрунтуються на силі державної влади. Сфера використання адміністративних методів обмежується підтриманням мінімальних параметрів рівня життя населення (прожитковий мінімум, мінімальна зарплата, соціальні стандарти, соціальні нормативи), охороною навколишнього середовища (санкції, штрафи, ліміти, екологічні норми), та боротьбою з тіньовим бізнесом, ліквідацією негативних наслідків ринкової конкуренції (монополізму – шляхом обмеження цін, встановлення квот на виробництво, стандартизації, рентабельності) .

Адміністративні методи в країнах з економікою, що розвивається, мають на меті захистити в зовнішньоекономічній діяльності національні інтереси (ліміти, квоти на ввезення, державна експертиза, митні обмеження, реєстрація), захистити права споживачів та задовольнити їх потреби (стандарти, державні замовлення, нормативи та соціально-економічні норми, ліцензування діяльності, сертифікація), забезпечити реалізацію цільових комплексних програм.

Економічні методи державного регулювання економіки відіграють ключову роль у коригуванні ринкових механізмів, забезпеченні макроекономічної стабілізації, реалізації основних завдань та функцій уряду. До системи економічних методів відносять методи фінансово-бюджетного, грошово-кредитного, цінового та валютного регулювання.

Напрями державної економічної політики формуються під впливом сучасних умов господарювання. На сучасному етапі розвитку суспільства побудова економічної політики держави вимагає фундаментальних знань в області механізмів дії, інструментів і методів досягнення поставлених цілей. Сучасна економічна політика держави повинна стати науковою, так як тільки засновані на теоретичній базі практичні заходи можуть мати успіх [5].

Сучасна нестійка ситуація в ринковій економіці України потребує дієвого механізму державного регулювання економічних процесів, який має враховувати потребу в оперативному та ефективному реагуванні на зміни в економічних процесах, мінливість ринкового середовища. Для реалізації державного регулювання економічних процесів в умовах трансформаційної економіки необхідним є формування адекватного механізму, який підлягає корегуванню на кожному етапі переходу до ринкової системи господарювання.

Література:

1. Мироненко М. Необхідність державного регулювання економічного розвитку у сучасних умовах // Ефективність державного управління. – 2012. – Вип. 32. – С. 433-440.
2. Чечель О. Принципи та механізм державного регулювання економіки // Науковий вісник. – 2014. – Вип. 13. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik13/fail/Chechel.pdf (дата звернення 12.09.2020).
3. Мельник А.Ф., Васіна А.Ю., Желюк Т.Л., Попович Т.М. Національна економіка: навч. посіб. – Київ: Центр навчальної літератури, 2011 – 246 с.
4. Чечель О. Чинники формування моделі державного регулювання економічної політики // Економіка та держава. – 2009. – №12. – С. 102-105.
5. Адамовська В. С. Механізм державного регулювання економіки та вибір напрямку економічної політики в сучасних умовах господарювання // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2017 – №4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063> (дата звернення 12.09.2020).

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Особливості суспільного розвитку в умовах розвитку глобалізаційних процесів та особливості вітчизняного інформаційного простору вимагають посилення ролі держави в забезпеченні об'єктивної, достовірної інформації. Інформаційна політика більшості розвинутих країн зводиться до використання новітніх технологій в системі державного управління, побудови інформаційного суспільства, стимулювання наукових досліджень у галузі нових технологій, міжнародного співробітництва у сфері інформації та ін.

Державна інформаційна політика сучасних держав у глобалізованому світі має такі завдання: забезпечувати свободу інформації, сприяти розвитку нових інформаційно-комунікаційних технологій, цифровізації суспільних відносин, відкритішому управлінню суспільними справами.

Держава і суспільство забезпечують поліпшення умов навчання, праці, відпочинку та побуту населення, пріоритетність охорони здоров'я в діяльності уряду, запровадження здорового способу життя, вдосконалення медичної допомоги, розв'язання екологічних проблем та є відповідальними перед майбутніми та сучасними поколіннями за рівень здоров'я суспільства країни. В сучасних умовах в світовій галузі охорони здоров'я працюють 60 млн. фахівців, у тому числі 2,1 млн. фармацевтичного персоналу, 1,2 млн. стоматологічного персоналу, 16,7 млн. акушерського та сестринського персоналу, 8,7 млн. лікарів, тощо.

Факторами, що впливають на якість медичної допомоги, є своєчасність, адекватність, безперервність та наступність, доступність, результативність, дієвість, безпека, стабільність результату та процесу, задоволеність очікувань та потреби, постійне поліпшення та вдосконалення. В різних країнах та різних системах охорони здоров'я багато уваги приділяється контролю якості надання медичної допомоги. В арбітражні суди Європи щороку подається 10 тис. скарг, з

яких 52% - скарги на лікарські помилки. Кожен 10-й випадок лікування в Європі наносить шкоду пацієнтам. У США через помилки та недостатню якість щорічно гине 44-98 тис. пацієнтів [1].

Головною метою інформатизації служби охорони здоров'я є підвищення рівня інформаційного забезпечення кожного працівника, розвиток загальної інформаційної інфраструктури, використання можливостей інформатизації для всебічного розвитку науки, освіти [2].

Можливість комп'ютерного аналізу великих масивів даних є однією з важливих переваг використання інформаційних технологій. Головним критерієм досконалості медичної інформаційної системи є її спроможність під час наукових досліджень забезпечити проведення аналізу даних.

Щорічний індекс Euro Health Consumer Index в Європі (EHCI) є незалежним моніторингом охорони здоров'я в 36 країнах. Починаючи з 2005 року, це порівняння ключових цінностей у галузі охорони здоров'я з огляду на пацієнтів та споживачів, покращило розуміння європейської охорони здоров'я, розширило повноваження пацієнтів та допомогло подолати слабкі сторони. EHCI є сьогодні провідним суспільним показником ефективності національних систем охорони здоров'я. Дані дослідження Euro Health Consumer Index за 2019 рік представлені на рис.1.

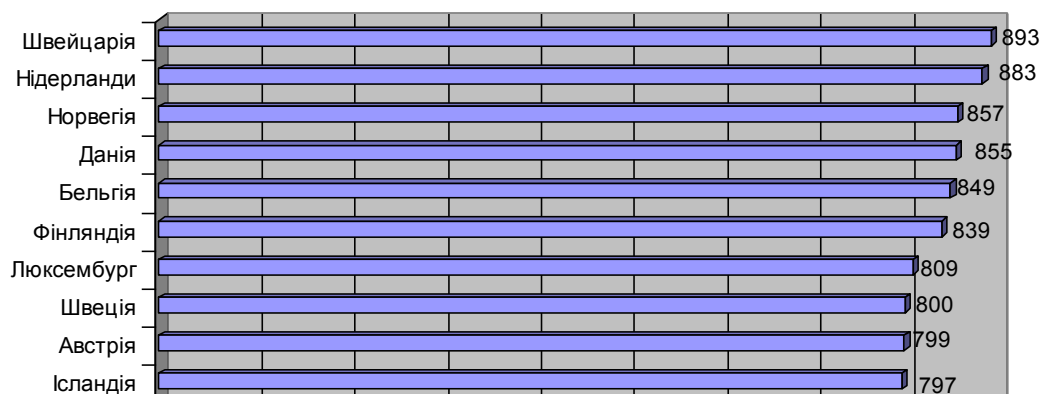

Рис. 1. Топ-10 країн-лідерів за даними Euro Health Consumer Index в 2019 році [3]

Швейцарія тривалий час користується міцною досконалою репутацією в галузі охорони здоров'я. У 2019 році це єдина країна, яка отримала рейтинг за доступність. Нідерланди постійно з 2005 року входять у першу трійку за загальним

рейтингом будь-якого європейського індексу. Норвегія протягом багатьох років повільно, але неухильно зростає в рейтингу ЕНСІ та в 2019 році зайняла третє місце. Найщедріша бельгійська система охорони здоров'я в Європі поєднала свою якість та звітність щодо даних, і посіла 5 місце в ЕНСІ 2019 (849 балів). Фінляндія зарекомендувала себе серед європейських чемпіонів, маючи найкращі результати за досить низьку вартість. Люксембург (7 місце, 809 балів), будучи найбагатшою країною ЄС, може дозволити собі побудувати власну комплексну систему охорони здоров'я. На відміну від Ісландії, Люксембург зміг скористатися своїм центральним розташуванням у Європі.

Усі національні системи охорони здоров'я, незважаючи на кількість агенцій та національних інститутів, відмінність в структурі охорони здоров'я мають наступні спільні правила: незалежність організацій; прозорість процесу прийняття рішень; забезпечення наукової обґрунтованості, які сформовані на принципах доказової медицини.

Розвинені країни (США, Австралія, Японія, Європа, Канада) впродовж тривалого часу мають комплексні програми інформатизації систем охорони здоров'я, які діють на території країни. З кожним роком кількість проектів в сфері інформаційних технологій охорони здоров'я в світі невинно збільшується. Інтеграція усіх інформаційних систем є головною метою таких програм.

В напрямку створення єдиних міжнародних стандартів в галузі оперативного доступу, обміну, зберігання медичних даних прийнято Еталонну модель передачі електронних медичних документів (записів) – стандарт ISO 13606-1:2008 Health informatics. Electronic health record communication. Part 1: Reference model [4].

Проект Stanford Translational Research Integrated Database Environment акумулює в собі сучасні стандарти та підходи проектування інформаційних систем. Метою проекту є створення єдиного централізованого банку медичних та біологічних даних, які використовують наукові співробітники та лікарі клінік й лабораторій Стенфордського університету, медичного центру Stanford University Medical Center.

Окрім розбудови національних інформаційних систем, світова спільнота має

досвід створення інформаційних систем на міжнародному рівні: Global Atlas (Глобальний атлас) і HealthMapper (Медичний картограф), які Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) використовує з 1990-х років. Інформаційні системи HealthMapper (містить демографічну та медико-санітарну інформацію, дані про освіту, розташування громад, дороги, доступ до безпечної води) застосовують для моніторингу низки інфекційних захворювань у понад 60 країнах в усіх регіонах ВООЗ.

Європа є світовим лідером щодо запровадження електронної охорони здоров'я (e-health). Завданнями такої системи є обробка інформації про пацієнта за допомогою інформаційних технологій, забезпечення, стандартизація страхового покриття незалежно від розташування. Метою e-health є забезпечення уніфікованої електронної картки здоров'я на всій території ЄС, об'єднання всіх національних інформаційних мереж здоров'я країн ЄС. Нині майже у всіх країнах-членах ЄС розроблені стратегії розвитку електронної охорони здоров'я з визначеними цілями і планами заходів. Інвестиції в межах програми e-health ЄС вже склали сотні мільйонів євро без врахування національних програм [4-5].

У багатьох країнах сфера електронної системи охорони здоров'я регулюється загальним законодавством, зокрема законами про права пацієнтів і про захист даних. Серед лідерів з розробки нормативно-правової бази, адаптованої до використання електронної охорони здоров'я – Велика Британія, Данія, Естонія, Норвегія, Словаччина., Фінляндія, Франція, Шотландія, Швеція [5].

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що успіху досягають країни, які мають чітку концепцію державної інформаційної політики, якісні правові акти, інформаційну структуру, а також ведуть постійний моніторинг і контроль за реалізацією основних завдань цієї політики.

Серед головних напрямків розвитку інформаційних технологій в сфері охорони здоров'я можна виділити мобільну охорону здоров'я (mHealth). персоналізовану медицину та інтерактивну охорону здоров'я (використання соціальних мережесервісів – технології Web 2.0). Рушійними чинниками для активної інформатизації охорони здоров'я в цьому випадку будуть створення

сприятливого інвестиційного клімату, визначення електронної охорони здоров'я пріоритетною сферою, і, як наступний крок, нормативно-правове забезпечення і затвердження необхідних стандартів для надання послуг електронної охорони здоров'я.

Література:

1. Москаленко В. Актуальні проблеми здоров'я та охорони здоров'я у III тисячолітті // Національна академія медичних наук України. URL: <http://amnu.gov.ua/aktualni-problemy-zdorov-ya-ta-ohorony-zdorov-ya-u-iii-tysyacholitti/> (дата звернення: 05.12.2020).
2. Негодченко В. Основні напрями державної інформаційної політики в Україні // Підприємництво, господарство і право. – 2016. - №4. – С.77-81.
3. Euro Health Consumer Index 2019. URL: <https://healthpowerhouse.com/publications/> (дата звернення: 01.09.2020).
4. Янчук Т.В. Використання сучасних інформаційних технологій в маркетинговому механізмі державного управління у регіональному розвитку // Економіка і організація управління. – 2017. - №2 (26). – С. 101-107.
5. Степанов В. Ю. Інформаційний простір охорони здоров'я України // Теорія та практика державного управління. – 2016. - №3(54). – С.1-5.

Мохова Ю.Л., к.н. держ.упр., доцент магістратури державного управління
Навчально-наукового інституту післядипломної освіти,
Донецький національний технічний університет
м. Покровськ, Україна

Орлова Н.С., д.н. держ.упр., професор,
тренер Регіонального центру підвищення кваліфікації Київської області
м.Київ, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Формування сучасної системи публічного управління в Україні відбувається в умовах розвитку трансформаційних процесів державного регулювання в різних галузях економіки. Створення соціальних, економічних, організаційних, правових передумов для проведення реформування та підвищення ефективності роботи органів державного управління обумовлене активним використанням в організації державної регуляторної політики інноваційних підходів.

Головними елементами досягнення стратегічних цілей в державному секторі та бізнес-середовищі є стратегії, програми, проекти розвитку. Однією із ефективних форм вирішення актуальних питань адміністрування та управління,

реалізації інноваційних проектів є управління проектами, яке швидко розвивається як актуальна та прогресивна управлінська технологія [1].

Управління проектами є одним з ефективних механізмів забезпечення державного управління. Основним завданням системи управління проектами в державному управлінні є максимізація результату при визначених умовах реалізації, досягнення всіх цілей відповідно до наявних ресурсів, бюджету, часових строків. Сучасні умови розвитку визначають необхідність існування трьох складових проектного управління: управління інноваціями, управління проектами, антикризове управління [2].

Для здійснення та розробки проектів, програм у сфері державного управління застосування методології управління проектами є доцільним через:

використання інструментів проектного менеджменту обумовлене втіленням та розробкою різних за багатоаспектністю та складністю державних програм;

концепція управління проектами може застосовуватись для реалізації проектів в усіх напрямках та галузях, тобто є універсальною;

застосування інструментів управління проектами дозволяє вирішити проблему відсутності відповідної координації між державними органами та структурами державної сфери;

проектний підхід підвищує контроль за виконанням завдань та полегшує оцінку результатів виконання через чіткий розподіл обов'язків, функцій, завдань, цілей;

громадяни можуть краще оцінити діяльність органу державної влади завдяки наявності в проектному підході зворотного зв'язку з населенням [3].

Безпосереднє відношення до процесу прийняття рішень та специфіки управління мають саме державні проекти. Реалізація національних програм реалізації проектів та стратегій, державної політики, при обмежених фінансових, матеріальних, людських ресурсах, надання послуг населенню є головним завданням уряду. До особливостей управління проектами на національному рівні можна віднести:

наявність відповідної нормативно-правової бази, правових норм для

державних установ, які виконують проекти;

значна кількість учасників процесу управління (громадяни, політичні діячі, державні службовці, засоби масової інформації, державні установи, тощо);

використання державних ресурсів для здійснення урядових проектів за рахунок коштів державного бюджету;

різні цілі оцінки призводять до різних результатів, що свідчить про відмінності під час оцінки організаційної спроможності реалізовувати проекти та діяльності проектів.

Отже, в процесі реалізації стратегічних планів публічних або приватних організацій важливим механізмом модернізаційної стратегії України є політика реалізації національних проектів [4].

Основою для запровадження у середньостроковій перспективі інноваційної моделі управління економічним розвитком, залучення значних обсягів інвестицій, здійснення економічних реформ в країні є національні проекти. В сучасних умовах пошуку адекватних сучасних інструментів модернізаційної існуючого державно-владного механізму зростає значущість та роль національного проектування. Серед принципів управління проектами в державному управлінні виділяють обов'язковість тендерних процедур, прозорість процесу, чітко визначений термін реалізації, пріоритет приватних інвестиційних коштів над бюджетними, партнерство у відповідних сферах з провідними світовими компаніями, проектний менеджмент в державному управлінні та ін.

Міністерство фінансів України в 2019 році на реалізацію 34 проектів спрямувало 2,3 млрд. грн., але для завершення цих проектів необхідне додаткове фінансування. Міжвідомчою комісією з питань державних інвестиційних проектів в 2020 році розглянуто 56 проектів, серед яких 12 нових проектів та 44 перехідних проекта з попередніх років [5].

Аналіз галузевої структури державних інвестиційних проектів свідчить, що в 2020 році розглянуто 2 проекти у сферах виробництва ракетно-космічної техніки, 2 проекти – у сфері освіти, 1 проект – у сфері функціонування органів державної влади, 1 проект – в галузі культури, 5 проектів – у сфері охорони здоров'я (рис.1.)

(на основі [5]).

Управління проектами активно використовується в системі публічного управління, але в процесі її реалізації наявні деякі недоліки: низька якість планування та розробки державних проектів, відсутність методології аналізу проектів, відсутність галузевих досліджень, відсутність стратегічного бачення потреб в державних інвестиціях на загальнодержавному рівні та на рівні головних розпорядників.

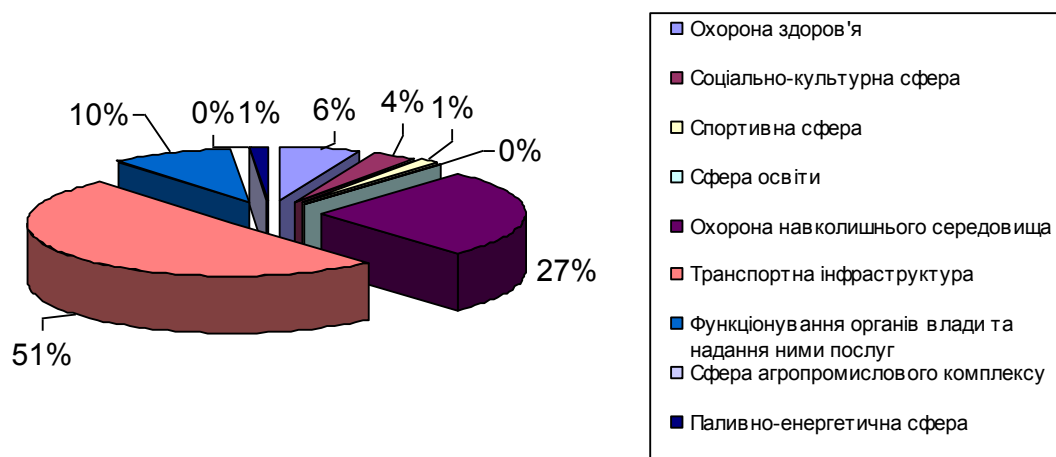

Рис.1. Структура державних інвестиційних проектів в 2020 році, %

Серед найбільших за вартістю інвестиційних проектів можна виділити проект «Створення енергетичного кластеру Чорнобильської АЕС» в галузі охорони навколишнього середовища (вартістю 36,28 млн. грн.), «Розвиток автомобільної дороги Н-31 Дніпро-Царичанка-Кобеляки-Решетилівка» в галузі транспорту (19,83 млн. грн.), «Створення єдиної системи авіаційної безпеки та цивільного захисту в Україні» в сфері функціонування органів влади та надання ними послуг (18,31 млн.грн.) (табл.1).

Для підвищення ефективності реалізації національних проектів необхідним є запровадження ефективної моделі управління фінансово-кредитними потоками, удосконалення організаційно-економічної моделі національного проектування, на засадах державно-приватного партнерства, залучення недержавних інвестиційних ресурсів, інтегрування процедури управління проектами до системи державного бюджетного та стратегічного формування та планування системи механізмів реалізації національних проектів.

Топ-5 державних інвестиційних проектів 2020 року, млн.грн.

Найменування проекту	Строки розроблення (реалізації) проекту	Загальна вартість проекту, млн.грн.	Обсяг фінансування передбачений державним бюджетом на 2019 рік, млн.грн.	Потреба коштів для завершення реалізації проекту, всього, млн.грн.
Створення енергетичного кластеру Чорнобильської АЕС	2017-2024	36,28	0,07	36,16
Розвиток автомобільної дороги Н-31 Дніпро -Царичанка-Кобеляки-Решетилівка. З 2018 фінансування за рахунок СФ ДБ	2017-2020	19,83	2,00	15,96
Створення єдиної системи авіаційної безпеки та цивільного захисту в Україні	2018-2022	18,31	4,75	13,56
«Будівництво сучасного лікувально-діагностичного комплексу Національної дитячої спеціалізованої лікарні «Охматдит»	2011-2021	4,98	0,67	2,14
Створення Національного культурно-мистецького та музейного комплексу «Мистецький арсенал»	2005-2035	4,18	0,02	3,73

Критеріальне виокремлення переліку національних проектів та їх обмежена кількість дозволить прогнозувати результати економічної політики, забезпечити додаткову стрункість системі державного управління, створити підґрунтя для повного структурування та інвентаризації наявних державних програм.

Література:

1. Непомнящий О. М. Проектне управління як механізм підвищення ефективності публічного адміністрування // Public Administration and National Security. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15391671993694.pdf> (дата звернення 23.11.2020).
2. Козаченко Т.П Публічне управління на засадах проектного менеджменту // Держава та регіони. – 2018. - №2(62). – С. 50-55.
3. Повна С.В. Методологія проектного менеджменту в управлінні державними інвестиційними проектами // Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток. – 2017. - №1(3). – С. 101-107.
4. Олійник Р. Ю. Проектний менеджмент: особливості ключових концептів та застосування у публічному секторі // Право та державне управління. – 2019. - №2(35). – Т.2. – С.147-151.

5. Міжвідомча комісія з питань державних інвестиційних проектів розглянула нові проекти на 2021 рік // Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mizhvidomcha-komisiya-z-pitan-derzhavnih-investicijnih-proektiv-rozglyanula-novi-proekti-na-2021-rik> (дата звернення 23.11.2020).

Проблеми забезпечення ефективності державної влади і публічного управління

Булгакова О.В., доцент, к.е.н., зав.кафедри державно-правових дисциплін
Донецький юридичний інститут МВС України
м. Кривий Ріг, Україна

Фоміна О.О., доцент, к.е.н., докторант кафедри УФЕБ
Донецький національний технічний університет
м. Покровськ, Україна

СТАНДАРТИ НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ ЯК МІРА ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Система публічного адміністрування набуває ефективності за умови сталого суспільного розвитку. Особливої актуальності проблема набуває в період інформатизації суспільних відносин та всеохоплюючих процесів глобалізації, які, не тільки формують єдине поле взаємодії інтересів різних соціально-економічних систем сучасних суспільств, а й демонструють високий ступінь необхідності в інформаційних інструментах, які спроможні забезпечувати універсальну взаємодію різних політичних, економічних, соціально-культурних просторів. Саме інформаційні інструменти в публічному просторі здатні забезпечити ефективну систему створення, накопичення, зберігання та передачі інформації, необхідної для прийняття відповідних управлінських рішень, спрямованих на досягнення та забезпечення високого рівня соціальних стандартів життя людей та громад.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, їх глибока інтеграція у всі сфери життя не можуть оминути найбільш динамічні процеси перетворення публічного управління відповідно до запитів сучасного інформаційного суспільства. Зокрема цей запит спрямовано на формування соціально орієнтованих стандартів надання адміністративних та інших публічних послуг в електронній формі.

Основною метою запровадження надання адміністративних послуг в електронному форматі є досягнення високого рівня ефективності управлінських процесів в публічному адмініструванні. Разом з тим, слід розуміти, що впровадження он-лайн адміністративних послуг вимагає зміни системи її надання, виникає потреба оптимізації структури цієї системи, перегляду етапів та процесів

взаємодії органів публічної влади, налагодження системи електронної взаємодії відповідних електронних баз даних та інше. Відомо, що публічні послуги надаються органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, установами та організаціями сфери публічного управління та адміністрування.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про адміністративні послуги» адміністративна послуга представляє собою «результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону» [1]. Цей же Закон статтею 4 визначає державну політику та основні якості надання адміністративної послуги, що зводяться до легітимності (законності та юридичної визначеності), стабільності і своєчасності, відкритості і доступності, прозорості і захищеності, раціональності, справедливості, неупередженості [1]. Дотримання державної політики надання адміністративних послуг вимагає, перш за все, повноти та достовірності отримуваної інформації, яка необхідна для прийняття рішення з приводу надання послуги, а по-друге виконання Закону, зокрема частини 2 статті 10, надавачем послуг щодо граничного терміну виконання запиту (не більше 30 календарних днів) [1].

Також доцільно висвітлювати питання характеру надаваної адміністративної послуги, а саме якості, доступності та зручності та критеріїв їх оцінки. Розроблені критерії оцінки якості мають корелювати із стандартами надання зазначених послуг. Тут слід користуватись Концепцією розвитку системи надання адміністративних послуг в Україні [2], де критерії оцінки якості зводяться до наступних:

- результативності: задоволення потреб фізичної або юридичної особи в адміністративній послугі (прийняття адміністративного акта);
- своєчасності: надання послуги в установлені законодавством строки;
- доступності: територіальна близькість надавача послуг до споживачів послуг, наявність відповідної інфраструктури;
- зручності: урахування інтересів і потреб споживачів послуг у процесі

організації їх надання, зокрема вибір способу звернення (звичайною або електронною поштою тощо), запровадження «єдиного вікна», вдосконалення порядку оплати адміністративної послуги;

- відкритості: розроблений дієвий механізм щодо процедури надання певної адміністративної послуги, визначеність і доступність інформації про посадових осіб та виконавців, відповідальних за надання тих чи інших адміністративних послуг, перелік документів із зразками заповнення/оформлення для отримання послуги, розмір та порядок здійснення оплати за послугу (така інформація може міститися на стенді установи/організації або на її сайті; також не виключеною є можливість отримання інформації телефоном, поштою, на email) та можливість отримати кваліфіковану консультативну допомогу;

- поваги до особи: шанобливе ставлення до споживачів послуг, створення умов рівності, інклюзії всіх громадян, забезпечення побутових зручностей в установі/організації;

- професійності персоналу: високий рівень компетенції працівників установи/організації надавача адміністративних послуг [4].

Всі означені складові було достатньо успішно реалізовано через запровадження стандартів діяльності Центрів з надання адміністративних послуг, які функціонують в структурі місцевих виконавчих адміністрацій. Наразі станом на 01.01.2020 в Україні функціонувало 797 і 51 територіальних підрозділів, 161 відокремлене робоче місце та 8 мобільних ЦНАП [5].

Підходи до формування стандартів надання електронних послуг слід шукати у визначенні того, що слід визнавати електронною послугою. Концепція розвитку системи електронних послуг в Україні надає наступне визначення: «електронна послуга – адміністративна та інша публічна послуга, що надається суб'єкту звернення в електронній формі за допомогою засобів інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем» [2].

За даними Уряду органи державної влади та органи місцевого самоврядування вже зараз через різні інформаційні ресурси та портали «надають понад 2 тисячі послуг, але 91,5% населення України не користуються публічними

послугами он-лайн» [6]. За даними Державної служби статистики у 2019 році 17678 (94,7%) установ органів державної влади та місцевого самоврядування мали доступ до мережі Інтернет, 3853 установи надавали можливість використання інструментів електронної демократії, а саме «Е-звернення», «Е-петиція», «Е-консультація» тощо. Було розглянуто 858682 «Е-звернення» або 98,3% від їх кількості, оприлюднено 11399 «Е-консультацій» [7]. Тобто органи державної влади та органи місцевого самоврядування вже впровадили необхідні інструменти «Е-демократії» та надають повноцінні адміністративні послуги через мережу Інтернет.

Слід зауважити, що в Україні надання електронних послуг запроваджено на різних інформаційних сайтах органів влади та мають різне оформлення, різні інтерфейси, засоби електронної ідентифікації, що не забезпечує реалізації критеріїв зручності і доступності для більшості громадян. Вирішення зазначеної проблеми потребує значних витрат часу з пошуку відповідного ресурсу, через який можна отримати послугу, вимагає певного рівня знань про систему пошуку в мережі Інтернет та про структуру відповідного інформаційного ресурсу, а також про порядок формування електронного звернення або заповнення електронної заявки. Більше того, деякі ресурси можуть затребувати додаткового завантаження електронних документів з боку того, хто звертається за електронною послугою, що ускладнює процес отримання електронної адміністративної послуги.

Тож можна констатувати, що запровадження стандартів надання електронних послуг не можливе без проведення належного реінжинірингу технології надання послуг з використанням єдиного підходу до кожного виду адміністративної послуги при переведенні їх на автоматизовану платформу, це забезпечить достатній рівень зручності та не буде викликати відчуття невпевненості у користувачів – споживачів адміністративних послуг.

Наразі Уряд України декларує, що саме цифровізація адміністративних послуг є пріоритетним напрямом підвищення ефективності публічної влади в сфері соціальної відповідальності із забезпечення високих стандартів рівня життя громадян. Відповідно, стандарти надання адміністративних послуг повинні передбачати перш за все стандартизацію процесу формування логічної цифрової

моделі, яка скоротить витрати часу на взаємодію різних органів державного управління та на очікування результату від такої послуги.

Висновок. Стандартизація надання електронних адміністративних послуг повинна базуватись: по-перше, на стандартних моделях тих чи інших послуг; по-друге, на визначеному механізмі надання послуги органами публічної влади за допомогою відповідного електронного ресурсу; по-третє, порядку отримання відповіді на запит адміністративної послуги; по-четверте, наявності інструментів вимірювання рівня задоволення очікування громадян.

Література:

1. Закон України «Про адміністративні послуги» № 5203-VI від 06.09.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні» № 918-р від 16.11.2016 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-%D1%80#Text>.
3. Берназюк О. Адміністративні електронні послуги: поняття та умови впровадження в Україні. Підприємництво, господарство і право. №5. 2019. С.196-199. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/37.pdf>
4. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Стандартизація надання адміністративних послуг в Україні. Університетські наукові записки. №2 (42). 2012. С.77-81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2012_2_13
5. Інформація щодо центрів надання адміністративних послуг у регіонах України (станом на 01.01.2020). Департамент регуляторної політики та підприємництва. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства в Україні. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=288da497-975a-4de1-9bb0-7ad77b80fba9&title=InformatsiiaSchodoTsentrivNadanniaAdministrativnikhPoslugURegionakhUkraini-stanomNa01-110-2019->
6. Розвиток електронних послуг. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/rozvitok-elektronnih-poslug>
7. Використання інструментів електронної демократії органами державної влади та місцевого самоврядування у 2019 році. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/infs/arh_vied_u.htm

СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В сучасних умовах функціонування соціально-економічної системи суспільства безпосередньо пов'язане з рівнем захищеності держави від загроз різного характеру. У масштабах країни необхідність забезпечення економічної безпеки є ключовим завданням, для вирішення якої держава повинна вживати комплекс заходів і проводити відповідну політику для управління і підтримки необхідного стану національної безпеки. Забезпечення економічної безпеки України є одним з головних чинників розвитку держави і підвищення життєвого рівня населення і, з іншого боку, виступає гарантом економічної незалежності країни. Тому оцінка поточної ситуації, яка проводиться шляхом аналізу основних показників економічної безпеки, є необхідною умовою для виявлення актуальних проблем економічної безпеки України та встановлення шляхів їх вирішення.

Економічна безпека держави є невід'ємним елементом загальної безпеки країни. Її забезпечення на належному рівні гарантує економічну стабільність держави і суспільства, гідний рівень життя населення, перспективи подальшого соціально-економічного розвитку. У найбільш загальному розумінні під економічною безпекою розуміють стійкість економіки країни по відношенню до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз [1, с. 85].

Виділимо такі рівні економічної безпеки (рис. 1) [2, с. 37].

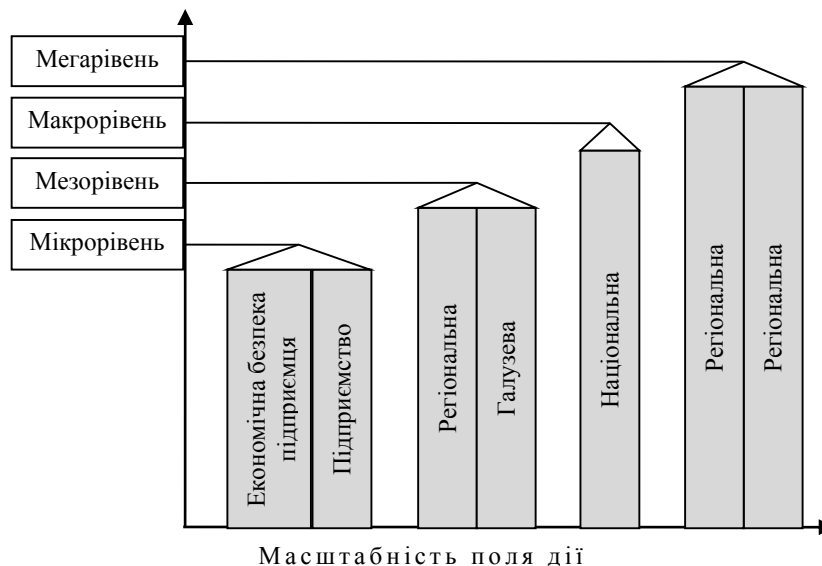

Рис. 1. Рівні економічної безпеки

По суті стан економічної безпеки країни характеризує загальний рівень економіки держави; наявність і рівень загроз державі, суспільству і особі; ефективність економічної політики держави й державного регулювання економіки; повноту реалізації функції держави тощо (рис. 2) [3, с. 40, 4, с. 21].

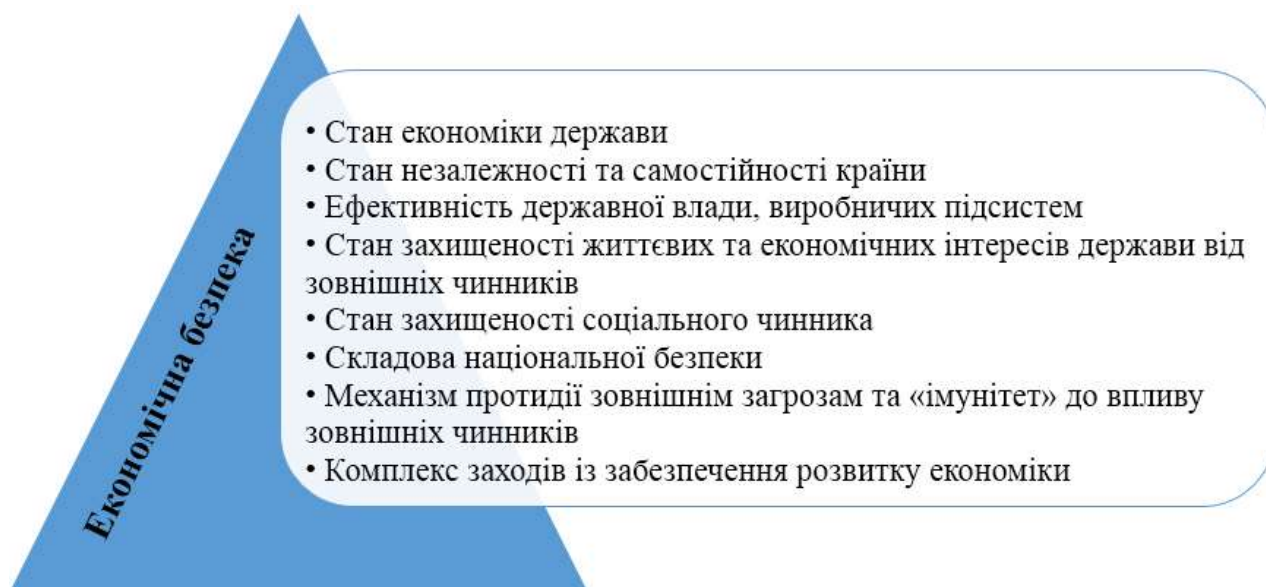

Рис. 2. Основні напрями визначення категорії «економічна безпека»

Для оцінки рівня економічної безпеки держави використовується безліч

різних систем критеріїв, показників та індикаторів. Критерії та показники економічної безпеки можуть бути як якісними, так і кількісними. Головна умова їх вибору – можливість оцінити стан і перспективи розвитку економіки. Для практичного застосування в процесі оцінки економічної безпеки значення мають не стільки самі критерії та показники, скільки їх порогові значення – граничні величини, недотримання рівня яких перешкоджає розвитку різних елементів системи, призводить до формування негативних, руйнівних тенденцій в економічній безпеці.

Більшістю дослідників економічної безпеки було зроблено висновок, що основними структурними елементами економічної безпеки (їх необхідно застосовувати при аналізі економічної безпеки України) слід вважати: сировинно-ресурсну безпеку; енергетичну безпеку; фінансову безпеку; соціальну безпеку; інноваційно-технологічну безпеку; продовольчу безпеку; зовнішньоекономічну безпеку [5, с. 86].

Економічна безпека в сучасному уявленні в силу різноманітності і масштабності прояву загрозливих чинників для України найбільш повно і системно характеризується двома домінуючими компонентами:

- можливістю національної економіки забезпечувати свій вільний, незалежний розвиток і утримувати стабільність граничного суспільства і його інститутів, а також необхідний і достатній оборонний потенціал країни при всіляких несприятливих умовах і варіантів розвитку подій;
- здатністю української держави та її економіки забезпечувати захист національних економічних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз, реалізовувати адекватні заходи щодо їх попередження і парирування в інтересах збереження тенденцій стабілізації соціально-економічного розвитку та сталого зростання економіки.

Виділимо загрози економічній безпеці України: деградація і виснаження природно-ресурсного потенціалу; руйнування виробничо-технічного потенціалу; дестабілізація фінансової бази країни; зниження трудового та інтелектуального потенціалу; неадекватність нормативно-законодавчої бази; зниження

управлінської та виконавчої дисципліни; порушення міжрегіональних фінансових потоків; втрати ринків або порушення в системі транспортно-комунікативного та інфраструктурного забезпечення; погіршення економічного стану навколишнього середовища; зниження рівня життя населення; зростання безробіття і ослаблення трудової мотивації; криміналізація суспільства та економічної діяльності; загострення міжетнічних, міжконфесійних та інших подібних протиріч [6, с. 181].

Гострою проблемою залишається висока енергетична залежність України від імпортних поставок енергоресурсів – імпортовані нафта і природний газ за останні роки складали більше 60% загального обсягу використовуваного палива. Отже, енергетична безпека являється досить вразливою складовою економічної безпеки України.

В зовнішньоекономічній сфері – незбалансована структура імпорту та експорту України. Імпорт тяжіє до споживацьких тенденцій, за яких на територію України ввозиться в основному готова продукція іноземних виробників. Проте в експорті домінує сировинна складова, де в основному вивозяться товари з низьким ступенем переробки та мінеральна сировина [7, с. 98]. Надзвичайно малою в загальному обсязі експорту залишається частка наукомісткої та високотехнологічної продукції, що має негативний вплив на показники зовнішньоторговельного балансу країни. В цілому Україна імпортує товарів більше, ніж експортує [8].

Для розвитку економіки країни негативний ефект також має відсутність належного співробітництва уряду з промисловцями по загальному узгодженню державної політики та недостатній рівень роботи по створенню механізмів з розвитку венчурних підприємств для впровадження інновацій у виробництво. В країні діють високі ставки кредитування середнього та малого бізнесу, в належній мірі не приділяється увага галузям високотехнологічного виробництва, які можуть стати драйвером економічного зростання.

Отже, економічна безпека держави вимагає наявності у неї достатніх ресурсів для реалізації відтворювальних процесів у всіх сферах прикладання суспільно корисної праці, забезпечення стабільності суспільного ладу, а також незалежності,

тобто можливості самостійно формувати і здійснювати внутрішню і зовнішню політику.

На даному етапі розвитку України економічна безпека забезпечується на недостатньому рівні, а поліпшення поточного становища вимагає постійного контролю й активної політики держави щодо протистояння як зовнішнім, так і внутрішнім загрозам. Забезпечення національних інтересів економічної безпеки – найважливіша функція держави, реалізація якої неможлива без постійного моніторингу рівня економічної безпеки і системи механізмів саморегулювання і регулювання (державних органів та інститутів ринку).

Література:

1. Економічна безпека України: стан, проблеми та перспективи: тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (22 квітня 2016 р.) / упор. Л. М. Томаневич. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – 360 с.
2. Урба С. І. Теоретичні аспекти дослідження суті економічної безпеки / Економіка та управління національним господарством. Вип. 34. 2018. С. 33-38.
3. Скорук О. В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення / Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Вип. 6. Част. 3. 2016. С. 39-42.
4. Попадинець Н. М. Основні чинники забезпечення економічної безпеки України / Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Вип. 2 (118). 2016. С. 20-23.
5. Гримак О.Я., Вовк М. В. Фінансовий аспект економічної безпеки України / Економічна безпека України: стан, проблеми та перспективи (тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції). Львів. Львівський державний університет внутрішніх справ. 2016. 85-86.
6. Шевчук І. В. Загрози економічній безпеці України в умовах політико-економічних реалій / Державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку. Університетські наукові записки. 2018. №65. С. 175-185.
7. Пономаренко Т. С. Экономическая безопасность Украины / «Управління розвитком». 2013. №19 (159). С. 95-98.
8. Юрій Віннічук. Чому Україна бідна? URL: https://biz.censor.net/resonance/3117488/chomu_ukrana_bdna (дата звернення - 28.11.2020).

Грицишен Д.О., проф., д.е.н., декан факультету
публічного управління та права
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир, Україна
Лисак С.П., здобувач
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир, Україна

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК ОБ'ЄКТУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

«Наукову розробку цього поняття почали у 1945 р. американські дослідники так званої “білокомірцевої” злочинності, до якої були причетні високопоставлені особи у сфері бізнесу. Потім до цих злочинів стали відносити кримінальне ухиляння від сплати податків, комп'ютерні та інші злочини ринкової економіки, що завдавали збитків окремим групам, секторам економіки, підприємницькій діяльності й державі» [2, с.45-59].

Варто зауважити, що в науковій літературі та нормативно-правових актах різних країн поняття економічні злочини вживається по різному, зокрема: злочини в економічній сфері, злочини в економіці, злочини економічної діяльності. «У тих країнах, де норми про економічні злочини виокремлені в самостійні розділи кримінального закону, ці розділи мають такі назви: економічні злочини (Угорщина, Молдова, Монголія); злочини у сфері економічної діяльності (Казахстан, РФ); злочини у сфері економіки (Польща); злочини проти порядку здійснення економічної діяльності (Білорусь); злочини проти економічної діяльності (Вірменія); злочини та кримінальні проступки у сфері економічної діяльності та підприємництва (Литва). При цьому кримінальні закони деяких країн додатково, на рівні окремих глав, виокремлюють злочини проти фінансової системи держави. Наприклад, у КК Грузії існує глава XXVI «Злочини проти підприємницької чи іншої економічної діяльності» та глава XXVII «Злочини у грошово-кредитній системі»; у КК Польщі – розділ XXXVI «Злочини у сфері економіки» та розділ XXXVII «Злочини у сфері обігу грошей та цінних паперів»» [1, с. 250].

Визначення сутності економічних злочинів є важливим з наступних причини:

- по-перше, дозволяє окреслити об'єкт дослідження та визначити його

властивості з позиції формування нового теоретичного знання;

- по-друге, визначає місце економічної злочинності в системі об'єктів державного управління;

- по-третє, ідентифікує сфери державної політики, які пов'язані із боротьбою з економічними злочинами;

- по-четверте, визначає значення економічної злочинності в суспільних відносинах як загрози національній безпеці.

Для цілей державного управління є потреба у обґрунтування комплексного підходу до сутності економічної злочинності, яке б врахувало наступні позиції:

- по-перше, економічні злочини як соціальне явище;

- по-друге, економічні злочини як об'єкт системи права;

- по-третє, економічні злочини як об'єкт державного управління та державної політики.

Крім того, важливим моментом при формування комплексного підходу до сутності економічної злочинності варто врахувати як сферу посягання так і наслідки і мету економічних злочинів.

З позицій різних підходів, а саме: соціально-економічних позицій, з позицій кримінального права, державного управління та національної безпеки, пропонуємо наступні тлумачення економічної злочинності:

- економічна злочинність як соціально-економічне явище: економічна злочинність – це соціально-економічне явище, яке полягає в суспільно небезпечній діяльності, яка здійснюється учасниками економічних відносин через порушення законної діяльності або здійснення незаконної діяльності та призводить порушення інтересів економічних агентів (держава, суб'єкти господарювання, населення, міжнародні партнери та інші), принципів економічної свободи та дисбалансу в суспільних відносинах;

- економічна злочинність як об'єкт кримінального права: вид злочинної діяльності особи або групи осіб, які здійснюють суспільно-небезпечні діяння в сфері економічної діяльності через законну та незаконну діяльність з метою отримання економічних вигід та порушуючи права інших осіб та призводячи до

економічних збитків;

- економічна злочинність як об'єкт державного управління: Економічна злочинність є об'єктом державного управління, що проявляється як соціально-економічне явище, що переслідується законом, адже має на меті отримання незаконної економічної вигоди особою чи групою осіб, суб'єктом господарювання або іншими особами та реалізується через законну та незаконну економічну діяльність та чинить вплив на суспільні відносини, що загрожує національній безпеці держави;

- економічна злочинність як загроза національній безпеці: економічна злочинність є загрозою національній безпеці держави, адже чинить вплив на суспільно-економічні відносини, що призводить дисбалансу економічної системи, соціально-економічні наслідки чого викликають ризики для їх безпеки.

В цілому запропонований підхід дозволяє в комплексі підійти до вивчення економічної злочинності, сформувати теоретико-методологічну конструкцію державного управління протидії економічній злочинності та визначити її місце в загрозах національній безпеці.

Література:

1. Дудоров О. О. Класифікація економічних злочинів у кримінальному праві України та США: основні підходи / О. О. Дудоров, Д. В. Каменський // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. - 2014. - № 4(1). - С. 245-253.

2. Sutheland E.H. White Collar Criminality / E.H. Sutheland // American Sociological Review. – V. – 1940. – P. 1-12 ; Sutherland E.H. Is «White Collar Crime» Crime? / E.H. Sutheland // American Sociological Review. – 10, 1945. – P. 132-139

Квочка Я.Є., слухачка магістратури держуправління
Донецький національний технічний університет
м. Покровськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ АДАПТАЦІЇ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ

Прийняття концепції сталого розвитку, інтеграція до Євросоюзу вимагають від України запровадження нових моделей та інструментів для ведення бізнесу. За кордоном поширена взаємодія між державою, бізнесом та суспільством, саме вона

дає можливість створити стабільні умови для подальшого розвитку. Ці аспекти призвели до того, що в Україні почали застосовувати інтегровану модель обліку та звітності як інструмент сталого розвитку.

Досвід зарубіжних країн показує, що найбільші світові компанії долучились до запровадження звітності в інтегрованому форматі. За даними Реєстру нефінансових звітів який ведеться на порталі Corporateregister.com [1] у світі зареєстровано 18 616 компаній, які підготували 109 332 звіти та претендують на роль інтегрованих. При цьому, наприклад, Шандова Н. В. вважає, що «нефінансова звітність в Україні знаходиться на етапі активного розповсюдження і має значний незадіяний потенціал. Ключову роль в залученні бізнесу до цього процесу має розвиток мережі Глобального договору ООН» [2].

Завданням дослідження є оцінка переваг та недоліків впровадження інтегрованої звітності в різні економічні системи, визначити шляхи удосконалення недоліків. Методи дослідження ґрунтуються на використанні аналізу та синтезу, індукції і дедукції, абстрагування та конкретизації, зборі та систематизації інформації.

У монографії Корягіна та Куцика йде мова проте, що «загальне поняття інтегрованої звітності, якого дотримуються значна кількість дослідників в сфері обліку, надане Комітетом з міжнародної інтегрованої звітності (IIRC), згідно визначення якого – це процес, який призводить до подання організацією відомостей, які виражаються у випуску періодичного інтегрованого звіту про створення цінності протягом певного часу. Інтегрований звіт являє собою стислий виклад інформації про те, як стратегії організації, управління нею, її діяльність та перспективи в контексті зовнішнього середовища, допомогли створити цінність в короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективі» [3].

Інтегрована звітність лише формується в Україні, досить мала кількість підприємств її використовує. Серед таких компаній можна виділити СКМ, ДТЕК, «Метінвест» і «Оболонь». При цьому, незважаючи на успіх інтегрованого обліку у світі, в Україні існують певні особливості його запровадження. Так серед основних труднощів використання цієї моделі слід виділити такі:

- здебільшого відсутність внутрішніх взаємозв'язків, що не дають змогу розкрити взаємозв'язки між стратегією та ризиком, фінансовою та нефінансовою звітністю та їх показниками;
- недостатня кількість інформації в економічній літературі щодо можливостей інтегрованої звітності як інструменту соціальної діяльності підприємства;
- майже не роз'ясненні питання з розробки методологічних засад відповідно до концепції сталого розвитку;
- відсутність чітких вимог до звітності;
- не визначені ризики бізнесу та їх вплив на сталий розвиток.

Компанія, яка вирішила впроваджувати інтегровану звітність, може зіштовхнутися з такими проблемами:

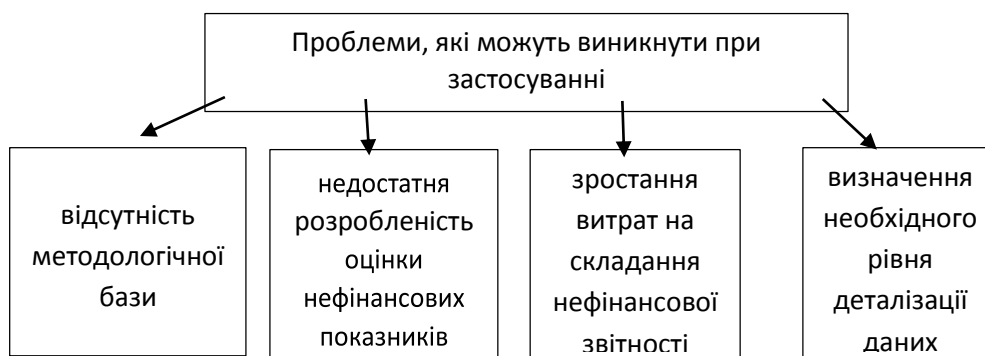

Рисунок 1. – Основні проблеми застосування інтегрованої звітності
Джерело: розроблено автором на основі [4]

Слід відзначити, що в нашій країні не існує єдиного підходу до побудови моделі інтегрованої звітності, яку можна було б застосовувати на всіх підприємствах України. Необхідність складання такої звітності зумовлено внутрішніми та зовнішніми факторами.

До внутрішніх факторів можна віднести те, що за допомогою такого виду звітності управлінський персонал та менеджери глибше починають розуміти взаємозв'язки між виробничим процесом та постачальниками певного виду матеріалів або послуг.

До зовнішніх факторів відносять можливість потенційних інвесторів отримати інформацію про підприємство не лише за минулий та поточний звітні

періоди, а й про майбутні фінансові показники, про можливість підприємства створювати новий вид продукції, задовольняти у повному обсязі попит на цей товар, як впливає діяльність цього підприємства на соціум, екологію та інше.

Відкритість даних дає змогу, не лише інвесторам, аналізувати показники компанії, а й всім зацікавленим у діяльності компанії.

Таким чином, для повного запровадження інтегрованої звітності необхідно на законодавчому рівні визначити та закріпити:

- методологічну базу з застосування інтегрованої звітності;
- оцінку нефінансових показників;
- необхідний рівень деталізації даних.

Витрати на складання нефінансової та інтегрованої звітності можуть бути покриті за рахунок інвесторів за для яких складається звітність. Тому, що відкриті підприємства з інтегрованою звітністю є найбільш привабливими для інвесторів, бо таким чином вони можуть прорахувати ризики пов'язані з інвестуванням.

Література:

1. Реєстр нефінансових звітів: сайт. URL:<https://www.corporateregister.com/>
2. Соціальна відповідальність: навчальний посібник. / Н.В. Шандова, Г.В. Жосан. – Херсон: вид-во ПП Вишемирський В.С., 2016. – 308с.
3. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності [Текст]: монографія / М.В. Корягін, П. О. Куцик. - Київ: Інтерсервіс, 2016. -276с.
- 4.Інтегрована звітність в системі управління підприємств: сайт. URL: <http://konf.amsfo.com.ua/integrovana-zvitnist-v-sistemi-upravlinnya-pidpriyemstv/>

Оленцевич Н.В., доц., к.е.н., доцент кафедри менеджменту і маркетингу
Київський національний лінгвістичний університет

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Одним із ключових завдань адміністративної реформи в Україні було створення дієвої системи державної влади та місцевого самоврядування, здатної забезпечити стабільний і збалансований розвиток суспільства на засадах демократії, соціальної справедливості та загальноцивілізаційних орієнтирів. Слід визнати, що починаючи з 1998 року, коли було схвалено Концепцію адміністративної реформи [1], у структурі і діяльності публічної влади в Україні

відбулись суттєві зміни. На рівні центральних органів виконавчої влади з'явилися органи, утворені не за традиційним галузевим принципом, а за більш сучасним функціональним призначенням, наприклад, Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів, Міністерство розвитку громад та територій України. Через запровадження електронної системи державних закупівель ProZorro забезпечено реалізацію принципу прозорості у використанні публічних фінансів. За допомогою масштабного створення центрів надання адміністративних послуг здійснено важливі кроки до забезпечення відкритості і доступності державного врядування для громадян. Станом на середину 2019 року в Україні функціонувало 796 центрів надання адміністративних послуг, а до кінця 2020 року їх кількість мала збільшитись до 1400 [2].

Разом з тим, залишаються невирішеними питання забезпечення своєчасної координації та взаємодії органів законодавчої і виконавчої влади, розмежування повноважень з формування та впровадження державної політики, закріплення сфер відповідних компетенцій та відповідальності між посадовими особами та органами державного управління і місцевого самоврядування. Але найбільш актуальною, як і раніше, залишається проблема низької ефективності публічної влади. Немає сенсу зосереджувати увагу на очевидних «провалах» останнього часу, таких, наприклад, як недолуге і нераціональне з точки зору поточної епідемічної ситуації використання майже 40 % коштів Фонду боротьби з COVID-19 на будівництво доріг, замість модернізації медичних установ і оснащення їх специфічним обладнанням для лікування хворих [3]; технічно не забезпечені і тактично не обґрунтовані рішення по запровадженню нової моделі енергетичного ринку у липні 2019 року, які спричинили кризу атомної енергетики і посилили незбалансованість між галузями енергетичної сфери [4;5] та інше. Цілком очевидним є те, що проблеми неефективності влади мають системний характер і потребують такого ж системного підходу до їх вирішення, як з точки зору теоретичного обґрунтування, так і практичної апробації.

Слід зауважити, що сама дефініція «ефективне публічне управління» є досить складним явищем, яке важко піддається однозначному тлумаченню. Внаслідок

цього у науковому середовищі сформувались різні підходи до оцінки ефективності публічного управління та пропонуються різні групи критеріїв для її визначення. Перш за все, предметом дискусій залишається сутність ефективності діяльності органів публічної влади, оскільки категорія «ефективність» широко використовується у загальному контексті, коли її синонімом виступає «раціональність». За таких умов оцінюється не сама ефективність як параметр або кількісний показник, а певна сукупність умов для її досягнення, які створюються або мають створюватися державними інституціями. Нерідко категорія ефективність ототожнюється з оцінкою якості державного управління, під якою, залежно від змісту і масштабів дослідження, розуміється різний діапазон характеристик держави і її інститутів.

Визнання публічного адміністрування як різновиду соціального управління з його специфічними цілями і функціональними формами дозволяє розглядати ефективність публічної влади як поєднання двох видів відносно автономного оцінювання: економічної та соціальної ефективності. Під час оцінки соціальної ефективності аналізується спроможність системи публічного управління забезпечити актуальні запити та потреби суспільства. З цієї метою використовуються порівняльні методики, галузево-функціональні оцінки та соціальні нормативи. Економічну ефективність публічного управління пропонується розглядати як функцію забезпечення громадян колективними благами, що визначається відношенням їх обсягів до алокації ресурсів. Рішення владних суб'єктів слід вважати економічно ефективними, коли найкращий результат досягається за умов залучення фіксованого обсягу ресурсів і заданого рівня ставлених витрат, або коли визначений результат досягається за найменшим рівнем витрат.

Загальним критерієм ефективності публічного управління у демократичних владно-політичних моделях виступає здатність органів влади в умовах обмежених ресурсів забезпечити задоволення потреб суспільства не абстрактно, а через задоволення потреб окремих громадян. Відповідно, підвищення ефективності системи публічного управління має відбуватись у якісному та кількісному вимірах.

У цьому контексті продуктивною для оцінки результативності дій влади є концепція суспільної цінності, основні положення якої було викладено у роботах М. Мура, Б. Боземана, П. Джексона у середині 90-х рр. XX ст. [6;7]. У загальному розумінні суспільну цінність (Public Value) можна визначити як цінність, що створюється діяльністю органів державної (публічної) влади. Прибічники концепції суспільної цінності до джерел її формування відносять сукупність різних характеристик діяльності органів влади [8]. Це, зокрема,

1) якість державних послуг, яка визначається через такі ознаки:

- доступність послуг;
- рівень задоволеності споживачів обслуговуванням;
- сприйняття суспільством значущості наданих послуг;
- справедливість у наданні послуг;
- витрати щодо надання послуг;

2) результати діяльності органів публічного управління, які оцінюються громадянами як на основі власного досвіду, так і через загальну оцінку ступеня реалізації цілей соціально-економічної політики або досягнення соціального ефекту. Найбільш характерними індикаторами досягнення певного соціального ефекту (як позитивного, так і негативного) є зміни показників якості життя, суспільного добробуту, соціальної захищеності.

Для оцінки соціального ефекту пропонується застосувати відомий в інституціональній теорії метод аналізу витрат і вигід (CBA – cost-benefit analysis). Він ґрунтується на співставленні вигід (соціальних ефектів або результатів), які можна отримати від використання бюджетних коштів і оцінити у грошовому виразі, з величиною бюджетних видатків на реалізацію відповідних функцій публічного адміністрування. Проте цей метод має певні обмеження, оскільки його використання можливе лише тоді, коли вигоди, що відображають соціальний ефект, мають вартісне значення, а таке буває не завжди;

3) довіра інститутам влади, яка має прояв через прихильність громадян до влади, готовність виконувати її рішення, підтримувати ті чи інші дії. Довіра є механізмом зворотного зв'язку, через який влада отримує сигнали щодо підтримки

або неприйняття обраного соціально-економічного курсу суспільством. Рівень довіри позитивно корелює зі станом громадської стабільності, що впливає на економічний, соціальний та психологічний добробут суспільства. У певному сенсі, довіра до інститутів публічного управління може розглядатись як один з проявів позитивних результатів діяльності органів державної влади, що стає наслідком колективного досвіду громадян. Визначальний вплив на формування такого досвіду справляє якість публічного управління і, зокрема, тих послуг і колективних благ, які надають громадянам органи державної влади.

Аналіз підходу до оцінки ефективності публічного управління на основі концепції суспільної цінності дозволяє зробити висновок про те, що закладені в її визначення критерії можуть виступати основою для проведення оцінки і самооцінки органів державної влади і місцевого самоврядування як уособлення публічної влади в Україні.

Література:

1. Указ Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні», ред. від 28.05.2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text> (дата звернення: 7.12.2020)
2. ЦНАПи для громадян та бізнесу. URL: <https://my.gov.ua/info/news/207/details>
3. Фонд боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками. Фінансові показники діяльності. URL: https://mof.gov.ua/uk/data_and_analytics-433
4. Новый рынок электроэнергии: как он будет работать и какие риски несет. URL: <https://hromadske.ua/ru/posts/novyj-rynok-elektroenergii-kak-on-budet-rabotat-i-kakie-riski-neset>
5. Сентябрьские законы: о деньгах, ЖКХ и атомной энергии. URL: <https://www.ostro.org/general/economics/articles/598280/>
6. Bozeman B. 2002. Public-Value Failure: When Efficient Markets May Not Do. *Public Administration Review* 62 (2): 145–161.
7. Jackson P. 2001. Public Sector Added Value: Can Bureaucracy Deliver? *Public Administration* 79 (1): 5–28.
8. Kelly G., Mulgan G., Muers S. 2002. Creating public value. The analytical framework to public sector reform, Strategy Unit, Cabinet Office, UK. URL: http://www.annual-report.gov.uk/files/pdf/public_value2.pdf.

Міжнародна діяльність. Міжнародне публічне управління

Ксендзук В.В., доц., к.е.н., доцент кафедри економічної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир, Україна

Ksendzук V., docent, dr, adiunkt w Katedrze Bezpieczeństwa Ekonomicznego, Zarządzania
Publicznego i Administrowania
Państwowy Uniwersytet „Politechnika Żytomierska”
m. Żytomierz, Ukraina

HANDEL ZAGRANICZNY A HANDEL MIĘDZYNARODOWY: RÓŻNICA I CECHY POJĘĆ W ZARZĄDZANIU PUBLICZNYM

Handel zagraniczny jest jednym z najważniejszych determinantów rozwoju gospodarczego kraju. W literaturze istnieje wiele definicji handlu międzynarodowego i handlu zagranicznego. Niektórzy autorzy nie rozróżniają danych pojęć i utożsamiają je. Jednak naszym zdaniem należy określić najważniejsze cechy odróżniające wyżej wymienione pojęcia. W tym celu przeanalizowano różne podejścia do traktowania handlu międzynarodowego i handlu zagranicznego przedstawione w literaturze.

Profesor nauk prawnych R. Ludwikowski dziedzinę handlu zagranicznego wyróżnia z handlu międzynarodowego. Według podejścia naukowca handel zagraniczny jest spojrzeniem ze strony jednego państwa, jego interesów, zobowiązań i regulacji [3].

Dudziński J. uzasadniając pojęcie handlu zagranicznego wskazuje, że on „zawsze jest rozpatrywany z punktu widzenia jednego kraju” (na przykład, handel zagraniczny Polski, Ukrainy, USA itd.). Natomiast pojęcie „handel międzynarodowy” jest przeciwnym i przez nie autor rozumie „wymianę grupy krajów (regionu) lub wszystkich krajów łącznie” (na przykład, o handlu UE-NAFTA, handlu między krajami rozwiniętymi i rozwijającymi itd.). „Przez handel zagraniczny rozumie się odpłatną wymianę towarów dokonywaną przez podmioty danego kraju z partnerami mającymi siedzibę za granicą” [1].

Natomiast J. Rymarczyk uzasadnia, że „Handel zagraniczny jest odpłatną wymianą towarów bądź usług z partnerami posiadającymi stałą siedzibę poza granicą celną państwa. Handel zagraniczny w wąskim znaczeniu odnosi się tylko do dóbr materialnych sprzedawanych za granicę lub nabywanych za granicą. W znaczeniu szerokim handel zagraniczny obejmuje także obroty majątkowo-kredytowe oraz obroty bieżące, na które,

oprócz wymiany towarowej, składają się sprzedaż i zakup za granicę dóbr niematerialnych, usług oraz zobowiązania wynikające z ruchu ludności poza granicę, utrzymania własnych placówek dyplomatycznych za granicą i inne” [4].

Nieco inne spojrzenie na tą kwestię prezentuje A. Zielińska-Głębocka, która stwierdza, iż „handel międzynarodowy należy do najstarszych form współpracy gospodarczej między krajami i oznacza przepływ dóbr (eksport i import) związany z przekraczaniem granic” [5].

W. Koziół rozpatruje pojęcie handlu zagranicznego ze strony regulacji i twierdzi, że „Handel zagraniczny dokonywany na rynkach zorganizowanych, gdzie transakcje dokonywane są w określonym stałym miejscu i czasie. Wówczas też ściśle określona jest formuła transakcji. Gdy warunki te nie są spełnione można mówić o rynkach nieorganizowanych” [2].

Naszym zdaniem, trzeba rozpatrzeć jeszcze jedną osobliwość handlu zagranicznego odróżniającą transakcje w sferze światowej, międzynarodowej a strefie Unii Europejskiej.

Handel zagraniczny kraju to jest zakup i sprzedaż towarów (usług), w ramach których przedmiot transakcji przekracza granice kraju, chociaż nie muszą już to być granice celne.

Według analizowanych pozycji literaturowych w handlu zagranicznym między krajami Unii Europejskiej pojęcie eksportu jest zastąpione definicją „dostawa wewnątrzwspólnotowa” albo „dostawa wewnątrzunijna”, natomiast termin import określeniem „nabycie wewnątrzwspólnotowe” albo „nabycie wewnątrzunijne”. Po przystąpieniu Polski do UE (1 maja 2004 r.) handel zagraniczny i międzynarodowy nie straciły znaczenia, wręcz odwrotnie, stały się istotne dla zarówno gigantów biznesowych gospodarki, jak i małego oraz średniego biznesu. Natomiast pojęcia jakimi operuje się w sferze handlu zagranicznego (w tym importu i eksportu) otrzymały nowe znaczenia.

W związku z akcesją Polski do UE na określenie i rozróżnienie obrotu międzynarodowego w literaturze wyróżnia się:

- obrót wewnątrzunijny – odbywający się pomiędzy członkowskimi państwami Unii Europejskiej;

– obrót pozaunijny – odbywający się pomiędzy przedstawicielami kraju członkowskiego Unii Europejskiej (np. Polski) oraz przedstawicielami krajów nienależących do UE.

Dokonując porównania przedstawionych poglądów naukowców, można stwierdzić, że wszystkie podejścia analizują definicję handlu zagranicznego w przeciwstawieniu z terminem handel międzynarodowy. To powoduje, że niezbędnym jest określenie cech handlu zagranicznego odróżniających go od handlu międzynarodowego i wyodrębniających w systemie gospodarki państwa. W szczególności do takich cech zaliczyć można:

- handel zagraniczny to działalność podmiotów gospodarczych kraju związana z handlem z podmiotami innych krajów świata;
- transakcje handlu zagranicznego podlegają regulacji prawnej według ustawodawstwa zarówno krajowego, jak i międzynarodowego, uwzględniając potrzeby gospodarki narodowej;
- poszczególnymi elementami handlu zagranicznego są: umowy handlu zagranicznego, cła, podatki importowe, ulgi na eksport, kursy walut, kredyty eksportowe, finansowanie produkcji eksportowej itd.

Oprócz tego, w kraju, który przystępuje do UE zmienia się podejście w zakresie pojawiania się dodatkowych form związanych z handlem wewnątrz i poza granicami zjednoczenia.

Przeanalizowano pojęcia handlu zagranicznego oraz określono cechy handlu zagranicznego odróżniające go od handlu międzynarodowego i wyodrębniające w systemie gospodarki państwa. Takie podejście niezbędne do stosowania przez rząd w zakresie tworzenia metod zarządzania publicznego oraz jednostki gospodarcze na etapie planowania działalności zagranicznej i zabezpiecza efektywność dalszych rozważań przedsiębiorstw z powodu uzasadnienia wyboru konkretnych form handlu zagranicznego.

Література:

1. Dudziński J. Podstawy handlu zagranicznego, Difin SA, Warszawa 2010, 260 s.
2. Kozioł W. (red.), Handel zagraniczny operacje, rozliczenia, regulacje: praca zbiorowa, Wydawnictwo naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004, 328 s.

3. Ludwikowski R.R. Handel międzynarodowy z wyborem źródeł, 3. wydanie, wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2012, 541 s..
4. Rymarczyk J., Handel zagraniczny organizacja i technika, PWE, Warszawa 2012.
5. Zielińska-Głębocka A., Wprowadzenie do ekonomii międzynarodowej. Teoria handlu i polityki handlowej, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1997.

Нестерчук Д.А., магистрант,
Тарарышкина Л.И., доцент, к. э. н., доцент кафедры таможенного дела
Белорусский государственный университет
г. Минск, Республика Беларусь

ФОРМИРОВАНИЕ ОБЩЕГО ФИНАНСОВОГО РЫНКА ЕАЭС

Одним из важнейших направлений развития евразийской экономической интеграции является формирование общего финансового рынка. Финансовый рынок – это обязательный компонент, так называемая базовая платформа интеграции, необходимая для эффективного взаимодействия стран ЕАЭС. Формирование общего финансового рынка необходимо для укрепления дальнейшего тесного сотрудничества в целях обеспечения мощного импульса и экономического роста стран-участниц ЕАЭС. Чем выше экономический потенциал, тем проще участникам создать общие структуры для скоординирования действий в формировании финансового рынка. Именно формирование общего финансового рынка ЕАЭС является одним из важнейших направлений интеграции, а решение задач в данной области помогает эффективно использовать капитал.

Из-за ужесточения санкций западных государств, а также последствий мирового финансового кризиса, в частности, ограничения доступа к иностранным источникам вопрос формирования общего финансового рынка актуален и требует передовых подходов в развитии финансовой системы. Для этого необходимо диверсифицировать риски, повысить конкуренцию и устранить барьеры во взаимном доступе [1].

Из общего количества препятствий на 2020 год насчитывается 37 ограничений, 18 барьеров и 14 изъятий. Если посмотреть в разрезе по странам, то некоторые препятствия действуют в нескольких странах союза: Россия – 52, Казахстан – 49, Беларусь – 47, Армения – 46, Кыргызстан – 44. Большая часть

препятствий приходится на техническое регулирование (18), энергетическую политику (13), транспортную политику (6), налоговую политику (5) [1].

Например, в Беларуси по некоторым товарам применяются разные ставки налога на добавленную стоимость (НДС) на отечественные и импортируемые товары, а в Кыргызстане продукты питания освобождены от НДС. В других государствах-членах ЕАЭС сельскохозяйственные товары облагаются по ставке НДС в размере 12% [1].

Для выхода на международные рынки, а также для расширения бизнеса именно таможенная территория ЕАЭС служит площадкой, где инвесторы могут комфортно действовать в странах-государствах ЕАЭС (более чем 200 проектов с инвестициями не менее 1 млн долл. США). Главными участниками выступают Казахстан и Россия, а ведущими отраслями являются цветная металлургия и топливный комплекс. Важнейшим направлением межгосударственной интеграции является то, что бизнесу необходимо компенсировать недостатки инвестиционного климата в своей юрисдикции и приобрести дополнительные конкурентные преимущества [1].

Для формирования общего финансового рынка необходимо гармонизировать национальные законодательства в сфере финансов, а также создать единые процедуры надзора за деятельностью участников финансового рынка в целях обеспечения конкурентоспособности товаров, работ и услуг.

1 октября 2019 г. утверждена Концепция формирования общего финансового рынка ЕАЭС в соответствии с Решением Высшего Евразийского экономического совета от 1 октября 2019 г. № 20.

К 2025 г. в ЕАЭС будут сформированы условия, необходимые для создания и запуска наднационального органа по регулированию финансового рынка. Органами регулирования являются национальные регуляторы государств-членов ЕАЭС, а также наднациональный орган в рамках своей компетенции (рисунок) [2]. В этой связи ожидается изменение роли и места национальных регуляторных органов.

Рисунок - Обобщенная схема формирования и регулирования общего финансового рынка в ЕАЭС

Источник [3, с.306].

На наднациональные органы возложены следующие основные функции:

- Регулирование и анализ финансовых рынков.
- Обеспечение финансовой стабильности.
- Предотвращение недобросовестной конкуренции на финансовых рынках.
- Представление интересов государств-членов ЕАЭС на международной арене.
- Ведение единого информационного реестра субъектов общего финансового рынка.
- Лицензирование наднациональных инфраструктурных и иных финансовых институтов и др.

Данный перечень будет расширяться о мере роста зрелости и уровня интеграции финансовых рынков ЕАЭС [4].

Сам процесс формирования общего финансового рынка включает в себя механизм стандартизированной лицензии к 2025 году. Далее осуществляется механизм предоставления финансовых услуг без дополнительного учреждения (лицензирования) в качестве юридического лица. Можно выделить следующие этапы регулирования:

1. Общие принципы функционирования.
2. Исполнительные наднациональные органы.
3. Механизм взаимодействия действующих национальных органов.

4. Систему реализации механизма единого надзора [3, с.306].

Одним из главных направлений в формировании общего финансового рынка в ЕАЭС является институциональная консолидация органов наднационального, а также межгосударственного регулирования и надзора.

Предусматривается создание Евразийского совета по вопросам финансовой стабильности на базе Консультативного комитета по финансовым рынкам, который действует при ЕАЭС. Стоит отметить, что государственное регулирование деятельности финансового рынка осуществляется:

- ведением государственных реестров финансовых учреждений, а также путем лицензирования и надзора;
- нормативно-правовым регулированием деятельности финансовых учреждений;
- применением мер воздействия уполномоченными на то органами; [5]

Принципы создания наднационального финансового регулятора включают:

1. Нормативно-правовые акты (следует внедрять единообразно и одновременно).
2. Административное сотрудничество между уполномоченными органами государств-членов ЕАЭС.
3. Повышение качества регулирования до мировых стандартов во всех странах ЕАЭС [4].

Благодаря созданию наднациональных финансовых институтов получится оптимизировать разработку и провести согласованную работу по преодолению различий между странами-участницами ЕАЭС. Именно проведение работы по унификации национального законодательства и сопоставимости макроэкономических индикаторов необходимо для стабильности и устойчивости функционирования ЕАЭС [6, с.15].

Таким образом, чтобы сформировать единый финансовый рынок нужно создать наднациональный надзорный орган, в чьи функции будет входить формирование унифицированных требований и стандартов. Это осуществимо путем достижения консенсуса вопросов, касающихся функционирования общего

финансового пространства ЕАЭС. Нужно создать и усилить рабочие группы национальных регуляторов, руководящих органов ЕАЭС, а также выработать нормативные документы для минимизации различий в законодательстве государств-членов ЕАЭС, надзорном режиме еще до создания общего надзорного органа.

Литература:

1. Общий финансовый рынок в ЕАЭС: шаги к цели [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.finversia.ru/publication/ocenka/obshchii-finansovyi-rynok-v-eaes-shagi-k-tseli-16798>. – Дата доступа: 04.12.2020.
2. Концепция формирования общего финансового рынка утверждена в ЕАЭС [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://mail.kz/ru/news/economic/koncepciya-formirovaniya-obshchego-finansovogo-rynka-utverzhdena-v-eaes>. – Дата доступа: 05.12.2020.
3. Новации в формировании общего финансового рынка ЕАЭС [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://rep.polessu.by/bitstream/123456789/17786/1/Samokhovets_MP_O_tekushchem_urovne%20dolgovoi%20nagruzki%20na%20kreditnom%20rynke%20Rossiiskoi%20Federatsii.pdf. – Дата доступа: 04.12.2020.
4. Наднациональный орган по регулированию финансового рынка: оценка будущей роли и функций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://economics.studio/finansistam/nadnatsionalnyi-organ-regulirovaniyu-90065.html>. – Дата доступа: 04.12.2020.
5. Перспективы реализации концепции единого финансового рынка Евразийского экономического союза [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://1economic.ru/lib/111079>. – Дата доступа: 04.12.2020.
6. Общий финансовый рынок [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://cbr.ru/Content/Document/File/72918/q_1.pdf. – Дата доступа: 05.12.2020.

Зарубіжний досвід державного управління

Шарлай Р.С., студентка групи МЕН-19, факультет економіки та менеджменту
Мельник Є.І., студентка групи ФБС-19, факультет економіки та менеджменту
Мирошниченко Г.Б., кандидат економічних наук, доцент
Донецький національний технічний університет
м. Покровськ, Україна

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Враховуючи сучасну ситуацію в публічному управлінні різних країн світу ми дослідили історичні витoki публічного управління та розглянули його на прикладі трьох економічних макросистем.

Публічне управління – це кооператив, який пов’язаний з вирішенням стратегічних завдань державних органів, підприємств, установ, організацій з урахуванням комплексу зовнішніх і внутрішніх факторів впливу і тенденцій розвитку в конкурентному середовищі, а також в певній галузі суспільного виробництва і держави в цілому. Включає в себе процес формальних і неформальних акторів які були втягнуті у процес прийняття рішень [1].

Є два головних підходи для поняття місця й змісту науки публічного управління:

Є системним об’єднання концептів й винахідницьких інструментів, необхідних для рекомендацій управління.

Вважає що існує більш впливова наука, яка має свої концепти и теоретиків. Має можливість давати практиці своїх рекомендацій. Експертні й теоретичні знання знаходяться у тісному зв’язку й мають орієнтир на конкретні потреби.

Загалом, публічне управління має багато спільного з політикою.

Державне управління – політично засноване на обліку різноманітності конфліктуючих ідей, інтересів і цілей. Має центральну точку на адміністративному рівні. Це стається у силу того, що політичні питання торкаються до людей, їх інтересів, думок і переконань. Отже його політична місія полягає в координації й здійсненні державної політики. Перевтілює політичний курс в рішення, які виконує адміністративна й операційна підсистема, й одночасно забезпечує зворотній зв'язок

об'єктам управління з особами, які приймають рішення [2 с. 102].

Схема зв'язку публічного управління із політикою та громадянами наведена на рис.2.

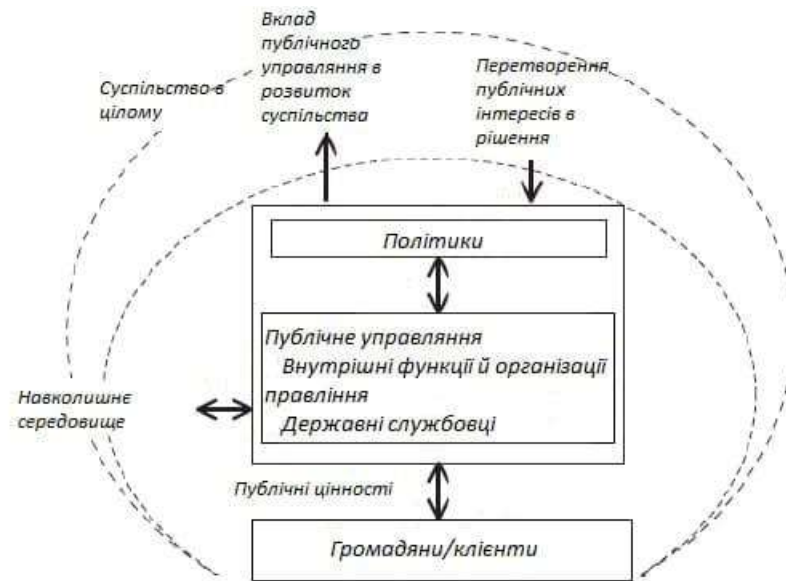

Рисунок 2. Схема зв'язку публічного управління із політикою та громадянами. (узагальнено [2])

Зарубіжний досвід публічного управління потрібно розглядати на відомих трьох макросистемах: британська, романська, американська. По мірі встановлення держави, відбувається перегляд принципів зв'язків муніципалітетів з органами державної влади у рамках державної політики. З одного боку збільшується роль місцевих органів управління, а з другої посилюється інтеграція місцевих органів у державний механізм, що призводить до втрачання самостійності [3 с. 32].

Порівнювати основних характеристики місцевого управління зарубіжних макросистем можна за такими основними параметрами, як: (наведено у таблиці 1) [3 с. 60]

- правові концепції,
- норми права;
- органи управління.

Таблиця 1 – Аналіз характеристик місцевого управління зарубіжних макросистем.

Франція	Англія	США
Правові концепції		
Місцеві спільноти і нація принципово розрізняються і мають різні інтереси. Місцеве самоврядування є реалізацією права місцевої спільноти, як особливої соціальної освіти, на реалізацію своїх інтересів. Виборність місцевої влади є визнанням самостійності й сутності спільнот. Реалізація місцевих інтересів не може суперечити національному інтересу, який повинен абсолютно верховенства.	Жителів територіальних утворень пов'язує лише сусідство, вони не формують особливого співтовариства. Все публічне управління направлено на реалізацію національного інтересу. Місцеве управління є лише територіалізацією єдиного публічного управління. Виборність місцевих органів влади - демократичний і освячений традицією спосіб здійснення єдиного управління, направляється з центру.	Місцеве співтовариство - окреме соціальне утворення, що має право на самоврядування для вираження своїх інтересів. Державні інтереси (інтереси штату) повинні домінувати над місцевими інтересами. Баланс інтересів досягається переговорами і угодами, з вирішальною роллю штатів. Місцеві органи влади підзвітні не центру, а населенню і незалежним органам контролю (контроль з позицій системи публічного управління в цілому).
Норми права		
Загальна компетенція як право співтовариств вирішувати питання місцевого значення відповідно до своїх інтересів. Місцеві громади (а не місцеві органи влади) є юридичними особами, що володіють власністю, правами і т.д. Найважливіше питання децентралізації - право	Відсутність загальної компетенції і застосування до місцевої влади правила <i>ultra vires</i> ; юридичними особами є органи влади. Можливість регулювання будь-яких питань, пов'язаних з місцевим управлінням, загальними і приватними нормативними актами з центру. Органи місцевого	Обов'язковість виборних органів влади, що володіють всією повнотою повноважень на місцевому рівні. Штати вправі детально регулювати статус і повноваження місцевих органів влади. Статус місцевих органів влади є результатом компромісу між ними і владою штату; органи влади

виборних осіб приймати рішення і розпоряджатися бюджетом. Обов'язковий жорсткий контроль за спільнотами (префект, інші органи адміністративного контролю) та паралельне існування на місцевому рівні державної адміністрації, для вирішення національних завдань.	управління представляють центру на місцях; немає необхідності в будь-яких інших представників. Способи формування місцевих органів влади можуть нескінченно варіюватися, не змінюючи своєї сутності: вибори, виборні чиновники, призначення, спільні органи, що складаються з депутатів і чиновників і т.д.	різного рівня вільні укладати фінансові угоди. Розвинені форми контролю виборцями (часті вибори, відгук, референдуми і ініціативи), контроль виборними органами і судами.
Органи управління		
Пряме державне управління на місцях здійснюється через галузеві служби, присутні майже на всіх рівнях, і через державні органи загальної компетенції на місцях. Уніфікований і докладно регламентований статус місцевих органів влади.	Існують численні галузеві органи управління на місцях, що формуються органами місцевого самоврядування та / або державної влади і відносно самостійні. Статус місцевих органів влади заснований на загальних принципах, уніфікований, але може варіюватися в залежності від місцевих особливостей.	Існують численні галузеві служби, не пов'язані підпорядкуванням ні з урядом, ні з органами самоврядування. Вищі посадові особи цих служб часто виборні.

Таким чином можна зробити висновок, що публічне управління є одним із найважливіших стратегічних аспектів управління державою. Грамотно продумані стратегії управління допомагають вирішувати державні, підприємницькі та установчі завдання. Розглядаючи історичні аспекти зарубіжного публічного управління ми можемо проаналізувати різні підходи до вибору стратегії публічного управління в різних країнах. Вивчаючи історію ми маємо можливість вчитись на помилках інших та підкреслювати і використовувати їх вдалі рішення.

Реформування системи публічного управління, обумовлене реалізацією в країні децентралізаційної стратегії, вимагає зміни ф стратегії адміністративного реформування в Україні, що пов'язана з адаптацією української системи виконавчої влади до європейських стандартів управління та ратифікацією Україною угоди про Європейську асоціацію.

Література:

1. Публічне управління. URL: https://studme.org/80914/pravo/publichnoe_upravlenie (дата звернення 21.11.2020).
2. Купряшин Г. Л. Публічне управління. URL: <http://inion.ru/site/assets/files/3553/upravlenie.pdf> (дата звертання 21.11.2020).
3. Старцев Я.Ю. Государственное и муниципальное управления в зарубежных странах. URL: <https://www.c-z-s.ru/doc/build/study/starcev-ya.yu.-gosudarstvennoe-i-municipalnoe-upravlenie-v-.pdf> (дата звернення 21.11.2020).

Шумська Л.О., студентка Факультету соціології та права
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

ПРИЧИНИ УСПІХУ НОРВЕЗЬКОЇ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ У БОРОТЬБИ З COVID-19

Сьогодні світ сприймається як дедалі небезпечніший та неспокійний. Явище виникнення та розповсюдження не відомої донині коронавірусної інфекції є тому прямим доказом. В силу цих причин тема антикризового управління, організації соціальної безпеки сьогодні як ніколи є важливою для державного управління.

Через несподіваність появи COVID-19 та брак знань держави вимушені реагувати на хворобу в умовах глибокої невизначеності, та усвідомлювати експериментальність своїх рішень. Однак деяким країнам це вдається краще за інших, і одною з них безперечно є Норвегія.

Говорячи про Норвегію взагалі, потрібно відмітити деякі ключові аспекти. По-перше, країна має досить сильний державний сектор, прозорий уряд. Це забезпечує високу довіру громадян до урядовців. Взаємна довіра існує також між органами влади, більше того, цей показник вищий, ніж у інших країнах [1]. По-друге, Норвегія має потужну економіку, засновану на надходженнях від нафти та газу. По-третє, це держава з добре розвиненою системою соціального забезпечення,

великим пенсійним фондом.

Географічне поширення COVID-19 у Норвегії не було рівномірним. Перші випадки захворювання в країні почали з'являтися наприкінці лютого, коли додому з лижних курортів Австрії та Італії повернулися норвезькі відпочиваючі [2]. Через три тижні в Осло, столиці Норвегії, було зафіксовано найбільше число випадків на душу населення – 2,49 на 1000 жителів. У середині травня смертність становила всього 4,3 на 100 000 громадян. Цей показник є значно нижче, ніж у багатьох прогресивних країнах Європи, наприклад, Бельгії (58,7), Франції (40) та Великобританії (49,2) [4]. Кількість пацієнтів, які пережили реанімацію, була однією з найвищих у світі, що ілюструє виску якість надання медичних послуг, оперативність та доступність ресурсів [5].

Найважливішими правилами щодо коронавірусної інфекції протягом першого місяця були такі: поради щодо миття рук, дотримання соціальних дистанцій та обмеження проведення зібрань не більш як п'ятьма людьми, а також карантинування інфікованих, збільшення повноважень щодо відстеження зараження; уникнення поїздок та використання громадського транспорту; усі норвежці, які повернулися з-за кордону, повинні пройти 14-денний карантин; впроваджено посилений прикордонний контроль, кордон був також закритий для іноземних громадян; обов'язкове закриття всіх дитячих садків, шкіл, коледжів та університетів; закриття всіх інших навчальних закладів та змагань у спортивних клубах, участь у культурних заходах; обов'язкове закриття всіх перукарень, спортзалів та готелів; продуктові магазини, аптеки та торгові центри мали право залишатися відкритими; органи місцевого самоврядування у деяких регіонах запроваджували власні правила щодо обмеження доступу до певних районів [6].

На початку квітня уряд почав поступово скасовувати обмеження, але робити це обережно та поступово. Спочатку відновили свою діяльність дитячі садки, потім початкові класи, насамкінець – повністю відкрились школи. З середини квітня власникам перукарень та інших закладів, що передбачують контакт один на один, було дозволено відновити роботу.

З початку травня масові заходи почали дозволятися, але певним чином

обмежувались – 20 чоловік для приватних заходів та 50 осіб для публічних. Відкрились спортивні майданчики, автошколи.

На початку червня відкрились бари, парки розваг, а в середині – дозволено масові заходи до 200 чоловік, робота фітнес-центрів, аквапарки, басейни. Втім загальні правила поведінки під час пандемії все одно продовжувались та підтримувались державою, зокрема такі як-от: поради щодо соціального дистанціювання, поради відмовитись від поїздок закордон, проходження карантину. Коледжі та університети практикували дистанційні форми навчання, роботі з дому надавалась перевага.

Щоб пом'якшити негативні економічні наслідки сильних обмежень, норвезький уряд запровадив заходи в кілька етапів: підтримка робочих місць, допомога компаніям уникнути зайвих звільнень; надання фінансової компенсації бізнесу в умовах кризи, схема компенсації діячам культури, спорту [7].

Основні рішення уряду щодо реакцій на хворобу приймалися урядом у тісній співпраці з Норвезьким міністерством охорони здоров'я (NDH) та Норвезьким інститутом громадського здоров'я (NIPH). Співпраця відбувалась з державними службовцями, експертами в галузі охорони здоров'я. Перші пропозиції щодо економічних заходів уряду були підготовлені у тісній співпраці з організаціями роботодавців та найманих працівників.

Прем'єр-міністр та інші залучені міністри відігравали важливу роль у спілкуванні з громадянами та засобами масової інформації за допомогою щоденних брифінгів для ЗМІ. Керівники обрали стратегією, визначивши ситуацію як серйозну, навіть драматичну, стверджуючи, що різкі заходи призведуть до кращого та довгострокового результату. Вони наголошували, що вірус загрожує звичайному способу життя норвежців. Аргументами стало переповнення системи охорони здоров'я, а також існування широко розповсюджених, складно відстежуваних випадків. Загалом кризове спілкування з населенням характеризувалось чіткими, своєчасними та повторюваними повідомленнями та порадами щодо дій, що базуються на експертних знаннях та здійснюються надійними політичними та адміністративними керівниками та експертами. Довіра до уряду, органів охорони

здоров'я, парламенту та національних та місцевих політиків зросла, як і довіра до прем'єр-міністра [9].

Таким чином, процес осмислення кризи у Норвегії розгортався в умовах високої взаємної довіри між органами влади, міністерствами та центральними відомствами. Боротьба з кризою розгорталась у рамках норвезького стилю управління: у співпраці та залученні зацікавлених сторін та політичної опозиції. Здається, владі вдалося досить добре використати наявні ресурси для боротьби з кризою.

Досвід, практики та механізми реагування Норвегії на такі кризові явища як COVID-19 слугують чудовим прикладом для управлінців України.

Література:

1. Organisation for Economic Co- operation and Development (OECD). 2017. Trust in Government. Paris: OECD.
2. Skiers took crisis home from Tyrol. 2020. Views and News from Norway.
3. <https://www.newsinenGLISH.no/2020/03/22/skiers-took-crisis-home-from-tyrol/>
4. Data on the numbers of infected, dead, and tested <https://www.vg.no/spesial/2020/corona/verden/>
5. Data on survival rates of patients in intensive care in Norway <https://www.bt.no/nyheter/innenriks/i/3Jd0RL/Sistenytt-om-korona?pinnedEntry=145730>
6. Norwegian Government. 2020. The Coronavirus Situation. <https://www.regjeringen.no/en/topics/koronavirus-covid-19/id2692388/>
7. Norwegian Government. 2020. Economic measures in Norway in response to Covid-19.
8. <https://www.regjeringen.no/en/topics/the-economy/economic-policy/economic-measures-in-norway-in-response-to-covid-19/id2703484/>
9. Medborgerpanelet 2020. Norsk medborgarpanel. March <https://www.uib.no/aktuelt/135017/stolar-meir-p%C3%A5-erna-og-mindre-p%C3%A5-naboen>

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ З ГРОМАДСЬКИМИ АКТИВІСТАМИ

На сьогодні дуже гостро постає питання взаємовідносин прокуратури та громадських активістів. Існує багато причин недовіри громадян до прокуратури. Тож спробуємо визначити ці причини й запропонувати шляхи вирішення даного конфлікту.

Останні кілька років органи прокуратури перебувають у стані постійного переформування. Але, на думку прокурорів, законність формування нових реформ залишає бажати кращого. Вони вважають, що ті оновлення, які прописано у відповідних законі та положенні, не має нічого спільного зі створенням дійсно незалежного органу з незалежними та кваліфікованими прокурорами [1].

Головною метою реформи прокуратури є:

- 1) Докорінно змінити стандарти діяльності органів прокуратури.
- 2) Зробити прокуратуру ефективною та такою, яку б поважало суспільство в незалежності від політичної ситуації в країні.

3) Дії та рішення генерального прокурора не повинні підлягати сумніву, а з жодним прокурором в країні не можливо б було увійти в корупційні взаємини [2].

Свій внесок у формування прокуратури зробили як прості громадяни, так і громадські активісти. За звітом від 24 лютого 2020 року на сайті центр Разумкова довіра до прокуратури значно знизилась. Більш ніж 35% громадян не мають довіри до прокуратури й тільки 2% повністю довіряють їй. Причини такого ставлення до органу прокуратури дуже прості [3].

Перша й найголовніша проблема це, звісно, корупція, рівень якої залишається високим, не зважаючи на роботу таких органів запобігання корупції як Антикорупційний суд, Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України та інші. Так, упродовж 2019 року правоохоронними органами було зареєстровано 2517 корупційних кримінальних

правопорушень. Це набагато менше, ніж у 2018 (3 679) та 2015 (2831) роках [4].

Запитання про розслідування резонансних справ також внесли певні зміни у репутацію органів прокуратури. Популярною практикою є блокування ходу справ або повне її закриття. Яскравим прикладом є події, які трапились у Херсоні 29 листопада 2019 року. Резонансні злочини, які пов'язані зі смертю людини та справою фірми «Вітана», спонукали місцевих жителів вийти на протести. Під стінами обласної прокуратури учасники мітингу вимагали прозорого і чесного розслідування справ [5].

З моменту обрання Володимира Зеленського Президентом України, у країні розпочалась конкретна зміна влади. На місця професіоналів приходять молоді обличчя, які до цього ніколи не працювали у правоохоронних органах і мають невеликий досвід у цій сфері. Тому це також впливає на думку суспільства, бо кожен громадянин хоче працювати з більш досвідченим спеціалістом [1].

Таким чином, сьогодні необхідно працювати над зміною органів прокуратури, тоді ставлення громадськості також буде змінюватися. На думку автора, необхідно проводити відповідні заходи для того, щоб покращити функціонування органів прокуратури та повернути довіру громадських активістів до них, а саме:

1) Проведення зустрічей із прокурорами або спеціалістами, які можуть відповісти на запитання щодо конкретних аспектів їх діяльності.

2) Проведення прес-конференцій на яких працівники прокуратури можуть презентувати звіт щодо їх діяльності.

Органи прокуратури готові взаємодіяти з громадськими організаціями. Яскравим прикладом готовності до взаємодії є зустріч, яка трапилась у жовтні 2019 року між прокурором Львівщини Іриною Діденко та представниками громадських об'єднань. Питання, які були задані очільниці прокуратури були пов'язані з неякісною роботою правоохоронних органів та місцевою владою. Крім цього, було заплановано проведення круглих столів та створення міжвідомчих робочих груп задля розв'язання актуальних питань [6].

Проведення таких зустрічей – це великий шлях до порозуміння між

активістами та органами прокуратури, але необхідно, щоб усі сторони такої взаємодії дотримувалися взаємоузгоджених правил та поважали один одного.

Література:

1. Фазекош О. 3 позицій «злісного шкідництва». Закон і Бізнес.2019. URL:https://zib.com.ua/ua/print/139659reformuvannya_prokuraturi_z_poziciy_zlisnog_o_shkidnictva.html.

2. Євсєєнко Л. Реформа прокуратури: чому зміни потрібно захистити. Українська правда. 2020. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2020/05/6/7250658/>.

3. Оцінка громадянина ситуації в країні, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електронні орієнтації громадян. Разумков центр. 2020. URL:

https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni_doslidzhennia/otsinkagromadianamy-sytuatsii-v-kraini-riven-doviry-do-sotsialnykh-instytutiv-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-zhovten-lystopad-2020r (дата звернення 10.11.20).

4. Баганець О. Корупційні правопорушення. Юридичні новини України. 2020. URL: https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/koruptsijni_pravoporushennya/ (дата звернення: 11.11.20).

5. Кондалов, Мелконян, ТОВ «Вітана» від прокуратури вимагають розслідування резонансних справ. Агентство общественной журналистики «Мост». Херсон. 2020. URL:

http://most.ks.ua/news/url/kondalov_melkonjan_tov_vitana_vid_prokuraturi_vimagajut_rozsliduvannja_rezonansnih_sprav (дата звернення 09.11.20).

6. Львівська обласна прокуратура. Зустріч прокурора області Ірини Діденко з активістами Львівщини. URL: https://lviv.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=259926&fp=430 (дата звернення 10.11.20).

Кулаков О.О., доктор філософії з економічних наук, головний спеціаліст відділу міжнародного та міжрегіонального співробітництва управління зовнішньоекономічних відносин
Департамент інвестиційно-інноваційного розвитку і зовнішніх відносин Донецької обласної державної адміністрації
м. Краматорськ, Україна

РЕФОРМА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В КОНТЕКСТІ БІЛЬШОЇ УЧАСТІ ГРОМАДЯН У ПРОЦЕСАХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ШЛЯХ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки виникає проблема реформи державної служби в контексті більшої участі громадян у процесах державного управління як шляху до євроінтеграції. В економіку України надходять багато іноземних інвестицій з різних країн Європейського Союзу (далі – ЄС), тому

громадяни прагнуть бачити прозоре використання інвестиційних надходжень. Іноземні інвестиції допомагають розвивати економіку України, а саме розвивають державне управління, покращують економічний розвиток, удосконалюють гуманітарну ситуацію, модернізують необхідну інфраструктуру, надають підтримку малому та середньому бізнесу тощо. Виникає необхідність зробити необхідні зміни в державному управлінні, щоб міжнародні інвестиції використовувалися з принципами підзвітності та сприяли розвитку економіки країни. Також збільшення міжнародних інвестицій потрібно для наукового розвитку економіки України, оскільки науковий напрям розвитку економіки є провідним для найрозвиненіших країн ЄС.

Проблемам реформи державної служби та євроінтеграції присвячено ряд публікацій вітчизняних вчених-економістів, таких як Акімов О. [1, с. 208], Сиваненко Г.П. [2, с. 65], Іванова М.І. [3, с. 92], Кульгінський Є. [4, с. 91], Осокіна В.В. [5, с. 231].

Метою статті є аналіз впровадження реформи державної служби в контексті більшої участі громадян у процесах державного управління як шляху до євроінтеграції.

Наведемо основні переваги сприяння участі громадян у процесах державного управління:

1. Участь громадян веде до поліпшення рівності доступу до розроблення державних рішень. Коли державні органи організовують процеси участі громадян, все більше людей будуть почутими, що повинно призвести до покращення державного управління та послуг, які матимуть більшу користь для всіх людей.

2. Участь громадян призводить до поліпшення якості прийняття державних рішень. Організуючи процеси участі, державні службовці краще усвідомлюють потреби людей. Це дозволяє краще вирішити актуальні проблеми та дозволяє уникнути опору громадян при впровадженні державних рішень з управління. Громадяни можуть також мати цінні навички або знання, які сприятимуть підвищенню якості державних рішень з управління.

3. Державні органи підвищують легітимність уряду та довіру громадян до

влади. Процеси справжньої участі доводять, що державні органи працюють задля громадян та суспільного блага, а потреби громадян є головними у державних рішеннях. Це сприяє розвитку економіки та зменшує опір громадян уряду.

4. Коли уряди підтримують участь громадян, вони сприяють активному життєвій позиції громадян. Коли люди можуть впливати на державні органи, вони прийматимуть більш активну роль у розвитку економіки. Це, в свою чергу, може призвести до посилення соціальної згуртованості та стійкості місцевих громад.

Участь громадян може одночасно мати і свої недоліки:

- Може бути відкладено прийняття рішення;
- Використання багато ресурсів, таких як час і гроші;
- Певна група людей може просувати свої інтереси;
- Може виникати конфлікт;
- Зменшення ролі представницької демократії;
- Часто виникають труднощі, які потрібно подолати, щоб вислухати думки людей.

Державні службовці часто бояться результатів участі громадян тому, що це не відповідає їхньому порядку денному, або просто бояться втратити контроль. Участь громадян займає час і може бути складною, але роль громадян, які приймають рішення, велика у вирішенні проблем шляхом налагодження належних процесів з гарним балансом переваг і недоліків. Участь громадян призводить до вищої якості результату державних рішень, а державні службовці краще задовольняють фактичні потреби громадян.

Участь громадян може бути різних форм:

- Неструктурована – структурована;
- Неформальна – формальна;
- Пасивна – активна;
- Індивідуальна – колективна;
- Неоплачувана – платна;
- Безініціативна – ініціативна;
- Корисна – альтруїстська;

- Протидіє соціальним змінам – стимулює соціальні зміни.

Участь громадян може бути різних рівнів:

1. Інформування – це одностороннє спілкування державних службовців з громадянами, розповідаючи їм про плани, закони, послуги. Громадяни не мають контролю або прямого впливу.

2. Консультування, коли державні службовці будуть запитувати людей про їх думку щодо майбутнього плану або щодо надання послуг. Потім державний службовець враховуватиме цей внесок при складанні плану. Консультаційні процеси дають громадянам можливість бути почутими.

3. Рекомендації, коли державні службовці заохочують людей пропонувати ідеї чи ініціативи, що допоможуть покращити плани або послуги. Державні службовці можуть запрошувати експертів-громадян, технічних експертів або комітети громадян. Цей тип участі передбачає обговорення та обмін думками між державними службовцями та членами громади. Однак державні службовці зберігають за собою право відхиляти пропозиції.

4. Спільне вироблення планів, коли державні службовці та громадяни спільно працюють як партнери для розробки або реалізації плану чи послуги. Результат спільного вироблення планів може бути відхилений державними службовцями, але лише з вагомою аргументацією.

5. Спільні рішення – це співпраця, заснована на рівності. Громадяни мають право голосу при прийнятті рішень і рівний голос. Державні службовці повинні прийняти результати процесу спільного прийняття рішень.

6. Делегування, коли громадяни мають свободу самостійно організовувати послуги або розробляти плани. Державні службовці сприяють процесу та встановлюють критерії, але безпосередньо не беруть участі у плануванні та реалізації. Самоорганізація громадян може бути частиною більшої програми, а може бути самостійною програмою сама по собі.

Індивідуальні ресурси, які люди повинні мобілізувати та організувати можуть бути різними в залежності від участі громадян. Щоб взяти участь у державних рішеннях, потрібна ідентифікація з державним органом, який є центром

участі. Іншими словами, громадянин повинен мати почуття спільноти та соціального зв'язку з місцевістю, в якій він проживає. Державні службовці повинні мати правильне ставлення до громадян, щоб дозволити участь. Необхідна мобілізація людей до участі шляхом прохання про їх внесок. Тому громадян слід явно запросити взяти участь у державних процесах. Державні службовці не повинні погодитися з усіма рішеннями громадян, але принаймні державні службовці повинні визнати внесок громадян. Але переваг від участі громадян значно більше ніж недоліків, незважаючи на аргументи проти процесів участі громадян.

Проведене дослідження свідчить про важливість впровадження реформи державної служби в контексті більшої участі громадян у процесах державного управління як шляху до євроінтеграції для розвитку економіки. На основі аналізу основних переваг сприяння участі громадян у процесах державного управління виявлено, що переваг від участі громадян значно більше ніж недоліків для забезпечення кращої якості послуг та рівня життя громадян. Виявлено основні недоліки участі громадян у процесах прийняття державних рішень, що допоможе справлятися з проблемами участі громадян у процесах прийняття державних рішень в контексті євроінтеграції. Досліджені різні форми участі громадян у процесах державного управління, що дозволить сформулювати гарний баланс переваг і недоліків в цьому процесі для впровадження євроінтеграційних реформ. Проаналізовано різні рівні участі громадян у процесах прийняття державних рішень, що дозволить ефективно залучати громадян до прийняття державних рішень та реалізувати євроінтеграційні реформи.

Література:

1. Акімов О. Особливості формування професійних компетентностей державного службовця в контексті євроінтеграції України / О. Акімов // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2015. – № 1. – С. 207-217.
2. Сиваненко Г. П. Розвиток українського підприємництва в контексті євроінтеграції / Г. П. Сиваненко, В. М. Торопков // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 11. – С. 64-70.
3. Іванова М. І. Переваги та ризики євроінтеграції України / М. І. Іванова, О. В. Варяниченко // Молодий вчений. – 2015. – № 2(2). – С. 91-94.
4. Кульгінський Є. Процеси євроінтеграції та їх вплив на реформи системи охорони здоров'я в Україні / Є. Кульгінський // Актуальні проблеми державного управління. – 2015. – № 1. – С. 90-93.

5. Осокіна В. В. Формування конкурентного середовища на ринку праці за умов євроінтеграції / В. В. Осокіна, Н. В. Руденко // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2015. – № 1. – С. 230-237.

*Половін С.М., старший викладач кафедри мовної підготовки
Донецький національний технічний університет
м. Покровськ, Україна*

WEB APPLICATIONS TO SPEED UP LEARNING LANGUAGES

The closer Ukraine to Europe is, the higher the demand and need for Ukrainians to learn and speak foreign languages. Every year a number of new applications designed to help study languages appear on the web. Keeping track of all new programs is quite a difficult task. In this article I would like to talk about five excellent web apps for learning languages.

App number one is called Clozemaster [1]. It is a context-based learning game where you have to learn words in context within the context of sentences.

Now they cover 59 different languages to choose from. It is free, although they do have a premium mode and they push you to join that premium mode quite heavily, but paying is not necessary and it is an app that I found pretty fun, although it is more suited to intermediates. Do not use it if you are like a fresh beginner, otherwise you are probably not going to understand why sentences are formed the way they are, but if you do have knowledge of basic grammar in the language that you are studying, I can definitely recommend it for you.

There is also an app called Lingvist. It is again based on context-based learning: fill in the blank of a sentence with whatever word that you are learning. I think it is a more effective way to go about mass memorizing words and building your vocabulary. Lingvist is more or less like Clozemaster without the gamification features.

It is a little bit more professional. The example sentences are curated better and, overall, it is a bit more polished. However, because it lacks those gamification features, it also a little bit dry in comparison to Clozemaster, but either choice is a great one for context-based learning.

App number two is called Pimsleur [2]. It is an amazing app for beginners so as

ClozeMaster is for intermediates. Pimsleur is really for beginners.

Each lesson is 30 minutes long. At the beginning of the lesson they show you a conversation between two native speakers and you listen to that conversation and you understand everything and it feels great because you actually have some tangible progress. In addition to that, it is really good for pronunciation skills and I find it is quite helpful to get a pretty decent sounding accent right away from the get-go as opposed to only learning with textbooks and you sound like you know all. They have also evolved – they have added some new features. For example, there are some features to help you with reading comprehension and pronunciation like actually seeing feedback for it, and on top of that there is a review mini game that they have added for beginners. They cover a bunch of languages.

Number three is an app called Tandem [3]. Tandem is a pen pal making app. The app is based on the idea of finding natives of the language you are studying and having a little language exchange.

There are definitely a few pen pal making apps out there, but I feel Tandem is the most refined; it is the best-looking from my point of view. The app is free to use, although there is a premium mode.

At number four is Language Transfer [4].

Basically Language Transfer is a course or a series of courses created by one person and it is absolutely free.

The way this person teaches is like this: he has a student that is learning a language from scratch. The teacher records himself teaching this student and then breaks down systematically the structure of the complete structural overview of a language from A to Z. If you are learning a language, by the end of the course you feel you know almost everything you need to know about how to form sentences in your target language and his method explains the logic behind the grammar and why you know not just the rules about why things actually change the way they do, how they relate to other languages. At the end of the course you could be at an intermediate level.

The fifth and the last app is Mango [5].

It is a newcomer to the scene. It takes you to the basics of grammar and introduces

you to a good amount of vocabulary, a little bit of pronunciation, a little bit of sentence building and also gives you some cultural insights as well. Aside from that, it is really easy on the eye. It is quite visually appealing. One feature of this app that really stood out to me was their pronunciation. They match an audio file of your pronunciation with a native speaker doing it. You can hone your pronunciation skills.

These five apps is only the tip of an iceberg – there are a lot more of them. Still, they definitely stand out because of their user-friendly features and great potential.

References:

1. Clozemaster Review: Limited Focus but Fun Way to Grow Vocab. Retrieved from: <https://www.alllanguageresources.com/clozemaster-review/>
2. Pimsleur Review: Learn While You ... Do Just About Anything. Retrieved from: <https://www.alllanguageresources.com/pimsleur/>
3. Tandem is a messaging app where language learners chat. Retrieved from: <https://techcrunch.com/2017/01/19/tandem-is-a-messaging-app-where-language-learners-chat/>
4. Language Transfer. Retrieved from: <https://github.com/language-transfer/lt-app>
5. About Mango Languages. Retrieved from: <https://my.christchurchcitylibraries.com/about-mango-languages/>

**Кравченко С.І., д.е.н., доц., проф. кафедри економіки підприємства
ДВНЗ "Донецький національний технічний університет"
м. Покровськ, Україна**

ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Обов'язковою умовою ефективного функціонування економіки країни та її конкурентоспроможності на світовій арені є активізація інноваційних процесів. Проте результати численних досліджень щодо стану інноваційної сфери в Україні із року в рік констатують вкрай незадовільний рівень її розвитку: за багатьма параметрами вітчизняна економіка значно відстає не тільки від світових лідерів, але й подібних собі за специфікою та розміром. При цьому серед пулу імперативів розвитку національної інноваційної системи (НІС), таких як [1]: підвищення якості інституційного середовища, подальший розвиток інфраструктури, забезпечення належної якості людського капіталу, розвиток науково-освітнього комплексу та посилення його інтеграційних зв'язків із промисловістю, окремо слід відзначити ще один – формування сприятливого інвестиційного клімату, який є обов'язковою компонентою успіху вирішення усіх вище зазначених проблем.

Часта зміна урядів, урядових курсів, господарського та податкового законодавства, загальна нестабільність політико-економічної ситуації не дозволяють інвесторам створити уявлення про розвиток подій в Україні, окрім як у найближчій перспективі. За таких умов будь-які інвестиції є дуже ризикованими. Отже, значно скорочуються можливості залучення до країни іноземних інвесторів, а вітчизняним підприємствам (особливо малим та середнім) важко залучати кредити під відсотки, які вони зможуть повернути. Водночас в такій ситуації підвищується вірогідність реалізації різного роду спекуляційних схем, спрямованих на отримання швидкого прибутку (у тому числі незаконними способами), що в результаті ще більше підриває економічну ситуацію в країні.

Більшість науковців та практиків відзначають, що з метою залучення до інноваційної сфери інвесторів потрібними є конкретні та суттєві зміни в

нормативно-правових актах, які стосуються не лише НІС, але й економічного розвитку країни та суспільства в цілому. При цьому дієвість нормативної бази значною мірою зумовлена не тільки змістовним її наповненням, що, безумовно, є обов'язковим, але й наявністю відповідних кількісних індикаторів, які одночасно є орієнтирами подальшого розвитку та критеріями досягнення цілей.

Виходячи із зазначеного та ґрунтуючись на встановленій специфіці розвитку НІС України (приналежність до кластера/типу «Розвинуті країни та країни, що розвиваються, зі змішаними екстрактивно-інклюдивними інститутами із сильно вираженою неформальною складовою» (у тому числі пострадянського типу) [2]), а також досягненнях інноваційних лідерів, у дослідженні обґрунтовано пул пріоритетних індикаторів ефективності розвитку НІС України, що пов'язані з формуванням її інвестиційної привабливості, на яких Уряду доцільно сконцентруватися та ефективно впливати за допомогою заходів політики (табл. 1).

Таблиця 1 – Ключові індикатори формування сприятливого інвестиційного клімату для розвитку національної інноваційної системи України

Показник, бали	Україна	Кластер (26 країн)			Світові лідери
		середнє значення	коефіцієнт варіації	лідери	
Вплив оподаткування на стимули до інвестування	2,56	3,75	0,23	3,11	4,68
Наявність нерегулярних платежів і хабарів	3,16	4,18	0,30	4,58	6,20
Тягар митних процедур	2,97	4,22	0,21	4,67	5,61
Фаворитизм у рішеннях державних чиновників	2,36	3,25	0,31	2,57	5,39
Наявність венчурного капіталу	2,26	3,00	0,25	2,97	4,22
Прямі іноземні інвестиції та трансфер технологій	3,55	4,37	0,16	4,64	5,37

Джерело: розраховано та складено автором за [2] та [3]

За всіма наведеними показниками Україна значно відстає від світових лідерів та має параметри нижче за середні у власному кластері. При цьому, для всіх показників коефіцієнт варіації незначний ($< 0,33$), тобто диференціація їхніх

значень в межах кластеру невисока. Беручи до уваги зазначене, у середньостроковій перспективі задля контролю рівня досягнення запланованих заходів щодо розвитку НІС та встановлення відхилень від мети, за цільові значення відповідних індикаторів рекомендовано обирати саме середні величини по кластеру (тобто орієнтуватись на подібні за типом розвитку країни).

За досвідом країн-лідерів кластера, до якого належить Україна, одним із поширених інструментів підвищення рівня інноваційної активності та інвестицій підприємств у власний розвиток є податкове стимулювання. Відмінності, зазвичай, полягають в масштабах та суб'єктах наданих пільг.

Наприклад, в Італії для стимулювання досліджень та інновацій, спрямованих на переведення країни до Індустрії 4.0, а також цифровізації економіки, з 2017 р. було збільшено податкові пільги на НДДКР (проти тих, що вже застосовувалися з 2015 р.). Сутність такого пільгового режиму полягає в тому, що підприємство у разі здійснення витрат на НДДКР акумулює суми податкового кредиту, на які до 2017 р. можна було скоротити суми прибутку на доходи підприємства. Чим більше були підтверджені витрати на НДДКР, тим більшими були такі податкові кредити. У 2016 р. максимальний обсяг витрат на НДДКР, відносно яких формувалися податкові кредити, становив 5 млн. євро, у 2017 р. його було збільшено до 30 млн. євро [4].

В Іспанії підприємству може бути надана податкова пільга в обсязі 25% сумарної суми податків, що підлягають сплаті, якщо витрати на НДДКР та технологічні інновації становлять до 10% такої суми, якщо більше – то 50%. Як зазначають фахівці ОЕСР, така податкова політика іспанського уряду є найбільш щедрою серед країн-членів, проте оцінок її ефективності наразі не надається [5].

Таким чином, зважаючи на те, що податкове стимулювання є важливим та ефективним інструментом впливу на обсяги інвестицій, в Україні доцільно розглянути можливості ширшого застосування податкових пільг (наприклад, з податку на прибуток підприємств, зменшення податкових зобов'язань з ПДВ) у разі, якщо підприємство здійснює НДДКР та залежно від обсягів таких витрат. Водночас в податковому законодавстві України слід розробити чіткі, прозорі та

такі, що кореспондуються з європейською практикою, критерії віднесення витрат до витрат на НДДКР з метою запобігання спроб ухилитися від сплати податків несумлінними платниками.

Крім того, податкове стимулювання інноваційної діяльності підприємств має бути частиною державної стратегії інноваційного розвитку країни, в якій, окрім цього, мають бути наукові обґрунтування всіх рекомендацій та цілей, конкретні строки виконання робіт, кількісні цілі, які мають бути досягнуті, та відповідальні виконавці. Окремим пунктом зазначеної стратегії мають бути визначені заходи вдосконалення податкової політики у довгостроковій перспективі (на 10-15 років). Як зазначають фахівці ІЕП НАН України [6, с. 69-70], метою таких заходів повинно стати створення сприятливих умов для сталого розвитку країни та переведення її промисловості до Індустрії 4.0 шляхом перенесення акцентів з оподаткування результатів виробництва (прибутку і доходів) на оподаткування використовуваних ресурсів, перш за все – невідновлюваних природних.

Така політика, зважаючи на сильний рівень забруднення довкілля в Україні, високу матеріало- та енергоємність ВВП, низький рівень заробітних плат має сприяти формуванню у суспільстві більш свідомого ставлення до природних та трудових ресурсів за одночасного формування стимулів для пошуку можливостей їх більш раціонального використання, що в перспективі також може стати попереджувальним заходом з перетворення країни на джерело дешевих ресурсів, локалізацію найбрудніших виробництв та звалищ небезпечних відходів. Крім того, такі рекомендації відповідають неокласичному принципу податкової нейтральності в умовах значних негативних екстерналій та практики оподаткування країн-членів ЄС в частині забезпечення сталого розвитку [6, с. 70].

У підсумку слід зазначити, що будь-які напрями вдосконалення національної інноваційної системи України вимагають насамперед стабільної політичної ситуації в країні з економічним розвитком, який можливо прогнозувати щонайменше на 3-5 років, а не на кілька місяців, як наразі є. Наведені заходи, щодо наближення НІС України до лідерів свого кластеру та окремі рекомендації до зміни чинних нормативно-законодавчих актів, які можна ввести вже зараз з метою

поліпшення ситуації за конкретними критичними для країни напрямками, не є остаточними, оскільки, з одного боку, стосуються необхідності зміни всього суспільства та його інститутів, а з іншого – мають бути підкріплені додатковими ґрунтовними дослідженнями за кожним напрямом.

Література:

1. Kravchenko S. Simulation of the national innovation systems development: a transnational and coevolution approach. *Virtual Economics*. 2019. Vol. 2. No. 3. PP. 41–54.
2. Кравченко С.І. Регулювання національної інноваційної системи у глокалізаційному аспекті. *Економіка промисловості*. 2019. №4(88). С. 58–74.
3. Кравченко С.І. Профилирование национальной инновационной системы Украины. *Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*. 2019. Т. 24. Вип. 4(77). С. 31–37.
4. R&D Tax Incentives: Italy, 2018. OECD. 2019. URL: <https://www.oecd.org/sti/rd-tax-stats-italy.pdf> (last accessed: 11.11.2020).
5. R&D Tax Incentives: Spain, 2018. OECD. 2019. URL: <https://www.oecd.org/sti/rd-tax-stats-spain.pdf> (last accessed: 11.12.2020).
6. Формирование и реализация налоговой политики в сфере управления развитием промышленности: монография / В.П. Вишневский, А.С. Веткин, В.Д. Чекина и др.; под общ. ред. В.П. Вишневого. Донецк: ИЭП НАН Украины, 2014. 148 с.

Жуковська В. М., д.е.н., професор кафедри менеджменту
Сігуля В. С., студентка, факультет торгівлі та маркетингу
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

ПРИВАБЛИВІСТЬ ЧЕХІЇ ДЛЯ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ З УКРАЇНИ

З кожним роком усе більше громадян України залишають рідну країну. Цілі виїзду з країни різні: на навчання, в пошуках роботи, заробити кошти на життєзабезпечення родини. громадян країни. За кордоном працює близько 3,2 млн українців [1]. Про це свідчать дані Інституту трансформації суспільства. Найчастіше для працевлаштування українці обирають країни Східної Європи.

Метою дослідження – проаналізувати фактори впливу щодо трудової міграції громадян України до Чехії, визначити умови працевлаштування у Чехії. За даними аналітичного центру RIA.com у 2019 році найбільша кількість переглядів вакансій серед українських громадян припадало п'ять країн (рис.1). Лідером серед них є Польща, на другому місці — Чехія, далі йдуть Німеччина та Литва, Ізраїль [1].

Рис.1. Топ-5 країн, де українці найбільше переглядають вакансії

Джерело: дані дослідження аналітичного центру RIA.com [1].

Економіка Чехії зростає, і, водночас за даними сайту, нині у цій країні - 200 тисяч вакансій [2].

Чехія є другою за популярністю країною серед українських заробітчан, рівень безробіття найнижчий у країнах Євросоюзу, близько 2%. У 2019 році за обсягом грошових переказів в Україну Чехія зайняла друге місце. Близько 140 тисяч українців легально працюють і проживають у Чехії, за інформацією чеського уряду за 2019 рік [2].

Серед професій, що найбільше користуються попитом в Чехії - це різноробочі, кваліфіковані робітники. При цьому не завжди роботодавці у Чехії вимагають досвіду чи кваліфікації. Понад 37% чеських компаній готові брати українців навіть без знання мови. Однак некваліфікованим працівникам можна розраховувати на робітничі професії: посудомийки, прибиральника, працівника кухні, офіціанта, різноробочого. Натомість, українці з досвідом роботи, наявністю кваліфікації та елементарним знанням чеської мови можуть отримати кращу роботу. Наприклад, на заводи в Чехії більш охочіше беруть тих, хто працював на подібних позиціях у Польщі.

За даними статистики, середня зарплата в Чехії становить 1100 євро (майже 29 тис крон чи 35 тис грн), що більше, ніж у Польщі та Словаччині [3]. Здебільшого заробітна плата працівника залежить від сфери діяльності компанії, в якій він працює, професійної діяльності та складності виконаної роботи (табл.1) та його досвіду [3].

Високим попитом в Чехії користуються кваліфіковані працівники технічних професій: інженер-будівельник, електротехнік, механік, зварник, електрик, водії вантажівок тощо. Затребуваними, як і в Україні є медичні працівники. Проте для працевлаштування цих категорій посад для громадян України є особливості – обов'язково має бути підтвердження диплому лікаря/медсестри або кваліфікації у чеському виші з відповідною акредитацією та зданий іспит.

Середній місячний дохід на руки заробітчанина в Чехії

Професійна діяльність	Заробітна плата
Робітник (на фабрику)	Від 24 тисяч крон (29 тис. грн)
Пакувальник	Приблизно 30 тисяч крон (майже 37 тис. грн)
Перукар	В середньому 22 тисячі крон (27 тис.грн);
Кваліфікований зварювальник	Від 29-30 тис. крон (35-37 тис грн)
Лікар	Від 40 тисяч крон (48 тис. грн)
ІТ-фахівець	В середньому 104-180 тис. крон (126-220 тис. грн).

Джерело: розроблено згідно з даними [3].

Умови працевлаштування іноземців, у яких є дозвіл на постійне перебування на території Чехії, мають однакові права, як і громадяни цієї країни. Це означає, що при виборі місця роботи немає жодних обмежень, окрім тих робочих місць, де наявність чеського громадянства регулюється правовими нормами. Прийом на роботу іноземців й укладення трудових відносин з місцевим роботодавцем регламентуються Трудовим кодексом Чехії. Зокрема умовами прийняття іноземних громадян на роботу в Чехії передбачено:

- отримання дозволів на працевлаштування, якщо він необхідний та на перебування;
- отримання трудової / чи синьої карти або у разі виконання сезонних робіт довгострокової візу (для);
- між роботодавцем і працівником укладання договору у письмовій формі на термін виконання роботи, при умові, що роботодавець зареєструє іноземця для виплати внесків в соціальне і медичне страхування.

Видача трудової карти, синьої карти і дозволу на працевлаштування пов'язана з конкретною вакансією у конкретного роботодавця. З точки зору

режиму працевлаштування ці документи рівноцінні. Кожен з цих дозволів видається на конкретних умовах [4].

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, слід констатувати про м'які умови працевлаштування для громадян України, у тому числі і для молоді, що негативно позначається на відтоку інтелектуального капіталу з України. Ринок праці Чехії пропонує працевлаштування на робітничі та управлінські посади із порівняно більшою заробітною платою, ніж в Україні, а також вивчення чеської мови, безпечні умови праці.

Література:

1. В які країни їдуть українці та що пропонують роботодавці [Електронний ресурс] Режим доступу: https://texty.org.ua/fragments/95287/V_jaki_krajiny_jidut_ukrajinci_ta_shho-95287/
2. Чехія все більше приваблює заробітчан і туристів з України [Електронний ресурс], - Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/30443050.html>
3. Робота в Чехії для українців: що пропонують та скільки платять [Електронний ресурс], - Режим доступу: <https://shoppingpl.com/post/241-robota-v-chehiji-dlya-ukrajintsiv-shcho-proponuyut-ta-skilky-platyat>
4. Робота в Чехії: умови працевлаштування для іноземців [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://uaportal.cz/blogs/206/334/>

Мирошниченко Г.Б., доц., к.е.н., доцент кафедри управління
і фінансово-економічної безпеки
Полегенька Ю. Е., магістр кафедри управління
і фінансово-економічної безпеки
Донецький національний технічний університет
м. Покровськ, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІЇ МЕНЕДЖЕРА З КАДРОВИХ ПИТАНЬ В МЕДИЧНИХ ЗАКАЛАДАХ

Успішна реалізація кадрової політики в організації значною мірою залежить від професіоналізму та навичок працівників служб управління людськими ресурсами. У Україні сьогодення політика націлена на ефективність реформи охорони здоров'я. Одним із найважливіших питань медичної реформи є реформа політики в галузі управління персоналом. Інтеграція України до світової економічної системи вимагає радикальних економічних змін з боку менеджерів з

персоналу, які допомогли б поліпшити управління людськими ресурсами у всіх галузях економіки нашої країни. По-перше, необхідно запровадити нові теоретичні та методологічні методи управління персоналом, що надалі сприятиме зростанню ефективного використання трудових ресурсів.

Проблемою удосконалення системи управління персоналом займаються такі видатні вчені, як: Д. Ульріх, Л. Стаут, М. Амстронг, Х. Грехем, Р. Беннет, Г. Десслер, І.Р. Бузько, І.А. Грузіна, М.М. Новікова, Л.В. Балабанова, В.М. Данюк, О.В. Крушельницька, Ф.І. Хміль та ін. Так, О.В. Крушельницька та Д.П. Мельничук стверджують, що управління людськими ресурсами забезпечує систематичний планомірний та організований вплив через систему взаємопов'язаних організаційних, економічних та соціальних заходів, спрямованих на створення умов для нормального розвитку та використання трудового потенціалу на рівні компанії [1]. Незважаючи на широкий спектр досліджень з управління персоналом, питання кадрової політики недостатньо висвітлені в рамках поточних системних реформ галузі охорони здоров'я в Україні, а тому потребують подальшого дослідження.

Проблема удосконалення системи управління персоналом у медичних закладах залишається дуже гострою. Функції управління персоналом виконують відділи кадрів, які продовжують працювати за старою схемою. В складних умовах економічної реформи та кризи бракує кваліфікованих кадрів, здатних ефективно вирішувати кадрові питання.

Зарубіжний досвід організації кадрової служби медичного закладу показує, що кількість персоналу кадрової служби медичного закладу має тенденцію до збільшення в абсолютній та відносній чисельності [2]. Ефективність медичних закладів залежить від переведення роботи з персоналом на сучасну інформаційно-технічну базу.

Відповідно до існуючих вимог, менеджер по роботі з управління персоналом повинен знати трудове законодавство та інші нормативно-правові акти щодо регулювання трудових відносин, основи педагогіки, соціології, психології та використовувати їх у повсякденній роботі. Знати і використовувати передовий

досвід роботи вітчизняних та закордонних організацій з кадрової роботи [2].

Виходячи з процесу роботи кадрових менеджерів медичних закладів можна відокремити наступні їх функції, такі як [3]:

- менеджер з персоналу повинен використовувати сучасні методи оцінки управління людськими ресурсами, організовувати довгострокову та короткострокову роботу з працівниками в питаннях кар'єрного консультування, освіти та навчання тощо;
- менеджер з персоналу повинен знати план стратегічного розвитку медичного закладу, розробляти стратегії кадрової політики медичного закладу, в залежності від ситуації на ринку праці тощо. Менеджеру з персоналу медичного закладу повинне здійснювати аналіз демографічних та соціально-економічних факторів зовнішнього середовища;
- менеджер з управління персоналом медичного закладу повинен постійно підвищувати свій професійний рівень та професіоналізм у галузі планування, прийняття рішень, ефективного спілкування між працівниками закладу, мотивації працівників, вирішення конфліктів тощо;

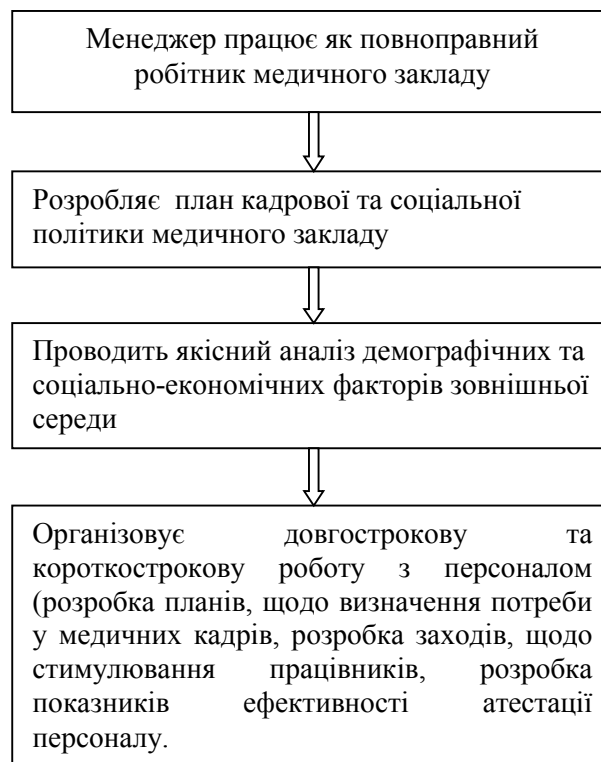

Рисунок 1. Схема роботи менеджера з персоналу в медичному закладі.

(узагальнено [2,3])

- менеджер з персоналу медичного закладу повинен керувати людськими

ресурсами та соціальною політикою організації, мати відповідні моральні якості, бути самокритичним, ініціативним, мати лідерські якості, підтримувати впевненість співробітників, творчо вирішувати проблеми, вирішувати конфліктні ситуації, приймати ефективні управлінські рішення з кадрових питань тощо;

- менеджер з управління персоналом виступає повноправним членом керівництва закладу, розробляє та пропонує короткострокові та довгострокові програми з управління людськими ресурсами, які спрямовано на досягнення стратегічної мети функціонування медичного закладу, аналізує її вплив на співробітників та пропонує найбільш ефективні та сучасні управлінські технології з кадрових питань людськими ресурсами при реалізації стратегічних планів організації.

У зв'язку із посиленням ролі цифрових інформаційних технологій, використання таких інструментів, як створення сучасної інформаційної системи та використання концептуальних та процедурних методів в управлінні людськими ресурсами, сприятиме вдосконаленню системи управління персоналом за допомогою розподілу діяльності кадрової служби на процесний та проектних підхід, з метою більш ефективної роботи медичного закладу (рис.2) [4]:

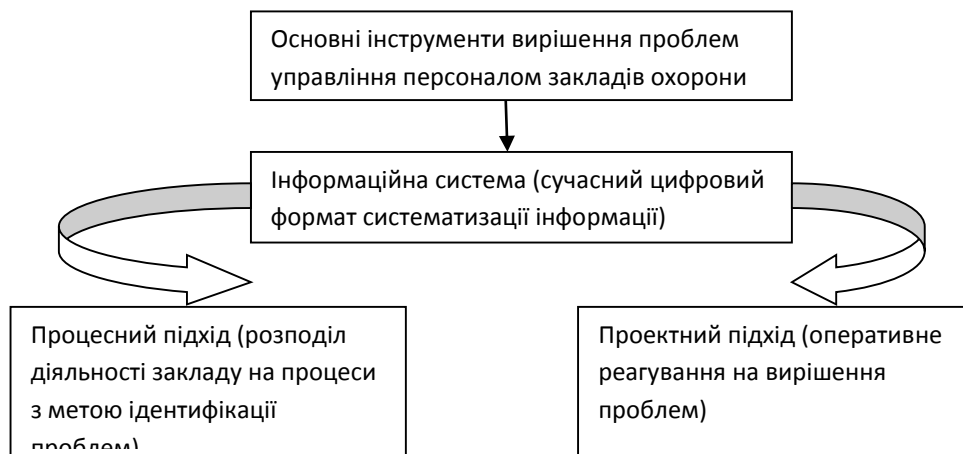

Рисунок 2. – Основні інструменти вирішення проблем управління персоналом закладів охорони здоров'я

Отже, підсумовуючи висвітлені проблеми сфери управління персоналом в закладах охорони здоров'я, удосконалення змісту функції менеджера з кадрових

питань медичного закладу повинно бути спрямовано на формування сучасної системи управління персоналом, яка забезпечувала б високу якість надання медичних послуг. Це має сприяти збереженню висококваліфікованих кадрів в медичних закладах, підняти їх трудову свідомість на рівень вищого порядку, змінивши, тим самим, ставлення до своєї роботи, до людей, які потребують лікування, підвищити ефективність системи охорони здоров'я в цілому.

Література:

1. Крушельницька О.В., Мельничук Д.П. Управління персоналом: К.: «Кондор», 2005. 308 с.
2. Ковальська Н.М. Менеджмент сфери медичних послуг у контексті кадрової політики держави. Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. 2012. №1. С.
3. Борщ В.І., Рудінська О.В. Формування професійної компетенції менеджера закладу охорони здоров'я. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2019. Том 18. Вип. 2 (42). С. 96-104. URL: <http://rinek.onu.edu.ua/article/viewFile/177076/177336>
4. Павлова С.І. Проектно-орієнтовані організації як розвиток методів управління підприємством. Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. 2016. №4(78). С. 170 – 177.

Барбанова І.С., аспірант PhD кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування
Науковий керівник:

Захарова О.В., д.е.н., проф., професор кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна

РІВЕНЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ТА ЧИННИКИ ЯКІ ЙОГО СТРИМУЮТЬ

Ефективність державного управління характеризується цілим комплексом індикаторів, визначальним з яких є комфортність, безпека та якість життя населення на території країни. Ключовою умовою реалізації на практиці цього індикатору є досягнутий в країні та її регіонах рівень інноваційного розвитку, так як покращення життя людини можливо досягти лише на підґрунті запровадження новітніх технологій у всі без виключення сфери життя країни. Підтвердженням цієї тези виступає і досвід розвинених країн світу, в яких реалізовано механізм інноваційного зростання, що визначається рівнем інноваційного розвитку кожного регіону країни. На цьому підґрунті можна зробити досить важливий висновок для

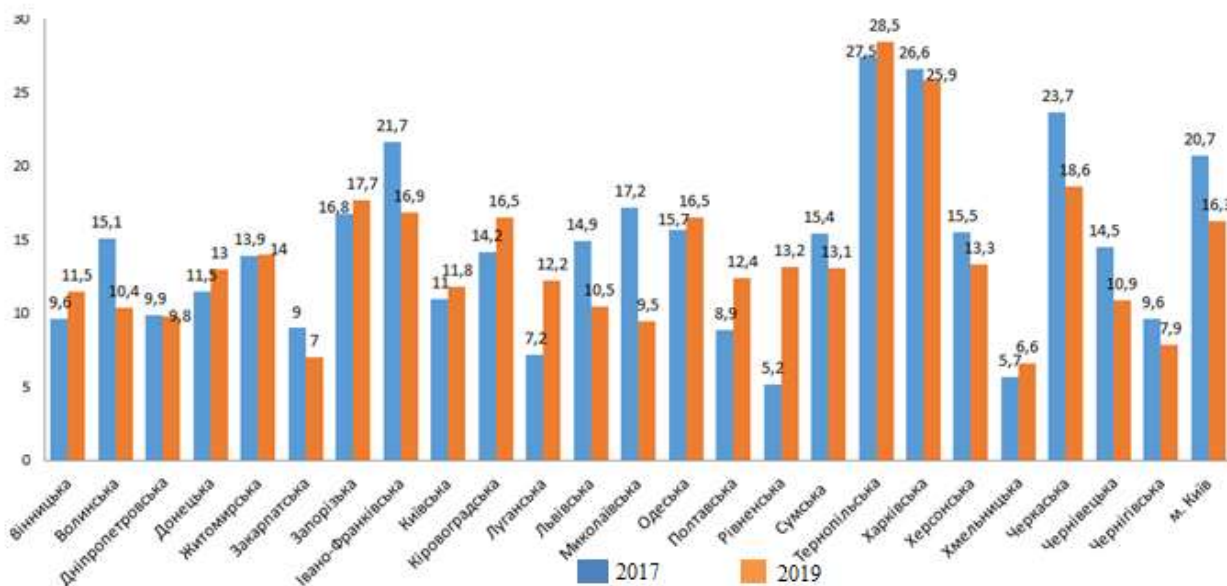
органів регіональної та державної влади – створення сприятливих організаційно-правових умов для інноваційного розвитку регіону та країни в цілому дозволить забезпечити підвищення рівня і якості життя населення, що у свою чергу стане підґрунтям для оздоровлення та поступового виведення з кризового стану економіки України. Цей висновок обумовлює актуальність обраної тематики дослідження.

Грунтовне дослідження змісту категорії «інноваційний розвиток регіону» свідчить про те, що його втілення у життя потребує запровадження інноваційних підходів та обумовлює необхідність трансформації самої системи регіонального управління. Управлінські структури мають бути здатними успішно вирішувати різноманітні проблеми та протиріччя, що виникають при переході від наявної до бажаної моделі розвитку, тому необхідно сформувати таку команду управління, яка була б сприятливою для дотримання та розвитку ознак інноваційності в економіці регіону [1; 2, с 12].

Під час розроблення стратегії регіонального інноваційного розвитку відповідними фахівцями має бути враховано значне число факторів впливу, серед яких слід назвати: матеріальні та нематеріальні ресурси регіону; наявні та потенційні можливості й сприятливі умови; геополітичне й територіально-кліматичне розташування; рівень соціально-економічного розвитку території тощо. При цьому умовою досягнення ефективності означеної стратегії повинно бути синергетичне поєднання всіх можливих факторів впливу з метою забезпечення їх взаємодії у справі побудови механізму інноваційного розвитку регіону. Нажаль сьогодні такого поєднання на регіональному рівні в країні не спостерігається через недостатню управлінську та господарську компетентність представників органів влади всіх рівнів, значну політичну заангажованість регіональної влади та суттєву соціально-економічну кризу, подолати яку на даний час не вдалося жодному регіону України.

Підтвердженням попереднього твердження є графічне зображення динаміки показника, що найбільшим чином характеризує інтенсивність досліджуваних процесів, а саме – частка промислових підприємств по областях країни, рис. 1.

Аналізуючи динаміку частки інноваційно активних промислових підприємств в регіонах і порівнюючи цей показник із загальним рівнем по Україні можна констатувати, що він не перевищує 29%. Лідируючі позиції займають Тернопільська, Харківська, Івано-Франківська, Запорізька, Черкаська, Кіровоградська, Одеська області та м. Київ, де за даними 2019 р. значення показника перевищує 15,0%. До регіонів із середнім показником можна віднести регіони, в яких значення показника коливається у діапазоні від 10,0% до 15,0% інноваційно активних підприємств – таких регіонів у 2019 р. в країні було дванадцять. Низький рівень інноваційної активності мають регіони, зі значенням показника до 10,0%. У 2019 р. до даної групи потрапили Дніпропетровська, Закарпатська, Миколаївська, Хмельницька та Чернігівська області. В цілому по Україні спостерігається досить не високий рівень інноваційного розвитку порівняно, наприклад, з країнами Європи, де середній рівень показника за даними 2014 р. становив 31,2% (число інноваційно-активних організацій коливалося від 20,0%, характерних для Болгарії до 80,0%, характерних для Швейцарії) [4, с. 21].

Джерело: Сформовано на основі [3]

Рис. 1. Динаміка частки інноваційно активних підприємств в регіонах України за 2017, 2019 рр.

Важливим показником інноваційного розвитку також є його фінансова

складова, яка складається з різних джерел, таких як бюджетні, власні та позикові кошти, іноземні інвестиції, венчурний капітал. За даними офіційних статистичних спостережень [5] в регіонах так як і в Україні загалом найбільшу частку становлять власні кошти підприємств – це в середньому від 50,0 до 80,0%, в той час як бюджетні кошти не перевищують 5%. Отже саме бюджетні кошти мають стати джерелом інноваційного зростання регіонів країни.

До того ж слід зазначити, що в Україні та її регіонах склалася ситуація з обмеженістю можливого спектра джерел фінансування інноваційної діяльності, які здебільшого визначаються власними коштами підприємств. Бюджетний дефіцит стримує фінансування інноваційного розвитку за рахунок коштів бюджету. Окрім того, при фінансуванні інноваційного розвитку недостатньо використовуються фінансові ресурси венчурних фондів та регіональних фондів розвитку [1, с. 27].

Досвід економічно успішних країн свідчить, що для динамічно стійкого розвитку економіки необхідно масштабне впровадження інновацій у всі сфери діяльності, особливо це стосується інновацій у підприємництво. Саме це забезпечує безперервне оновлення технічної і технологічної бази виробництва, освоєння і випуск нової конкурентоспроможної продукції, ефективне проникнення на світові ринки вітчизняних товарів і послуг та зростання рівня добробуту населення. Для прикладу, в розвинених країнах 85-90% приросту ВВП забезпечується шляхом виробництва та експорту наукомістких високотехнологічних товарів, натомість частка України складає 1-1,5% [5, с. 112-158]. Таким чином можна констатувати, що Україна практично не використовує наявний в неї інноваційний потенціал, хоча за кількістю осіб, що мають вищу освіту у розрахунку на душу населення вона входить у групу країн-лідерів світу.

Розглянувши стан інноваційного розвитку регіонів України й проаналізувавши наявні наукові дослідження у цій тематиці [1; 2; 6] можна виділити основні чинники які його стримують:

- недостатність державної підтримки та стимулювання всіх видів інноваційної діяльності;
- недостатнє фінансування науково-дослідних робіт і у першу чергу у

тих сферах економічної діяльності, що являються провідними для країни;

- недостатня кількість кваліфікованих професійних кадрів при високому рівні охоплення населення вищою освітою, що свідчить про незадовільну якість освітніх послуг в країні та відсутність сприятливих умов для використання отриманих знань і навичок на практиці;
- ризикованість та висока ціна інновацій, відсутність попиту на них у підприємств, що знаходяться на межі виживання;
- ризики пов'язані з обмеженим збутом інноваційної продукції через неплатоспроможність споживачів та тривалі терміни окупності вкладених інвестицій в інноваційні проєкти;
- недосконалість нормативно-законодавчої бази, що регулює різні аспекти інноваційної діяльності на регіональному та національному рівнях;
- недостатнє використання наявних в країні ресурсів та, у першу чергу, інтелектуальних й знаннєвих.

Отже, ми бачимо, що як в цілому по Україні, так і по регіонах спостерігається низький інноваційний розвиток і це негативно відбивається на стані економіки країни. Висвітлення стримуючих інноваційний розвиток регіонів чинників дозволило зробити висновок про можливість їх подолання на підґрунті формування чіткого механізму інноваційного розвитку.

Література:

1. Лапко О.О. Державне регулювання інноваційної діяльності: економічний механізм і його вдосконалення. Автореферат дис. доктора екон. наук за спец. 08.02.03. Інститут економічного прогнозування НАН України. Київ, 2000. 27с.
2. Михненко А.М., Бакуменко В.Д., Кравченко С.О. Інновації в управлінні суспільним розвитком. Київ: НАДУ, 2009. 116 с.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики. Статистична інформація. Наука, технології та інновації. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.12.2020).
4. Показатели Европа 2020 – R&D и инновации. Eurostat Statistics Explained. URL: <https://www.spbstu.ru/upload/inter/indicators-europe-2020-r-d-innovation.pdf> (дата звернення: 02.12.2020).
5. Статистичний збірник «Регіони України» 2019. Ч. II. За редакцією І.Є. Вернера. Державна служба статистики України. Київ, 2019, 657 с.
6. Третяк Н.М. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні. *Фінансовий простір*. 2015. № 3 (11). С. 112-158.

Наукове видання

Публічне управління: проведення реформи в Україні

Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої тижню права в ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
(за міжнародною участю)

(Покровськ, 10 грудня 2020 р.)

Редагування, коректура та комп'ютерна верстка *О.В. Клімаш*

Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 6,9.
Тираж 30 прим.

Надруковано: Державний вищий навчальний заклад «Донецький національний технічний університет», пл. Шибанкова, 2, м. Покровськ.